

Tekemällä oppii – EU-osarahoitteiset maaseudun kehittämishankkeet nuorten elinolojen vahvistajina

Tekemällä oppii – EU-osarahoitteiset maaseudun kehittämishankkeet nuorten elinolojen vahvistajina

Julkaisun nimi:

Tekemällä oppii – EU-osarahoitteiset maaseudun kehittämis-
hankkeet nuorten elinolojen vahvistajina

Julkaisija:

Maa- ja metsätalousministeriö

Tekijät:

Jouni Ponnikas, Sirpa Korhonen & Heikki Keränen
Oulun yliopisto, Kajaanin yliopistokeskus, Lönnrot-instituutti

Kannen kuvat:

Anssi Vaalio, Krista Antila, Anneli Nyqvist

ISBN 952-453-287-5

ISSN 1238-2531

Graafinen suunnittelu:

Z Design Oy

Taitto:

Vammalan Kirjapaino Oy

Kirjapaino:

Vammalan Kirjapaino Oy, 2006

Sisältö

Esipuhe	5
Yhteenveto	7
1 Selvityksen teoreettinen ja yhteiskunnallinen viitekehys sekä tutkimuskysymykset, -aineistot ja -menetelmät	10
1.1 Selvityksen tutkimuskysymykset ja viitekehys	10
1.2 Selvityksen aineistot ja menetelmät	14
1.3 Nuorten määrän muutos alueittain	16
2 Nuorisohankkeiden analysointia kyselyaineiston perusteella	20
2.1 Taustatietoja hankkeista ja hankevetäjistä	20
2.2 Maaseudun nuoriin kohdistuvien hankkeiden osuvuus ja merkitys	23
2.3 Hankkeiden toteutus	26
2.4 Hankkeiden tuloksellisuus ja vaikuttavuus	29
2.5 Hankkeiden opetukset	33
3 Toimintaryhmät ja maaseudun nuoret	40
3.1 Väestön ikärakenne toimintaryhmien alueella	40
3.2 Nuorten aktivoiminen maaseudun toimintaryhmien työssä	41
4 Pohdinta	45
Lähteet	47
Liitteet	49

Esipuhe

Selvityksen kohteena olivat EU-osarahoitteiset maaseudun kehittämishankkeet nuorten näkökulmasta. Työ on toteutettu maa- ja metsätalousministeriön tilauksesta ja rahoituksella. Selvityksen tekoon ovat osallistuneet yksikön esimies, erikoistutkija Jouni Ponnikas, tutkijat Sirpa Korhonen ja Heikki Keränen Lönnrot-instituutista sekä yliassistentti, KT Veli-Matti Ulvinen Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnasta.

Hanketta ohjasi ohjausryhmä, jossa olivat mukana ylitarkastajat Salla Rossi (pj.), Sanna-Liisa Taivalmaa ja Kirsi Viljanen maa- ja metsätalousministeriöstä sekä esimies Jouni Ponnikas Lönnrot-instituutista. Työn tekijät kiittävät hankkeen rahoittajaa ja ohjausryhmän jäseniä työn toteutukseen liittyvästä ohjauksesta. Kiitämme myös kaikkia hankekyselyyn osallistuneita aktiivisuudesta.

Kajaanissa, lokakuussa 2005

Tekijät

Yhteenveto

Selvityksessä on haettu vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

1. Miten nykyisiä hankemenettelyjä voidaan kehittää paremmin nuorten hankkeille sopiviksi?

Johtopäätökset

Nuoria, erityisesti alle täysi-ikäisiä, pitäisi saada mukaan jo hankkeen suunnitteluun. Hankesuunnittelua tulee vetää täysi-ikäisen, mutta nuoria pitää olla mukana suunnittelussa, jolloin he sitoutuvat hankkeeseen sen toteutuksen alusta lähtien. Tällöin varmistetaan, että hankkeen toimintamuodot ovat nuoria kiinnostavia ja nuoria hyödyttäviä. Olennaista onnistuneelle nuorisohankkeelle on, että nuorten tarpeet on hankkeessa tunnistettu onnistuneesti ja niihin tarjotaan ratkaisuja.

Valitettavan yleistä on, että maaseudun kehittämishankkeita rakennetaan ja sitten tarjotaan kohderyhmille, kuten nuorille. Tutkimusaineisto osoittaa, että mitä suurempi hanke on, sitä todennäköisempää on, että se on aikuisten ideoima hanke. Tutkimusotoksen hankkeiden budjetit tarkasteltaessa havaittiin, että varsinaiset nuorisohankkeet, joiden valmistelussa oli kuultu muita hankkeita enemmän nuoria, olivat budjetiltaan pienempiä kuin muut hankkeet.

Selvityksessä yksi keskeinen käsite on maaseudun paikallinen toimintaryhmä, jolla tarkoitetaan rekisteröityä yhdistystä, osuuskuntaa tai muuta yksityisoikeudellista yhteisöä, jonka pääasiallisena tarkoituksena on toteuttaa EU:n yhteisöaloite-ohjelmaa tai vastaavaa EU-osarahoitteista tai kansallista maaseudun kehittämishanketta. Ohjelmakaudella 2000–2006 maaseudulla toimii LEADER+, ALMA, POMO sekä tavoite 1 -ohjelmien toimintaryhmiä. POMO on kansallinen ohjelma, mutta muut ovat EU-ohjelmia, joista rahoitettu toiminta on EU-osarahoitteista toimintaa.

Toimintaryhmät ovat hyvä taho aktivoimaan nuorisohankkeita. Kuten aiemmin todettiin, nuorisohankkeet ovat usein budjetiltaan pienempiä kuin muut maaseudun kehittämishankkeet, ja näin ne sopivat luontevasti toimintaryhmien rahoitettavaksi. Toimintaryhmien valmiuksia ja resursseja nuorten aktivoimiseen tulee edelleen kehittää. Samalla tulee myös hyödyntää tavoite 1 -alueilla sijaitsevien toimintaryhmien mahdollisuudet nuorisohankkeiden rakentamiseen ja parantaa niiden valmiuksia toimia nuorten hyväksi, jotta tavoite 1 -ohjelmien alueille saadaan lisää nuorisohankkeita. Toimintaryhmyön ja aktiivisen maaseudun kehittämistyön jatkumisen kannalta on olennaista, että toimintaryhmien luottamustoimiin saadaan lisää alle 30-vuotiaita nuoria.

Toimintasuositukset

Nuorten kuulemisen ja tarpeiden selvittämisen menetelmiä tulee systematisoida. Hyviä instrumentteja tähän ovat esiselvityshankkeet ja toimivia tahoja esiselvitysten organisoimiseen ovat maaseudun paikalliset toimintaryhmät. Systemaattisen suunnittelun ja tarpeiden kartoituksen jälkeen todennäköisyys nuorten sitoutumiseen hankkeisiin paranee.

2. Mitkä olisivat nuorten hankkeiden tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta hyvin kuvaavia indikaattoreita?

Johtopäätökset

Nuorisohankkeiden tuloksia mittaamaan tarvitaan lisää laadullisia mittareita määrällisten rinnalle. Myös indikaattorilomakkeiden määrittelyä "nuorista" yksiselitteisesti alle 30-vuotiaina voi pitää hyvin karkeana. Lähinnä tällöin indikaattoreilla mitataan hankkeiden vaikutuksia nuoriin aikuisiin. Puhumalla nuorista pelkästään alle 30-vuotiaina hukataan tietoa siitä, miten hankkeiden vaikutukset kohdistuvat nuoriin, alle täysi-ikäisiin. Pitäisi ottaa käyttöön tarkempia ikään perustuvia luokitteluja. Alle 30-vuotiaat -ryhmän sisällä tulisi lisäksi erotella ainakin alle 18-vuotiaat nuoret sekä 19–24 ja 25–30 -vuotiaat nuoret. Komissio edellyttää ohjelmilta nuoriin, alle 30-vuotiaisiin, kohdistuvien tulosten seuranta. Näin tarkemmat analysoinnit ja indikaattoritiedot tulisivat kansalliseen käyttöön.

Olenainen puute käytettävissä hanketoiminnan indikaattoreissa on myös niiden hetkellisyys. Indikaattoreilla ei tavoiteta pysyviä ja pitkäaikaisvaikutuksia. Puutetta voidaan korjata jo päättyneisiin hankkeisiin kohdistuvilla arviointitutkimuksilla. Toisin sanoen työnjaon tulisi olla sellainen, että seurannan indikaattorit kuvaisivat luotettavasti hankkeiden tuotoksia ja tuloksia, mutta ohjelmien ja hankkeiden jälkiarviointien avulla analysoitaisiin toiminnan vaikutuksia ja vaikuttavuutta.

Hankeindikaattorien kehittämisen haasteena on myös kehittää indikaattoreita, jotka tunnistavat nuorten maailmaa nykyisiä indikaattoreita paremmin. Pysyvän työpaikan saaminen ei vielä välttämättä ole nuorille relevantti kysymys, mutta harjoittelupaikan tai kesätyöpaikan löytäminen omalta kotiseudulta hankkeen kautta, voi avata ratkaisevia kontakteja nuorelle. Ne voivat johtaa myöhemmin nuoren työllistymiseen ja avata mahdollisuuksia jäädä kotiseudulle.

Haasteita indikaattoreiden kehittämisessä kohdistuu myös laadullisia muutoksia mittaavien indikaattorien kehittämiseen, miten voitaisiin mitata yhteisvastuullisuuden lisääntymistä, nuorten sitoutumista kotiseutuunsa jne. Haaste on myös se, miten indikaattoreissa voitaisiin yhdistää paikallisuus, paikallisen hanketoiminnan erityispiirteet ja valtakunnallinen vertailtavuus. Seurantajärjestelmän kautta näiden haasteiden ratkaise-

minen tuskin onnistuu, mutta ohjelmien toteutuksenaikaisilla ja niiden toteutuksen päätyttyä toteutettavilla nuorisoteemaan kohdistuvilla arviointitutkimuksilla ko. haasteisiin voidaan vastata.

Toimintasuositukset

Hankkeiden nuoriin kohdistuvia tuloksia ja vaikutuksia seurattaessa asetettaville indikaattoreille täytyy olla hankkeen toiminnan ajalle lähtö- ja tavoitearvo, jotka tekevät indikaattoreista tavoitteellisia. Indikaattoreita voidaan asettaa ohjelma- ja hanketasolla. Paikallisen tason mittaaminen onnistuu parhaiten hankkeiden indikaattoreiden seurannan kautta. Esiselvityshankkeiden avulla voidaan analysoida nuoriin liittyvien asioiden tilanne eli lähtötaso jollakin alueella. Tämän perusteella voidaan asettaa tavoitetasot, joita ryhdytään kehittämishankkeilla tavoittelemaan. Esiselvityshankkeen tilanneanalyysi ja tavoitetasojen asettaminen ovat poliittisia päätöksiä, jotka tulee tehdä mahdollisimman avoimesti ja laajasti asianosaisia, erityisesti nuoria, kuunnellen ja yhteistyössä nuorten kanssa. Kehittämishankkeiden tuloksellisuutta taas seurataan ennalta asetettujen indikaattoreiden tavoitetasojen toteutumista seuraamalla.

Laadullisia mittareita numeeristen, määrällisten mittareiden rinnalla tulee lisätä.

Nuorisohankkeiden pysyviä ja pitkäaikaisvaikutuksia voidaan arvioida jo päätyneisiin hankkeisiin kohdistuvilla arviointitutkimuksilla.

Alle 18-vuotiaisiin nuoriin kohdistuvia indikaattoreita pitää ottaa käyttöön. Nykyiset indikaattorit mittaavat voittopuolisesti hankkeiden nuoriin aikuisiin kohdistuvia tuloksia. Jos ollaan huolissaan maaseudun ikärakenteen kehittymisestä, voitaisiin seurata kohdistaa alle 18-vuotiaisiin nuoriin. Alle täysi-ikäisiin nuoriin kohdistuvien vaikutusten arvioimisessa laadullisten muutosten mittaaminen on erityisen tärkeää.

Myös 19–24 -vuotiaisiin ja 25–30 -vuotiaisiin nuoriin kohdistuvia tuloksia ja vaikutuksia mittaavia indikaattoreita tulee lisätä. Seurannan tulosten kautta voidaan hankkeiden eri-ikäisiin nuoriin kohdistuvien vaikutusten osumatarkkuutta parantaa.

3. Mitkä ovat ne kehittämistyön mekanismit, joilla voidaan varmistaa alueellisissa kehittämisohjelmissa erityisesti nuorten asemaa edistävät vaikutukset?

Johtopäätökset

Erityisen haastavaa nuorison elinmahdollisuuksien kehittämisen kannalta ovat tavoite 1 -ohjelmien harvaan asutun maaseudun alueet. Niiden väestön ikärakenne on vanhenemassa.

Väestö vähenee ja tämä taas vaikeuttaa paikallisilla tai alueellisilla kotimarkkinoilla toimivien yritysten toimintaedellytyksiä ratkaisevasti. Näin nuorille on alkutuotannon lisäksi tarjolla niukasti mahdollisuuksia työllistyä kotiseuduillaan. Samassa supistuvassa kierteessä ovat myös nuorten elämäntilanteen kannalta elintärkeitä opiskelumahdollisuudet.

Ohjelmia toteutetaan hankkeiden kautta. Nuorten kannalta toimivia kehittämistyön mekanismeja ovat seuraavat: jo ohjelmien tavoitteiden ja toimintalinjojen laatimisvaiheessa kuunnellaan nuorten näkemyksiä, ymmärretään nuoret heterogeenisenä, erilaisia tarpeita omaavana ryhmänä. Jätetään ohjelmien tavoitteisiin sopivasti liikkumavaraa, että ohjelman hankkeistuksen aikana ilmeneviä nuorison tarpeita voidaan mahdollistaa ohjelman toteutusraameihin. Tiedotetaan eri nuorisoryhmille ohjelman tarjoamista rahoitusmahdollisuuksista ja mietitään yhdessä nuorten kanssa, miten yhteensopivia ovat nuorten tarpeet ja ohjelmaan sen teon aikana kirjatut nuorten tarpeet. Jos ohjelman laatimisen ja toteutushetken välisissä tarpeissa on eroja, mietitään yhdessä nuorten kanssa miten ne voidaan sovittaa yhteen. Rakennetaan ohjelman tavoitteita toteuttavia hankkeita yhdessä nuorten kanssa. Toimivien nuorisohankkeiden piirteitä on se, että niissä hyödynnetään vahvasti toiminnallisia menetelmiä ja parhaisiin tuloksiin päästään vaihteilla vähittäisellä etenemisellä.

Maaseudun paikalliset toimintaryhmät ovat luonteva instrumentti nuorisohankkeiden toteutukseen.

Hanketoiminnan kautta nuorten asemaa maaseudulla voidaan vahvistaa yhteisöllisyyden vahvistamiseen tähtäävillä hankkeilla, jotka lisäävät nuorten asumisviihtyisyyttä maaseudulla sekä tuloshankkeilla, jotka luovat uusia yrityksiä ja työpaikkoja. Yhteisöllisten hankkeiden kautta voidaan toteuttaa hankepolku. Tällöin tuloshankkeisiin siirrytään yhteisöllisten hankkeiden kautta, joissa nuoret toiminnan kautta vähitellen löytävät yritysidean ja perustavat halutessaan yrityksen.

Toimintasuositukset

Harvaan asutun maaseudun alueilla on elinkeinollisia mahdollisuuksia, joihin myös nuoret voivat tarttua ja joita hanketoiminnalla voidaan edistää. Erityisesti kestävä kehityksen mukaiseen ympärivuotiseen matkailun kehittämiseen ja luonnonvarojen hyödyntämisen kehittämiseen keskittyvillä kehittämis-hankkeilla voidaan avata uusia elämisen ja paluumuuton mahdollisuuksia noille alueille. Tulokselliset hankkeet edellyttävät kuitenkin verkottumista toimijoiden välillä kansallisesti ja kansainvälisesti uusien markkinointikanavien löytämiseksi. Tyhjenevien maaseutualueiden kotimarkkinoiden kysyntä ei riitä mahdollistamaan uutta yritystoimintaa. Opiskelumahdollisuuksia taas voidaan luoda luomalla uudenlaisia etäopiskelumahdollisuuksia hankkeiden kautta.

Nuorten osallisuus tulee turvata ohjelmien laatimisesta hankkeiden suunnitteluun, toteutukseen ja luotujen vaikutusten pysyvyyden turvaamiseen.

Nuorten tarpeiden selvittämisellä on mahdollista ja tulee luoda hankkeita, jotka ovat toimintatavoiltaan nuoria kiinnostavia ja jotka luovat todella nuorten maaseudulla elämisen edellytyksiä tukevia tuloksia (luovat työtä ja toimeentuloa sekä tukevat yhteisöllisyyttä ja parantavat harrastusmahdollisuuksia). Hankkeissa oli luotu nuoriin kohdistuvia hyviä käytäntöjä, joita voitaisiin muissakin hankkeissa hyödyntää. Olennaista olisi kehittää nuorisohankkeiden tietopankkeja, joista näitä hyviä käytäntöjä voitaisiin levittää.

Nuorille, erityisesti alle täysi-ikäisille, tiedottamista toimintaryhmytyöstä tulee lisätä. Maaseudun kehittäminen hanketoiminnan kautta on niin vakiintunut toimintamalli, että toimintaryhmille tulisi turvata resurssit jalkautua toimialueensa oppilaitoksiin kertomaan hanke- ja toimintaryhmytyön perusteista. Hankemaisen toiminnan logiikan tuntemus on tiettyssä mielessä jopa kansalaisoikeus ja sen instrumentin hallitseminen lisää nuoren vaikutusmahdollisuuksia.

4. Onko osoitettavissa erityisiä toimintamuotoja, joiden kautta maaseudun nuoret parhaiten saadaan aktivoitua maaseudun kehittämistoimintaan?

Johtopäätökset

Nuorisohankkeiden toteuttaminen on tärkeää ja tuloksellista toimintaa. Suuri osa nuorisohankkeista kiinnostaa toimialueensa nuoria ja suuri osa niistä houkuttelee myös nuoria osallistumaan hankkeeseen. Sen sijaan väestön ikärakenteen kehitykseen tai muuttoliikkeeseen hankkeilla ei ymmärrettävästi ole juurikaan pystytty vaikuttamaan.

Hyvät nuorisohankkeet syntyvät nuorten aidoista tarpeista, ja perustettu hanke ratkaisee ne nuoria tyydyttävällä tavalla eli hankkeissa tehdään oikeita asioita ja niistä seuraa oikeita asioita. Tämä varmistetaan nuoria kuuntelemalla ja tarjolla olevista mahdollisuuksista eri nuorisoryhmille tiedottamalla. Alle täysi-ikäisille hankkeisiin osallistujille hanke voi olla näkymätön. Silloin kun hanke on näkymätön ja sen toimintamuodot nuorille luontevia, nuoret helposti osallistuvat hankkeen toteutukseen. Nuorten on kuitenkin hyvä tiedostaa, että toiminnot joihin he hankkeen kautta osallistuvat ovat osa suurempaa kokonaisuutta. Niiden tavoitteena ei ole pelkästään hauskanpito. Niiden nuorten, joita halutaan rakentamaan hankkeita, tulee olla tietoisia tavoitteista, joihin hankkeilla pyritään ja hanketoiminnan logiikasta.

Toimintasuositukset

Nuorten osallistamisen, kuuntelemisen ja nuorille tiedottamisen menetelmiä tulee edelleen kehittää. Toimivimmillaan nuorten osallistumisen menetelmät ovat silloin, kun ne toteutetaan puhumalla nuoria kiinnostavista asioista ja organisoimalla nuoria kiinnostavaa toimintaa. Toiminnan ohessa kuunteleminen tapahtuu luontevasti ja voi joidenkin kohdalla edetä varsinaiseen hanketoimintaan. Kun suunnitellaan nuorille suunnattuja toimia, tulee määritellä ja profiloida se ryhmä nuoria, joiden kanssa halutaan tehdä yhteistyötä. Toiminnassa tulee huomioida nuorisoiäläluokan erilaisuus. Nuoria on murrosikäisistä täysi-ikäisiin nuoriin aikuisiin. Myös nuorten erilaiset harrastukset ja alakulttuurit identifioivat nuoria erilaisiin ryhmiin.

Toimintaryhmät ovat luonteva paikallinen toimija tukemaan nuorisohankkeiden toteutusta ja saamaan nuoria mukaan maaseudun kehittämiseen myös muutoin kuin hankkeiden kautta. Toimintaryhmille pitää turvata riittävät resurssit harjoittaa myös muunlaista toimintaa nuorten aktivoimiseksi kuin hankkeet, esimerkiksi erilaisia tapahtumia, talkoita, koulutusta, opintomatkoja, kesätyöpaikkoja tai työharjoittelupaikkoja. Toivottavaa olisi, että yhteisöllistä maaseudun kehittämistoimintaa syntyisi omaehtoisesti ja toteutettaisiin myös muualla kuin hankkeissa.

1 Selvityksen teoreettinen ja yhteiskunnallinen viitekehys sekä tutkimuskysymykset, -aineistot ja -menetelmät

1.1 Selvityksen tutkimuskysymykset ja viitekehys

Selvityksen kohteena ovat LEADER+, ALMA, POMO sekä tavoite 1 -ohjelmat ja niistä rahoitetut hankkeet. Mainitut ohjelmat ovat ohjelmakauden 2000–2006 maaseudun kehittämisohjelmia (ks. Liite 1). Ohjelmia toteutetaan niiden kautta rahoitettuihin hankkeisiin. POMO on kansallinen ohjelma, mutta muut ovat EU-ohjelmia, joista rahoitettu toiminta on EU-osarahoitteista toimintaa. Selvityksessä EU-osarahoitteisia maaseudun kehittämishankkeita analysoitiin nuorten näkökulmasta.

Tutkimuskysymykset

Maaseudun kehittämisohjelmien tarkoituksena on turvata ja kohentaa maaseudun elinvoimaa. Yhden lisähaasteen maaseudun kehittämisohjelmille tuo maaseutualueiden muuta maata enemmän vinoutuva ikärakenne. Maaseutualueilla nuorten osuus väestöstä on selkeästi pienempi kuin vastaava osuus keskimäärin. Ilmiötä kärjistää nuorten kohdalla vielä se, että maaseudulla nuorten naisten osuus on nuorten miesten osuutta pienempi.

Tutkimuskysymykset muotoutuivat ongelmista, joita maaseudun ohjelmallisessa kehittämisessä ja hanketoiminnassa on havaittu. Maaseutualueiden ikärakenne on haasteellinen ja kaipaasi nuorennusta. Nuoria pitäisi saada aktivoitua enemmän hanketoimintaan ja muuhun maaseudun kehittämistoimintaan, kuten toimintaryhmiin. Hankkeiden kautta pitäisi saada enemmän nuoria hyödyttäviä tuloksia (ks. esim. Keränen et al. 2004, Pylkkänen 2004).

Niinpä tilaajan kanssa käytyjen neuvottelujen jälkeen selvityksessä päädyttiin hakemaan vastauksia seuraaviin **kysymyksiin**:

1. Miten nykyisiä hankemenettelyjä voidaan kehittää paremmin nuorten hankkeille sopiviksi?
2. Mitkä olisivat nuorten hankkeiden tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta hyvin kuvaavia indikaattoreita?

3. Mitkä ovat ne kehittämistyön mekanismit, joilla voidaan varmistaa alueellisissa kehittämisohjelmissa erityisesti nuorten asemaa edistävät vaikutukset?
4. Onko osoitettavissa erityisiä toimintamuotoja, joiden kautta maaseudun nuoret parhaiten saadaan aktivoitua maaseudun kehittämistoimintaan?

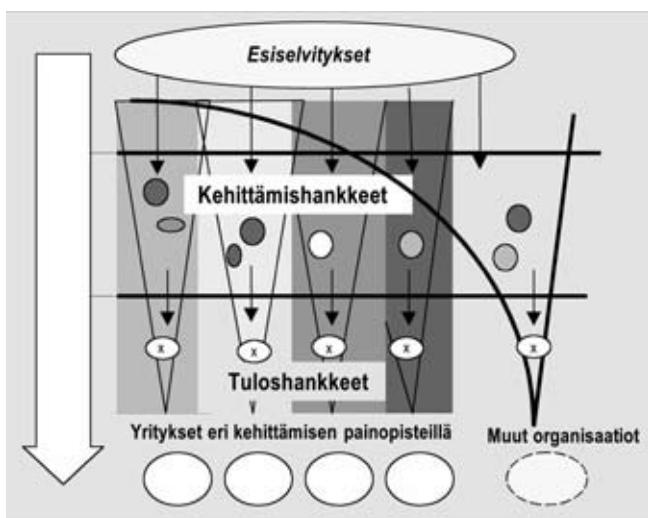
Hankepolun idea

Selvityksen viitekehys rakentuu karkeasti hankepolun idealle (Kuva 1). Aluekehittämisohjelmia toteuttavat hankkeet sijoitetaan hanketoiminnan polulle, jonka ideana on edetä laajoista ongelmista määrittelevistä esiselvityshankkeista suppeampiin ja määritellympiin kehittämishankkeisiin ja niiden kautta yrityksiä tuottaviin ja organisaatioiden osaksi meneviin tuloshankkeisiin. Hankepolun päässä olevat tuloshankkeet ovat niitä, joiden tulisi tulla toimeen omalla tulorahoituksella tai organisaation budjettirahoituksella ilman erillistä hankerahoitusta. Kaikki mainitut hankepolun vaiheet palvelevat nuoria eri tavoin ja eri polun vaiheisiin sijoittuvista hankkeista ei ole mielekäästä etsiä samankaltaisia nuoriin kohdistuvia vaikutuksia **tai hyviä toimintamalleja eli käytäntöjä**. Yhtäältä on esimerkiksi yhteisöllisyyttä tukevia hankkeita ja toisaalta on yrityksiä ja työpaikkoja synnyttäviä tuloshankkeita. Näitä ei ole järkevää arvioida samoilla mittareilla koska niiden tuotokset, tulokset ja vaikutukset ovat varsin erilaisia.

Tuotoksista vaikutuksiin

Keskeisenä viitekehysenä selvityksessä on seuraava vaikutusketju:

- ⇒ Tavoitteiden asettaminen suhteessa tarpeisiin
- ⇒ Panokset suhteessa tavoitteisiin
- ⇒ Tuotokset ja niiden syntyprosessi
- ⇒ Tuotosten hyödyntäminen kohderyhmissä ja tulosten syntymekanismit
- ⇒ Tulosten muuttuminen pysyviksi nuoriin kohdistuviksi vaikutuksiksi.

Kuva 1. Idea hanketoiminnan polusta.

Yhteiskunnallisen osallistumisen yleiset taustat

Maaseudun nuorten aktivoimisen ja osallistumisen yleispiirteet eivät ole uusia tai ainoastaan nuoria koskettavia. Jo kolmisenkymmentä vuotta sitten arvioitiin, että läntisissä demokratioissa ihmiset pyrkivät suoraan osallistumaan päätöksentekoon vain silloin, kun päätettävät asiat kiinnostavat heitä tai he ovat niissä asianosaisia (esim. David & Peterson 1976, 9–10).

Dahlin (1976, 45–54) mielestä kansalaisten osallistumishalukkuutta ohjaa keskeisesti kolme seikkaa: 1) miten paljon ihmiset uskovat voivansa vaikuttaa yhteiskunnallisiin päätöksiin, 2) miten paljon heillä on muita keinoja vaikuttaa asioihin kuin poliittiseen prosessiin osallistuminen sekä 3) miten paljon he uskovat hyötyvänsä tai kärsivänsä julkisen hallinnon ratkaisuista. Kansalaisten kyvyt ja resurssit vaikuttavaan osallistumiseen eli kansalaispätevyys on länsimaissa viimeisten viiden vuosikymmenen taloudellisen vaurastumisen ja koulutustason nousun myötä huomattavasti parantunut (Sainio 1994, 36, 79–83).

Kansalaisosallisuus ja autenttinen osallistuminen

Nuorten vaikutusmahdollisuuksien parantaminen on sosiaalisen kestävyuden mukaista. Jos ei olla tyytyväisiä nykyisen kehityksen kestävyteen, kestävä kehitys pitäisi muuttaa aiempaa päätöksentekoa niin, että yhteiskunnassa kuunneltaisiin myös ryhmiä, joiden mielipiteitä ei ole aiemmin riittävästi huomioitu. Osittain nuorten riittämätöntä osallisuutta ilmentävät ilkeä ja erilaiset nuorten aiheuttamat yhteiskunnalliset levottomuudet. Mikäli yhteiskunta ei tarjoa nuorille mahdollisuuksia tulla kuulluksi, nuoret voivat osallistua ja usein osallistuvat suoraan ohi poliittis-hallinnollisen järjestelmän toimimalla kansalaisjärjestöissä, yhteiskunnallisissa liikkeissä tai nuorisoyhteisöissä. (ks. myös Jacob 1996, 242; Niemenmaa 1999, 12–13; Rannikko 1997a, 144–146.) Nuorten suora osallistuminen on paljolti myönteinen ilmiö ja kertoo nuorten aktiivisuudesta ja halusta muuttaa maailmaa omien ideologisten tavoitteiden suuntaisesti, mutta suora osallistuminen voi olla myös vahingollista, syrjäytymistä ja päämäärättömyyttä ilmentävää toimintaa.

Mikäli yhteiskuntaa halutaan todella demokratisoida, pitäisi laajentaa osallisten ryhmiä eikä vain laajentaa niiden osallistumisen- ja vaikuttamismahdollisuuksia, jotka jo ovat mukana yhteiskunnassa poliittisina kansalaisina. Jos yhteiskuntaa kehitettäessä muistetaan laajentaa osallisten joukkoa myös nuorilla, eikä tyydytä vain täysi-ikäisten vaikutusmahdollisuuksien monipuolistamiseen, ovat monet teoretisoinnit yhteiskunnallisen päätöksenteon demokratisoinnista käyttökelpoisia ideaalimalleja, joita kohden voidaan pyrkiä. Esimerkiksi Williamsin ja Mathenyn (1995, 60–61) luoman dialogisen hallintomallin mukaan kansalaisille tulisi tarjota omassa lähiyhteisössään mahdolli-

suuksia vaikuttaa heitä koskevaan päätöksentekoon ja esittää mielipiteitä vaihtoehtoista. Ahosen (1999, 125–127) ”keskus-televan kansanvallan” ideaan kuuluu, että poliittisissa ratkaisuissa pidetään kaikki toimintavaihtoehdot avoimena ja pohditaan kutakin vaihtoehtoa huomioiden niiden vahvuudet ja heikkoudet. Kaikkien asianosaisten pitää olla informoituja käsiteltävistä asioista. Heillä tulee olla mahdollisuus osallistua vaihtoehtojen vertailuun ja valintaan. Barberin mukaan ”vahvan kansalaisen” tulee voida vapaata harkintaa käyttäen olla mukana häntä välittömästi tai välillisesti koskevien poliittisten ratkaisujen teossa. Kansalaisen näkemyksillä pitäisi olla todellista vaikutusta. (Barber 1984, XVII; 226–227.)

Nuortenkin yhteiskunnalliseen osallistumiseen liittyy kansalaisosallisuuden (citizens’ empowerment) käsite. Kansalaisosallisuus voidaan jakaa institutionaaliseen kansalaisosallisuuteen ja kansalaisten suoraan, ohi poliittis-hallinnollisen järjestelmän tapahtuvaan, osallistumiseen. Institutionaalinen kansalaisosallisuus tarkoittaa kansalaisia kuuntelevaa ja avointa hallintotapaa, jonka mukaan kansalaiset ovat päteviä päättämään yhteiskunnallisista asioista äänestäjinä edustuksellisisa vaaleissa ja suorissa kansanäänestyksissä sekä kuluttajina markkinoilla ja vaikuttavina osallistujina yhteiskunnallisessa suunnittelussa. Institutionaalisen kansalaisosallisuuden edellytys on avoin ja kansalaishuolta kuunteleva hallintojärjestelmä. Kansalaisosallisuus on laajempi käsite kuin kansalaisten osallistuminen. Kansalaisosallisuus on hallinnon ja kansalaisten toimintaa, mutta kansalaisten osallistuminen on vain kansalaisten aktiivista mukanaoloa vaaleissa ja yhteiskunnallisessa suunnittelussa sekä toimijoina markkinoilla tai kansalaisliikkeissä. (Barber 1984, XVII, 226–227; Ponnikas 2000, 17–18; Rogers & Ryan 2001, 282–285; vrt. Ahonen 1999 ja Fiorino 1996, 209.)

Kansalaisosallisuus toteutuu puutteellisesti, jos vallankäyttö yhteiskunnassa näyttäytyy kansalaisille yksinomaan hallinnon aloitteista syntyneinä säädöksinä. Ylhäältä alas (top-down) tapahtuvan osallistumisen ideana on tarjota kansalaisille mahdollisuus osallistua yhteiskunnan kehittämisen vastuun jakamiseen, ei niinkään sen päättämiseen, millaisia vastuita tulee jakaa. Hallinto käyttää kehityksen tavoitteiden määrittämiseen asiantuntija-apua, kansalaisilla on korkeintaan neuvojen antajan rooli. Arnstein (1969, 216–217) kutsuu näitä kansalaisten muodollisen osallistumisen muotoja tiedottamiseksi, konsultoinniksi ja sovitteluksi. Näille on yhteistä, että kansalaiset ovat mukana päätöksenteon muotoseikkojen täyttämiseksi, mutta ehdoton ratkaisovalta säilyy virkamiehillä ja poliitikoilla. Kansalaisille jaetaan tietoa jo tehdyistä ratkaisuista eikä heillä ole mahdollisuuksia antaa vaikuttavaa palautetta päätöksistä (”kansalaisia kyllä kuullaan mutta ei kuunnella”). Ylhäältä alas tapahtuvassa osallistumisessa kuuleminen painottuu yhteiskunnan suuriin yksiköihin: liike-elämän, paikallishallinnon, isojen kansalaisjärjestöjen edustajiin. (Jacobs 1999, 34.)

Alhaalta ylös (bottom-up) tapahtuvassa osallistumisessa tavoitteiden asettaminen ja toteuttaminen on osallistava prosessi. Kansalaisia kysytään sekä yksityishenkilöinä että sosiaalisten yhteisöjen jäseninä osallistumaan yhteisön toiminnan tavoitteiden määrittelyyn. Osallistuminen hahmotetaan tavallisten kansalaisten syvempänä ja laajempaan osallisuutena, niin sanottuna vuorovaikutteisena osallistumisena. Kansalaiset osallistuvat yhteiskunnallisten ohjelmien laadintaan niiden sisältöön vaikuttavalla tavalla. Osallistuminen koetaan kansalaisoikeudeksi, eikä pelkästään mekaaniseksi hallinnoimiseksi. Kansalaiset ovat päätöksentekoprosesseissa kumppaneita ja täysivaltaisia päätöksentekijöitä, joilla voi olla lopullinen päätösvalta. (Bell & Morse 2001, 297–299; Jacobs 1999.)

Arnstein (1969, 217) kutsuu alhaalta ylös tapahtuvan osallistumisen muotoja kansanvallan tasoiksi. Yksi kansanvallan taso on kumppanuus, jonka toteutuessa päätöksentekovalta on jaettu kansalaisten ja poliittisten päättäjien kesken. Toinen taso on delegoitu valta, jonka toteutuessa kansalaisilla on enemmistö päätöksiä tekevissä hallinnollisissa elimissä. Kolmas ja kansanvaltaisin taso on kansalaiskontrolli, jolloin kansalaiset hallitsevat suunnittelua ja päätöksentekoa.

EU:n hanketyö on tarjonnut nuorille mahdollisuuksia autenttiseen mukanaoloon hankeprosessin eri vaiheissa. Autenttisuus voi tarkoittaa keskustelutilanteita, joissa ihmiset kohtaavat toisensa samassa tilassa. Kohtaaminen lehtien palstoilla ja sähköpostilistoilla ei ole autenttista. Autenttisuudessa tilanteessa mieltä ilmaistaan konkreettisesti läsnä oleville keskustelukumppaneille, jotka joutuvat vastaamaan niihin. Autenttinen keskustelu on johonkin lopputulokseen johtava prosessi. Tuloksellisuuden kannalta on tärkeää, että keskustelu aloitetaan avoimin mielin, eikä heti keskustelun alussa lyödä lukkoon kantoja, joita vain yritetään keskustelussa puolustaa. (Mäntysalo & Nyman 2002, 262; Ponnikas 2003, 152–153.)

Autenttisuudessa osallistumisessa joudutaan usein tyytymään suhteellisen vähäiseen määrään osallistujia ja heitäkin motivoivat liikkeelle yleensä konkreettiset omaan elinympäristöön liittyvät ongelmat (Mäntysalo & Nyman 2002, 275). Näin on luontevaa, että nuoretkin osallistuvat toimimalla hankkeissa. Hankkeet ovat motivoineet osallistumaan, koska hankkeita rakentamalla on voitu ratkaista esimerkiksi konkreettisia harrastustiloja koskevia ongelmia. Tässä mielessä hankkeet ovat olleet autenttista osallistumista.

Maaseudun toimintaryhmät

Maaseudun kehittämiseen on EU-jäsenyyden myötä syntynyt uusia kansalaisten ja viranomaisten välistä yhteyttä luovia välittäjäorganisaatioita, maaseudun paikallisia toimintaryhmiä. Paikallisella toimintaryhmällä tarkoitetaan rekisteröityä yhdis-

tystä, osuuskuntaa tai muuta yksityisoikeudellista yhteisöä, jonka pääasiallisena tarkoituksena on toteuttaa EU:n yhteisöaloiteohjelmaa tai vastaavaa EU-osarahoitteista tai kansallista maaseudun kehittämisohjelmaa. (Maa- ja metsätalousministeriö 2005.)

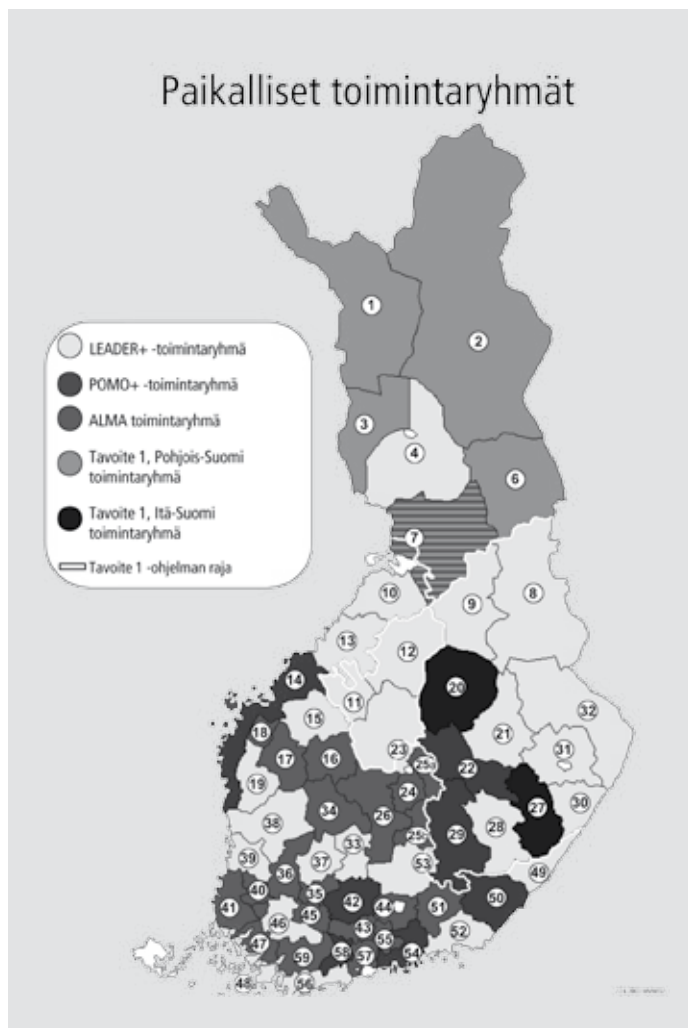
Käytännössä toimintaryhmä muodostuu aktiivisista, oman kotiseutunsa kehittämisestä kiinnostuneista ihmisistä, jotka organisoituvat yhdistykseksi tai osuuskunnaksi. Organisoituminen on tärkeää monipuolisen ja laaja-alaisen työn käytännön järjestämiseksi. Järjestäytyminen on siksikin tärkeää, että toimintaryhmän työ on useimmiten mittavaa taloudellisesti, mikä edellyttää selkeitä vastuusuhteita.

Toimintaryhmän työn keskeinen periaate on avoimuus. Sen työhön voivat osallistua kaikki maaseudun kehittämisestä kiinnostuneet. Kokemukset ovat osoittaneet, että parhaimpia tuloksia saavat aikaan ne toimintaryhmät, joiden kokoonpano on monipuolinen: yksityiset ihmiset, paikalliset yhdistykset ja yritykset, paikallisen julkisen tahon virka- ja luottamusmiehet työskentelevät yhdessä kotiseudun hyväksi.

Toimintaryhmä laatii kehittämissuunnitelman toiminta-alueelleen. Suunnitelmasta selviää, mitä tehdään, miksi ja millä aikataululla. Kehittämissuunnitelma on koko toimintaryhmän työskentelyn punainen lanka. Punaisen langan tulevaisuuteen ulottuvassa päässä on siten myös visio siitä, millaiselta kotiseutu näyttää kymmenen tai kahdenkymmenen vuoden päästä: onko se elinvoimainen ja toimiva vai jotakin muuta.

Käytännössä kehittämissuunnitelmaa toteutetaan kymmenillä hankkeilla ja toimenpiteillä. Projektit toteuttavat kehittämissuunnitelmaa. Toimintaryhmä arvioi nämä hankkeet. Paikallinen toimintaryhmä antaa lausunnon avustettavista hankkeista työvoima- ja elinkeinokeskukselle. Työvoima- ja elinkeinokeskus päättää avustuksen myöntämisestä toimintaryhmän lausunnon perusteella. Työvoima- ja elinkeinokeskus voi poiketa paikallisen toimintaryhmän lausunnosta vain erittäin perustellusta syystä.

Kaikki Suomen maaseutualueet ovat jonkin toimintaryhmän toimialuetta. Toimintaryhmiä rahoitetaan eri ohjelmista. Kaikiaan Suomessa on 58 toimintaryhmää. Näistä 25 toimii LEADER+ -ryhmänä ja 7 kansallisesti rahoitettuna POMO+ -ryhmänä. Loput ryhmät ovat saaneet tai saanevat rahoituksen alueellisesta maaseutuohjelmasta ALMA ja tavoite 1 -ohjelmista. 20 ryhmää on saanut ALMA-alueella maakunnan yhteistyöryhmän maaseutujaoston hyväksynnän ALMA-toimintaryhmäksi. Tavoite 1 -alueilla on hyväksytty seitsemän Tavoite 1 -toimintaryhmää. Maantieteellisesti laajimmilla alueilla toimivat LEADER+ ja Tavoite 1 Pohjois-Suomi (Kuva 2).

Kuva 2. Maaseudun paikalliset toimintaryhmät Suomessa ohjelmakaudella 2000–2006. Lähde: Maa- ja metsätalousministeriö 2005.

1.2 Selvityksen aineistot ja menetelmät

Pääasiallinen materiaali selvitykseen on saatu kyselyllä hankevetäjille (Liite 2). Kyselyt lähetettiin rekisteristä saatujen tietojen mukaan hankevetäjille. Pääosa vastaajista onkin hankevetäjiä. Kyselyyn on myös voinut vastata joku muu hankkeen hyvin tunteva henkilö, esimerkiksi hankkeen vastuorganisaation yhteyshenkilö, jos hankevetäjää ei ole tavoitettu.

Tilastokeskuksen aineistoina selvityksessä on käytetty **Aluetietokantaa (ALTIKA)**, **Maaseutuindikaattorit -aineistoa** sekä **Ruututietokantoja**. Tämän lisäksi käytettävissä on ollut **Hanke 2000 -hankerekisteri**.

Kyselyä varten hankkeet määriteltiin kahdella kriteerillä, joista ainakin toisen tuli täytyä:

- 1) Hankekuvauksessa on mainittu "nuori" tai "nuoret" tai
- 2) Hankkeen indikaattorien toteuma-arvot > 0 jonkin seuraavien indikaattorien osalta:
 - Hankkeen aikana työllistyvät, alle 30 v.
 - Koulutukseen osallistujat, alle 30 v.
 - Uudet työpaikat, alle 30 v.
 - Uudistetut työpaikat, alle 30 v.

Aluksi maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelu teki poiminnan Hanke 2000 -hankerekisteristä lähes edellä mainituilla kriteereillä paitsi indikaattorikriteeri oli väljempi eli indikaattorien **tavoitearvon** tuli olla suurempi kuin 0. Tällä poiminnalla koko hankejoukko oli 5398 hanketta. Hankejoukon rajausta tiukennettiin vaihtamalla indikaattorikriteeri yllämainitun mukaiseksi (indikaattorien **toteuma-arvot** >0) jolloin hankejoukko supistui 2043 hankkeeseen. Tästä hankejoukosta tehtiin 1400 hankkeen otos. Aluksi mukaan valittiin hankkeet, jotka olivat tavoitettavissa sähköpostitse. Aineistoa täydennettiin postikyselyllä siten, että saatiin maakunnittain ja ohjelmittain mahdollisimman edustava otos nuorisohankkeista. Sähköposteja palautui virheellisten osoitetietojen takia 178 kpl jolloin lopulliseksi otoksen kooksi saatiin 1222 hanketta.

Kysely toteutettiin pääosin internetissä www-kyselynä. Suurin osa kyselyistä (72 %) lähetettiin hankkeille sähköpostitse ja 28 % kirjepostina 1.3.2005. Palautuspäivä oli 18.3.2005. Kirjekyselyn saaneilla oli myös mahdollista vastata kyselyyn internetissä olevalla lomakkeella. 499 vastaamattomalle hankkeelle lähetettiin 23.3.2005 uusintakysely sähköpostitse, jonka ansiosta vastausten palautusprosentti nousi 20 :stä 29 :ään. Vastauksia saatiin **kaikkiaan 356 kappaletta**, joista 30 vastausta koski kahta tai useampaa hanketta.

Kyselyyn osallistuneet hankkeet luokiteltiin 1) merkittävästi nuorten (alle 30 vuotta) asemaa edistäviin projekteihin eli nuorisohankkeisiin, 2) hieman nuorten asemaa edistäviin pro-

jekteihin sekä 3) nuorten kannalta neutraaleihin projekteihin. Merkittävästi nuorten asemaa edistävässä projekteissa projektin toteuttajana voivat olla nuoret tai kohderyhmänä ovat erityisesti nuoret ja tavoitteena nuorten aseman parantaminen: tavoitteidensa ja sisältönsä pohjalta nämä hankkeet edistävät ja parantavat nuorten työllisyyttä, yrittäjyyttä, vapaa-ajanvietto- ja harrastusmahdollisuuksia sekä vaikutusmahdollisuuksia. Nuorten asemaa heikentävät projektit tai epätasa-arvoisesti rakentuneet projektit tulee myös osoittaa tällaisten asetelmien korjaamiseksi jatkossa.

Hieman nuorten asemaa edistävien projektien tavoitteena on nuorten tasa-arvoisten mahdollisuuksien edistäminen yhteiskunnan eri toiminnoissa ja projekteihin liittyy jokin tavoitteissa ilmenevä nuorisointressi. Kun projektia ei voida luokitella edellä mainittuihin kategorioihin, se luokitellaan nuorisoneutraaliksi projekiksi.

Tiivistettynä yllä kuvattu luokittelu on seuraavanlainen (ks. myös taulukko 1):

1) Nuorisohankkeet

- perusteina ikäryhmä jolle hanke suunnattu, alle 30 v ja /tai
- hankkeen vetäjä alle 30 v ja/tai
- hankkeen tavoitteet selvästi suunnattu nuorten asemaa parantaviksi, esim. työhön, harrastuksiin, koulutukseen ym. liittyen

2) Hieman nuorten asemaa edistävät hankkeet

- hankkeet suunnattu joko kaikille ikäryhmille tai "nuorehkoille", n. 30 -vuotiaille
- hankkeilla jokin nuorisoon liittyvä intressi, esim. kylätalojen parantaminen, jolloin myös nuoret saavat kokoontumistiloja

3) Nuorten kannalta neutraalit hankkeet

- hankkeella ei erityisesti nuoriin kohdistuvia toimintoja
- hanke voi olla myös suunnattu vanhemmille ikäryhmille

Kyselyyn osallistuneista 319 hankkeesta 47 % luokiteltiin edellä mainittujen kriteereiden perusteella varsinaisiksi nuorisohankkeiksi (Taulukko 1). Hieman nuorten asemaa edistävien hankkeiden osuus oli 32 % ja neutraalien hankkeiden osuus 21 %.

Taulukko 1. Kyselyyn vastanneiden hankkeiden määrä hanketyppeittäin.

Hanketyyppi	Hankkeiden määrä	
	N	%
1 Nuorisohankkeet	149	46,7
2 Hieman nuorten asemaa edistävät hankkeet	102	32,0
3 Nuorten kannalta neutraalit hankkeet	68	21,3
Yhteensä	319	100,0

Lähes kaikista kyselyyn osallistuneista hankkeista (99 %) saatiin tiedot niiden budjeteista hankerekisteristä. Yhteensä näiden hankkeiden budjetit ylittivät 46 meuroa (Taulukko 2). Hanketyypeittäin tarkasteltuna nuorten kannalta neutraalien hankkeiden hankekohtainen rahoitus oli suurin ja nuorisohankkeiden pienin. Keskimääräinen hankekohtainen rahoitus oli n. 146 000 €.

Taulukko 2. Kyselyyn vastanneiden hankkeiden rahoitus hanketyypeittäin.

Hanketyyppi	Hankkeiden määrä	Hankkeiden rahoitus	
		€	keskim. €/hanke
1 Nuorisohankkeet	146	9 806 122	67 165
2 Hieman nuorten asemaa edistävät hankkeet	102	20 131 258	197 365
3 Nuorten kannalta neutraalit hankkeet	68	16 272 694	239 304
Yhteensä	316	46 210 074	146 234

1.3 Nuorten määrän muutos alueittain

Tässä luvussa tarkastellaan nuorten, alle 30-vuotiaiden, määrän muutosta tavoiteohjelmittain, maakunnittain ja kunnittain. Analyysi tuottaa tausta-aineistoa kaikkien tutkimuskysymysten selvittämiseen.

Vuosina 1990–2002 maaseutualueiden (haja-asutusalueet ja 200–499 asukkaan taajamat) väestö on koko maassa vähentynyt yli 100 000 henkilöä (Taulukko 3). Maaseutuväestön vähentyminen on koskettanut suhteellisen tasaisesti kaikkia ohjelma-alueita väestön vähentymisen vaihdellussa 10–15 %:n välillä. Maaseutuväestön vähentymisessä tapahtuneita pieniä hyppäyksiä alaspäin vuosina 1995 ja 2000 selittää Tilastokeskuksen taajamarajauksen päivittyminen noina vuosina (Kuva 3). Taajamat ovat laajentuneet kattamaa myös taajamien liepeille levinneen asutuksen, jolloin maaseutuväestön määrä on vastaavasti vähentynyt.

Koko väestöä tarkastellen¹ (ml. taajamat) alle 30-vuotiaiden määrä on väestön ikääntymisen myötä vähentynyt koko maassa (Kuva 4). Ohjelma-alueiden välillä oli selvät erot nuorten osuudessa koko väestöstä osuuden vaihdellussa Etelä-Suomen tavoite 2 alueen 33 %:sta Länsi-Suomen tavoite 2 alueen 36,7 %:iin vuonna 2004. Nuorten osuus on vähentynyt nopeimmin Pohjois-Suomen tavoite 1 alueella, jossa nuoria oli selvästi koko maan keskiarvoa enemmän vielä 1990-luvun alussa, mutta 2000-luvulla osuus laski alle maan keskiarvon. Etelä-Suomen tavoite 2, Itä-Suomen tavoite 1 ja LEADER+ -toimintaryhmien alueilla nuorten osuus on myös vähentynyt koko maata nopeammin.

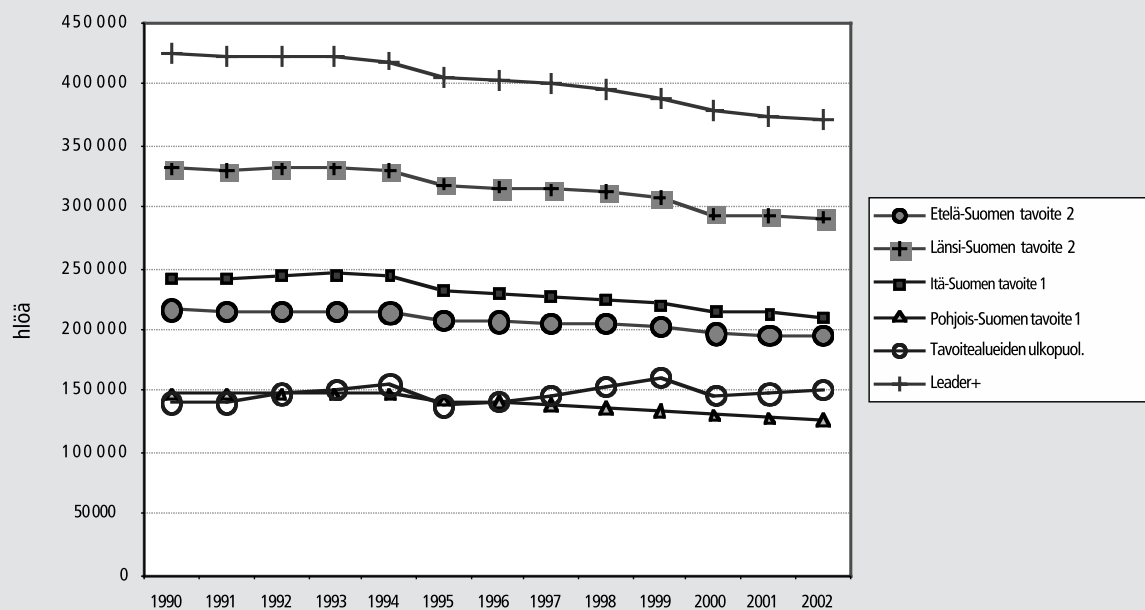
Seuraavaksi on tarkasteltu maaseutuväestön määrän muutoksia perustuen Tilastokeskuksen neliökilometriruutuaineistoon. Maaseutu on määritelty ruutuaineiston perusteella käsittämään kaikki yli 500 asukkaan taajaman ulkopuoliset alueet. Maaseutuväestön määrän tarkasteltu nuorten ikäluokkien osalta maakunnittain osoitti ikäluokkien muutoksen olleen positiivisen alle 17-vuotiaiden ikäryhmässä muutamien maakuntien maaseutualueilla 1990-luvulla (Kuva 5). Mutta ikäluokissa 18–24-v. ja 25–34-v. kaikki maakunnat ovat kokeneet väestötappiota. Alle 17-vuotiaat asuvat vielä vanhempiensa kanssa ja tämän ikäluokan koko kuvastaa siten lapsiperheiden alueellista sijoittumista. Ikäluokassa 18–24-vuotta on paljon opiskelijoita, jotka usein joutuvat muuttamaan opiskelujen perässä maaseudulta taajamiin. Tilastokeskus käyttää ikäluokasta 25–34-vuotta nimitystä vakiintumisikäiset. Tässä iässä opiskelut ovat useimmilla takana ja siirrytään työelämään, mikä edellyttää usein työn perässä muuttamista. Vakiintumisikäisten ikäluokka 25–34 vuotta pienentyi suhteellisesti eniten Itä- ja Pohjois-Suomen maakunnissa. Esimerkiksi Lapissa ja Kainuussa tämä ikäluokka väheni noin puoleen vuosina 1990–2002.

Maaseutuväestön kunnittainen tarkastelu osoitti nuorten ikäluokkien pienentymisen koskettaneen laajoja alueita (Kuva 6). Alle 17-vuotiaiden määrä on vähentynyt 300 kunnassa ja kasvanut 142 kunnassa. Monissa kunnissa vähentymistä on tapahtunut viidenneksen verran ja enimmillään jopa puolet. Kun tarkastellaan 18–24-vuotiaiden ikäluokkaa (Kuva 6, oikeanpuoleinen kartta) tilanne on vielä kärjistyneempi: ikäluokka on pienentynyt 390 kunnassa ja vastaavasti kasvua on tapahtunut vain muutamassa kymmenessä kunnassa. Suuressa osaa kuntia ikäluokka on pienentynyt kolmanneksella ja enimmillään jopa 80 %.

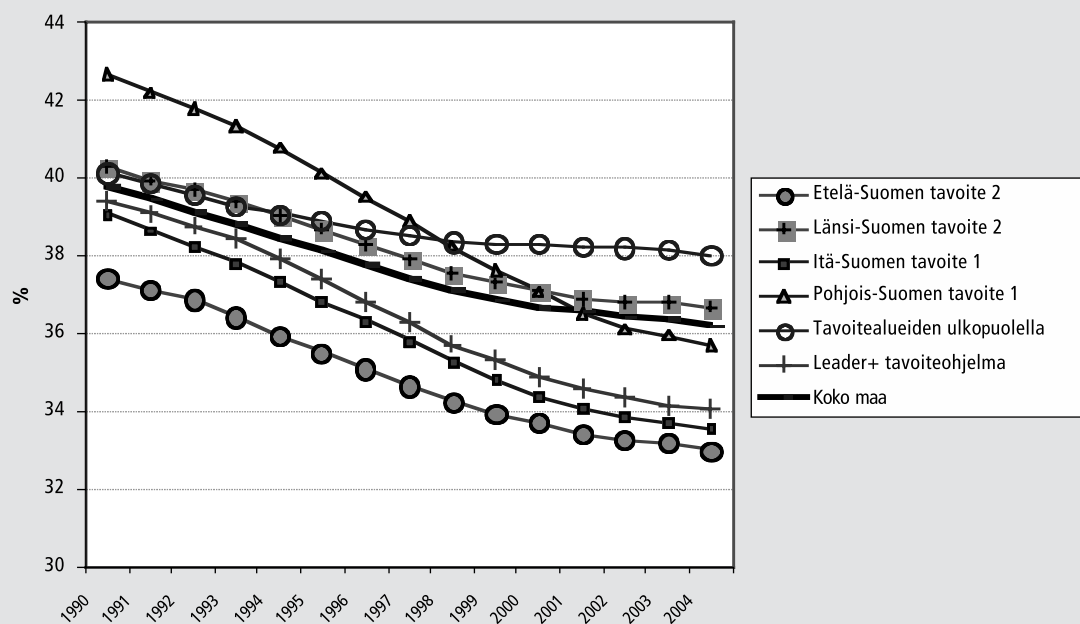
Taulukko 3. Maaseutuväestön (haja-asutusalueet ja 200–499 asukkaan taajamat) määrän muutos 1990–2002. Lähde: Tilastokeskus, Maaseutuindikaattorit -tietokanta.

Ohjelma-alue 2000–2006	Muutos 1990–2002	
	hlöä	%
Etelä-Suomen tavoite 2	-21 210	-9,8
Länsi-Suomen tavoite 2	-39 006	-11,8
Itä-Suomen tavoite 1	-32 154	-13,2
Pohjois-Suomen tavoite 1	-21 330	-14,5
Tavoitealueiden ulkopuolella olevat alueet	10 256	7,3
LEADER+	-53 578	-12,6
Koko maa	-102 793	-9,4

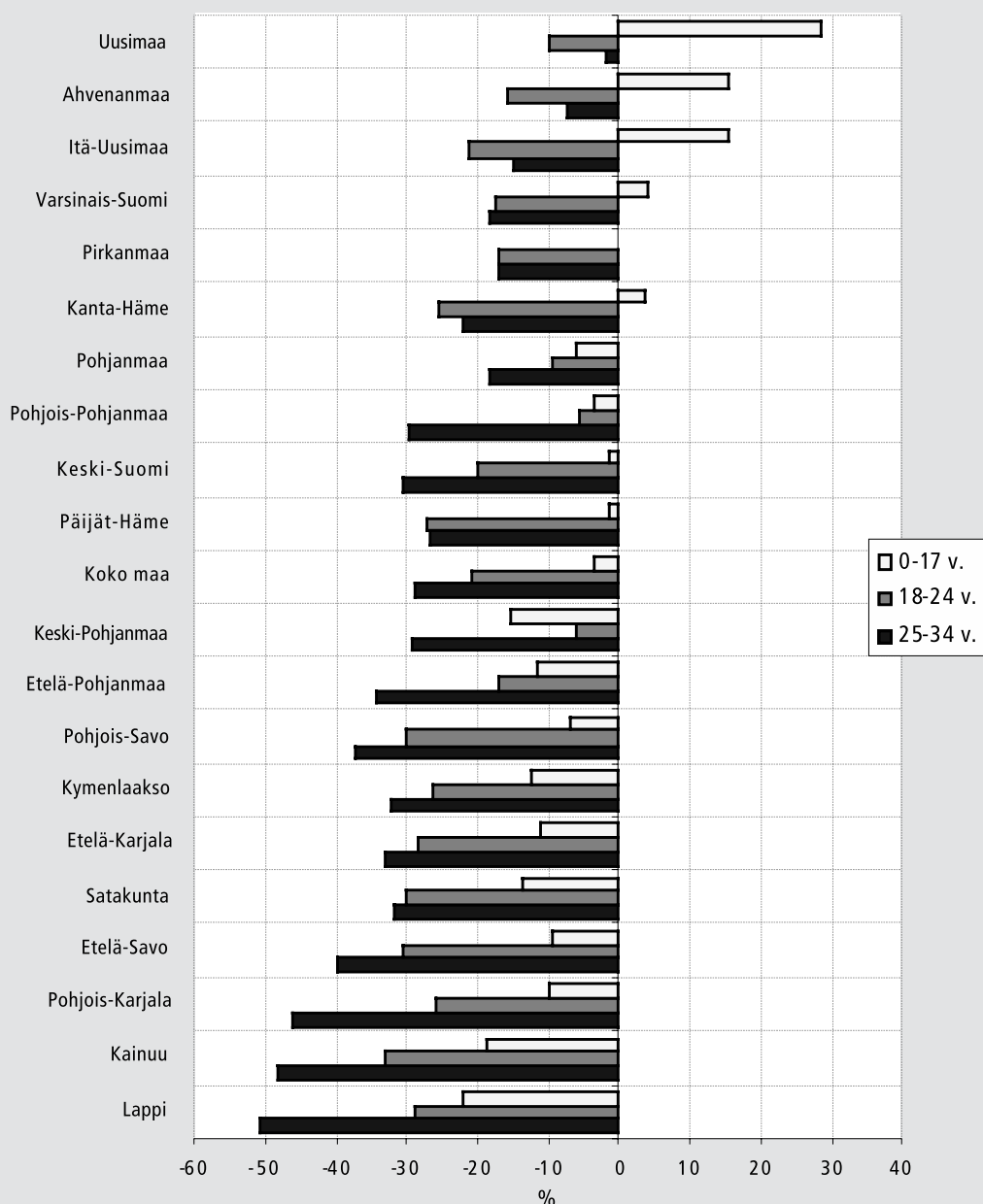
¹ Maaseutuindikaattorit -aineistossa ei ollut käytettävissä ikäluokitusta, jossa olisi pystynyt tarkastelemaan alle 30-vuotiaiden määrää.

Kuva 3. Maaseutuväestön (haja-asutusalueet ja 200–499 asukkaan taajamat) määrän muutos 1990–2002. Lähde: Tilastokeskus, Maaseutuindikaattorit -tietokanta.

Kuva 4. Nuorten alle 30-vuotiaiden osuus väestöstä ohjelma-alueittain 1990–2004, %. Tavoite 2 alue sisältää myös siirtymäkauden alueet. Väestötiedoissa mukana koko alueen väestö, myös taajamat. Lähde: Tilastokeskus ALTIKA.

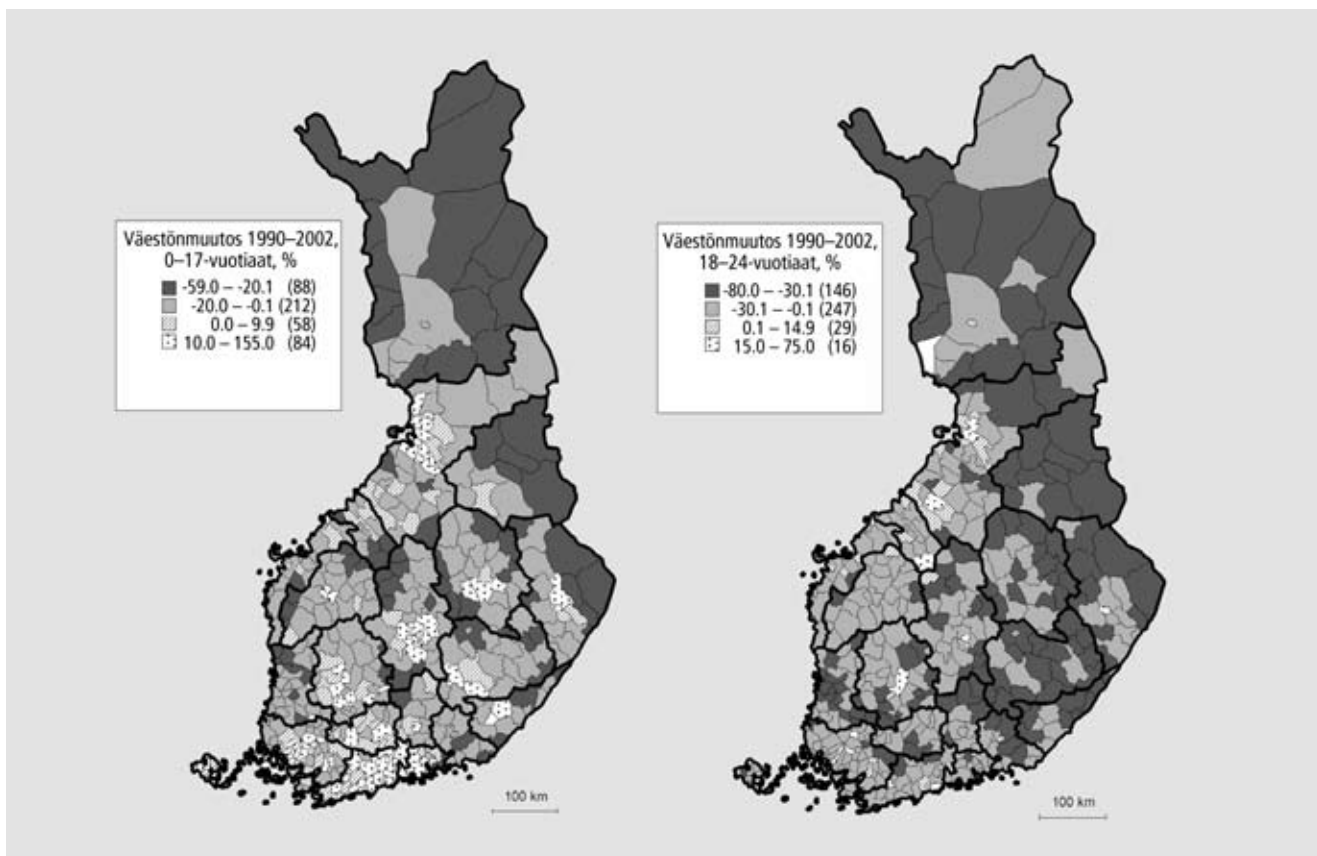
Kuva 5. Nuorten ikäluokkien määrän muutos maaseudulla maakunnittain 1990–2002, %.

Maaseutu = maaseutualueet ja alle 500 asukkaan taajamat, määritelty neliökilometriruutuaineistosta. Lähde: Tilastokeskus Ruututietokannat.

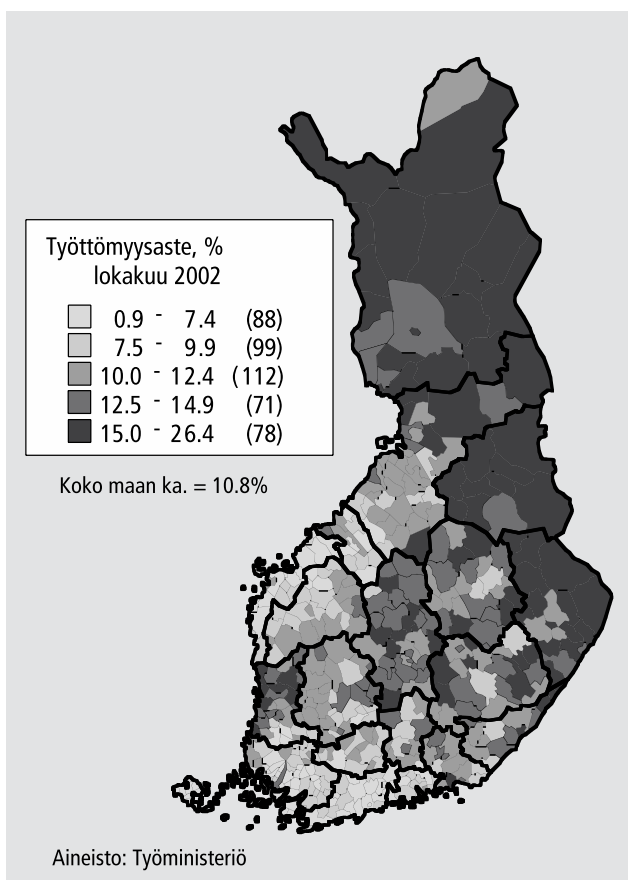
Alueellisesti tarkastellen kehitys polarisoituu, nuoret ikäluokat ovat kasvaneet kasvukeskuksissa ja niiden ympäryskunnissa ja pienentyneet eniten Itä- ja Pohjois-Suomen maaseutualueilla sekä maakuntien reuna-alueiden kunnissa. Poikkeuksiakin on, esimerkiksi Pohjois-Pohjanmaan maakunnan eteläosan kunnissa on monissa tapahtunut nuorten määrän kasvua.

Vakiintumisikäisten (25–34-v.) kunnittainen tarkastelu osoitti suuressa osassa Itä- ja Pohjois-Suomen kuntia ikäluokan pienentyneen puolella 1990-luvulla (Kuva 8). Vähintään neljänneksen vähennys on koskettanut yli 300 kuntaa. Ikäluokan kasvualueet sijoittuivat suurten keskusten ympäristöön.

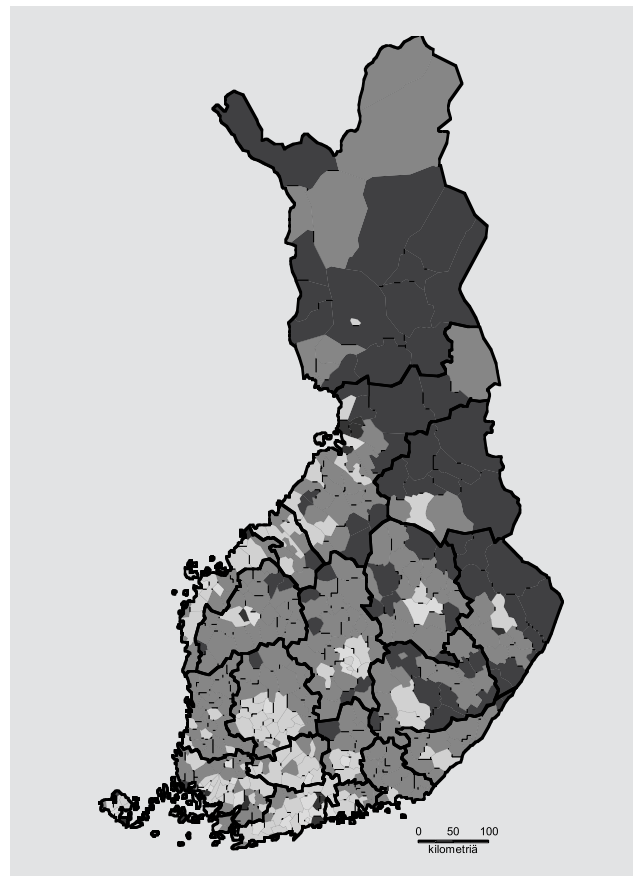
Kuva 7 osoittaa, että maakunnissa, joista 18–24 ja 25–34 -vuotiaat ovat muuttaneet pois, on myös korkea työttömyys.

Kuva 6. Nuorten ikäluokkien määrän muutos maaseudulla kunnittain 1990–2002, %. Vasemmanpuoleisessa kartassa ikäluokka 0–17 vuotta, oikeanpuoleisessa ikäluokka 18–24 vuotta. Maaseutu = maaseutualueet ja alle 500 asukkaan taajamat, määriteltä neliökilometriruutuaineistosta. Lähde: Tilastokeskus, Ruututietokannat.

Kuva 7. Työttömyysaste kunnittain lokakuussa 2002, %.

Kuva 8. Ikäluokan 25–34 -vuotiaat muutos maaseutualueilla kunnittain 1990–2002, %. Maaseutu= maaseutualueet ja alle 500 asukkaan taajamat, määriteltä neliökilometriruutuaineistosta. Lähde: Tilastokeskus Ruututietokannat.

2 Nuorisohankkeiden analysointia kyselyaineiston perusteella

Tämän luvun tarkastelu perustuu hankevetäjille tai -vastuullisille suunnattuun kyselyyn keväällä 2005. Kunkin luvun alussa kerrotaan, mihin tutkimuskysymykseen luvussa pyritään vastaamaan tai mihin taustatietojen selvittämiseen kyseinen sisältö-luku liittyy. Tulosten esittely etenee kyselylomakkeen järjestyksen mukaan (ks. Liite 2). Lomake on kirjoitettu siten, että sen kysymysten järjestys noudattelee hanketoiminnan logiikkaa, jossa edetään kehittämistarpeiden tunnistamisesta ja hanke-suunnitelman laatimisesta hankkeen toteutuksen ja tuotosten kautta kehittämistarpeisiin vastaaviin tuloksiin ja myöhemmin vaikutuksiin.

2.1 Taustatietoja hankkeista ja hankevetäjistä

Nuorisohankkeita eri ohjelmissa

Tässä luvussa analysoidaan nuorisohankkeiden määrää ja asemaa eri EU-ohjelmissa (ks. Liite 1). Kyselyyn vastanneista hankkeista 47 % edusti ALMA -ohjelmaa ja runsas neljännes LEADER+ ohjelmaa Tavoite 1 ohjelmien jäädessä näitä selvästi pienemmiksi osuudeltaan. POMO -hankkeita vastauksissa oli mukana 5 % (Taulukko 4). Varsinaiset nuorisohankkeet olivat useimmiten LEADER+ tai ALMA-ohjelmista rahoitettuja, kun taas muut kaksi hanketyyppeä olivat selkeämmin ALMA-rahoitteisia. Tavoite 1 -alueilla on vähän nuorisohankkeita. Sen sijaan LEADER+ ja ALMA-alueilla niitä on suhteellisen suuri osuus kaikista kehittämishankkeista.

ALMAN rahoitusosuus (57 %) oli suurempi kuin siitä rahoitet-
tujen hankkeiden osuus (47 %), joten tarkastelussa on siis mu-
kana suuria tästä ohjelmasta rahoitettuja hankkeita (Taulukko
5). Samoin Tavoite 1-ohjelmasta (erityisesti Itä-Suomen osalta)
mukana on rahoitukseltaan suuria hankkeita, koska siinäkin ra-
hoituksen osuus on suurempi kuin hankkeiden osuus. LEADER+ -rahoitteisten hankkeiden kohdalla on päinvastoin: hankkeiden osuus kaikista hankkeista on suurempi kuin LEADER+ -rahoituksen osuus. Yleensä LEADER+ ja POMO -hankkeet ovat rahoitukseltaan pienempiä kun ALMA ja Tavoite 1 -ohjelmien hankkeet, mikä näkyy selkeästi taulukosta 5.

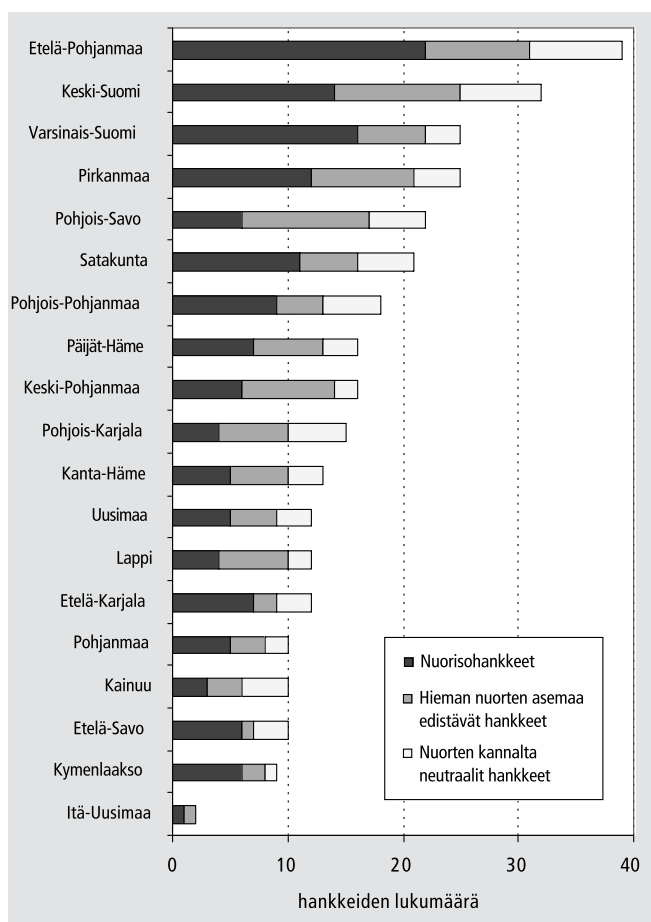
Kuvassa 9 on kyselyyn osallistuneiden hankkeiden jakauma toteutusmaakuntien mukaan. Kuudesta maakunnasta saatiin vastaukset yli 20 hankkeelta, eteläpohjanmaalaisista hankkeista lähes 40 osallistui kyselyyn. Kahdeksasta maakunnasta tuli 10–20 hankevastausta ja viidestä 2–10 vastausta. Nuorisohankkei-

den osuus hankkeista oli vähintään 60 % Kymenlaaksossa, Varsinais-Suomessa ja Etelä-Savossa.

Hankevetäjien mukaan runsas neljäsosa kaikista hankkeista oli suunnattu ensisijassa nuorille alle 30-vuotiaille (Taulukko 6). Lähes puolella hankkeista ei ikäryhmää ollut erityisesti määriteltä tai ne oli suunnattu kaikille ikäryhmille. Nuorisohankkeista 56 % oli suunnattu alle 30-vuotiaille ja lähes kaikki muut tämän ryhmän hankkeet kaikille ikäryhmille.

42 % vastaajista ilmoitti hankkeeseen osallistuneissa olleen yhtä paljon sekä naisia että miehiä (Taulukko 7). Mikäli toinen sukupuoli oli osallistujissa enemmistönä, oli se useimmissa tapauksissa miehet. Lähes joka toisessa nuorisohankkeessa osallistuneita oli molemmista sukupuolista yhtä paljon; myös nais- ja miesvaltaisia hankkeita oli suunnilleen saman verran. Muut hanketyypit painottuvat selkeästi miesvaltaisiksi. Nuorisohankkeet osoittautuvat näin varsin tasa-arvoisiksi hankekentässä osallistuneiden lukumääriä tarkasteltaessa.

Hankevetäjissä olivat molemmat sukupuolet varsin tasaisesti edustettuna, sillä vastaajista oli naisia 52 % ja miehiä 48 % (Taulukko 8). Nuorisohankkeissa naiset olivat hankevetäjistä

Kuva 9. Kyselyyn osallistuneiden hankkeiden jakauma toteutusmaakunnan mukaan hanketyypeittäin. Mukana on 28 hanketta, joita toteutetaan yhtä maakuntaa laajemmalla alueella. Nämä hankkeet on sijoitettu hankkeen hallintokunnan maakuntaan.

Taulukko 4. Kyselyyn osallistuneiden hankkeiden jakautuminen ohjelma-alueittain nuorisohanketyypin mukaan (%).

Ohjelma-alue 2000–2006	Hanketyyppi*			Kaikki hankkeet	
	1	2	3	N	%
ALMA	40,3	53,9	51,5	150	47,0
LEADER+	45,0	14,7	10,3	89	27,9
POMO	6,7	3,9	2,9	16	5,0
Tavoite 1, Itä-Suomi	5,4	16,7	23,5	41	12,9
Tavoite 1, Pohjois-Suomi	2,7	10,8	11,8	23	7,2
N	149	102	68	319	100,0
*1) Nuorisohankkeet, 2) Hieman nuorten asemaa edistävät hankkeet, 3) Nuorten kannalta neutraalit hankkeet					

Taulukko 5. Kyselyyn osallistuneiden hankkeiden jakautuminen ohjelma-alueittain rahoituksen mukaan.

Ohjelma-alue 2000–2006	Hankkeiden rahoitus		Hankkeet, joilta rahoitustieto	Keskimääräinen rahoitus
	€	%	N	€/hanke
ALMA	26 526 923	57,4	149	178 033
LEADER+	5 005 828	10,9	87	57 538
POMO	474 580	1,0	16	29 661
Tavoite 1 Itä-Suomi	10 174 495	22,0	41	248 158
Tavoite 1 Pohjois-Suomi	4 028 248	8,7	23	175 141
N/€	46 210 074	100,0	316	146 234

Taulukko 6. Ikäryhmä, jolle hanke on ensi sijassa suunnattu (%).

Ikäryhmä	Hanketyyppi*			Kaikki hankkeet	
	1	2	3	N	%
15–19 v.	41,6	0,0	0,0	62	19,4
20–29 v.	14,8	2,0	0,0	24	7,5
30–39 v.	1,3	23,5	11,8	34	10,7
40–49 v.	2,0	6,9	41,2	38	11,9
Yli 50 v.	0,0	1,0	10,3	8	2,5
Kaikki ikäryhmät/ei määritelty	40,3	66,7	36,8	153	48,0
N	149	102	68	319	100,0
*1) Nuorisohankkeet, 2) Hieman nuorten asemaa edistävät hankkeet, 3) Nuorten kannalta neutraalit hankkeet					

Taulukko 7. Hankkeeseen osallistuneiden sukupuoli (%).

Sukupuoli	Hanketyyppi*			Kaikki hankkeet	
	1	2	3	N	%
Miehiä	25,5	42,2	58,2	120	37,8
Naisia	26,8	18,6	7,5	64	20,1
Molempia arviolta yhtä paljon	47,7	39,2	34,3	134	42,1
N	149	102	67	318	100,0
*1) Nuorisohankkeet, 2) Hieman nuorten asemaa edistävät hankkeet, 3) Nuorten kannalta neutraalit hankkeet					

Taulukko 8. Hankevetäjän sukupuoli (%).

Sukupuoli	Hanketyyppi*			Kaikki hankkeet	
	1	2	3	N	%
Mies	39,6	52,0	58,8	150	47,6
Nainen	60,4	46,9	41,2	164	52,1
Nainen ja mies		1,0		1	0,3
N	149	98	68	315	100,0
*1) Nuorisohankkeet, 2) Hieman nuorten asemaa edistävät hankkeet, 3) Nuorten kannalta neutraalit hankkeet					

enemmistönä, muissa hanketyypeissä taas miehet. Hankevetäjistä vajaa viidennes oli iältään alle 30 vuotta (Taulukko 9). Yli puolet oli iältään 30–50 ikävuoden välissä ja neljännes yli 50-vuotiaita. Yli kolmasosalla nuorisohankkeista niiden vetäjä oli alle kolmekymppinen. Muissa hanketyypeissä hankkeen vetäjä oli useimmiten 40–49 -vuotias.

Vastaajista 45 %:lla ei ollut aikaisempaa hankekokemusta (Taulukko 10). Kolmannes oli osallistunut aikaisemmin 1–2 hankkeeseen ja viidenneksellä oli kokemusta vähintään kolmesta hankkeesta. Nuorisohankkeiden vetäjistä puolet oli ensikertalaisia hankevetäjinä, mutta vetäjien joukossa oli myös kokeempia henkilöitä.

Nuorisohankkeiden vetäjillä ei useinkaan ole aikaisempaa hankekokemusta. Onkin ilmiselvää, että nuorisohankkeisiin panostamalla saadaan uusia toimijoita hankkeisiin.

Taulukko 9. Hankevetäjän ikä (%).

Ikä	Hanketyyppi *			Kaikki hankkeet	
	1	2	3	N	%
Alle 30 v.	37,2	0,0	3,0	57	18,0
30–39 v.	23,6	33,3	31,3	90	28,4
40–49 v.	17,6	41,2	37,3	93	29,3
Yli 50 v.	21,6	25,5	28,4	77	24,3
N	148	102	67	317	100,0

*1) Nuorisohankkeet, 2) Hieman nuorten asemaa edistävät hankkeet, 3) Nuorten kannalta neutraalit hankkeet

Taulukko 10. Hankevetäjän aikaisempi hankekokemus (%).

Hankekokemus	Hanketyyppi*			Kaikki hankkeet	
	1	2	3	N	%
Ei aikaisempaa hankekokemusta	49,0	43,0	36,9	139	44,6
1–2 hankkeesta	32,7	32,0	32,3	101	32,4
3 tai useammasta hankkeesta	18,4	25,0	30,8	72	23,1
N	147	100	65	312	100,0

*1) Nuorisohankkeet, 2) Hieman nuorten asemaa edistävät hankkeet, 3) Nuorten kannalta neutraalit hankkeet

Johtopäätökset

Tavoite 1 -alueilla on ohjelma-alueista suhteellisesti vähiten nuorisohankkeita. Tämä on huolestuttava tulos, jos sitä vertaa tavoite 1 -alueiden ikärakenteeseen, joka on alueiden tulevaisuuden kannalta haasteellinen eli iäkkääseen väestöön painottuva. Nuorisohankkeilla on mahdollisuus tehdä alueita nuorison kannalta houkuttelevammiksi ja paremmin nuorten asioita huomioiviksi. Niinpä lisäpanostukset nuorisohankkeisiin tavoite 1 -alueilla ovat perusteltuja.

LEADER+ -toimialueilla, jotka ovat samalla LEADER+ -toimintaryhmien toimialueita, on suhteellisesti eniten nuorisohankkeita. Toisin sanoen toimintaryhmien kautta nuorisohankkeita näyttäisi syntyvän. Tämän perusteella voi todeta, että toimintaryhmätyö kaikinensa, ei yksistään LEADER+ -toiminta-

ryhmätyö, on toimiva tapa aktivoida maaseudun nuoria, edistää heidän asioitaan hanketoiminnan avulla ja saavuttaa nuoriin kohdistuvia myönteisiä tuloksia ja vaikutuksia. Myös tavoite 1 -alueilla sijaitsevilla toimintaryhmillä on varmasti käyttämättömiä mahdollisuuksia toimia hankkeiden kautta nuorison hyväksi.

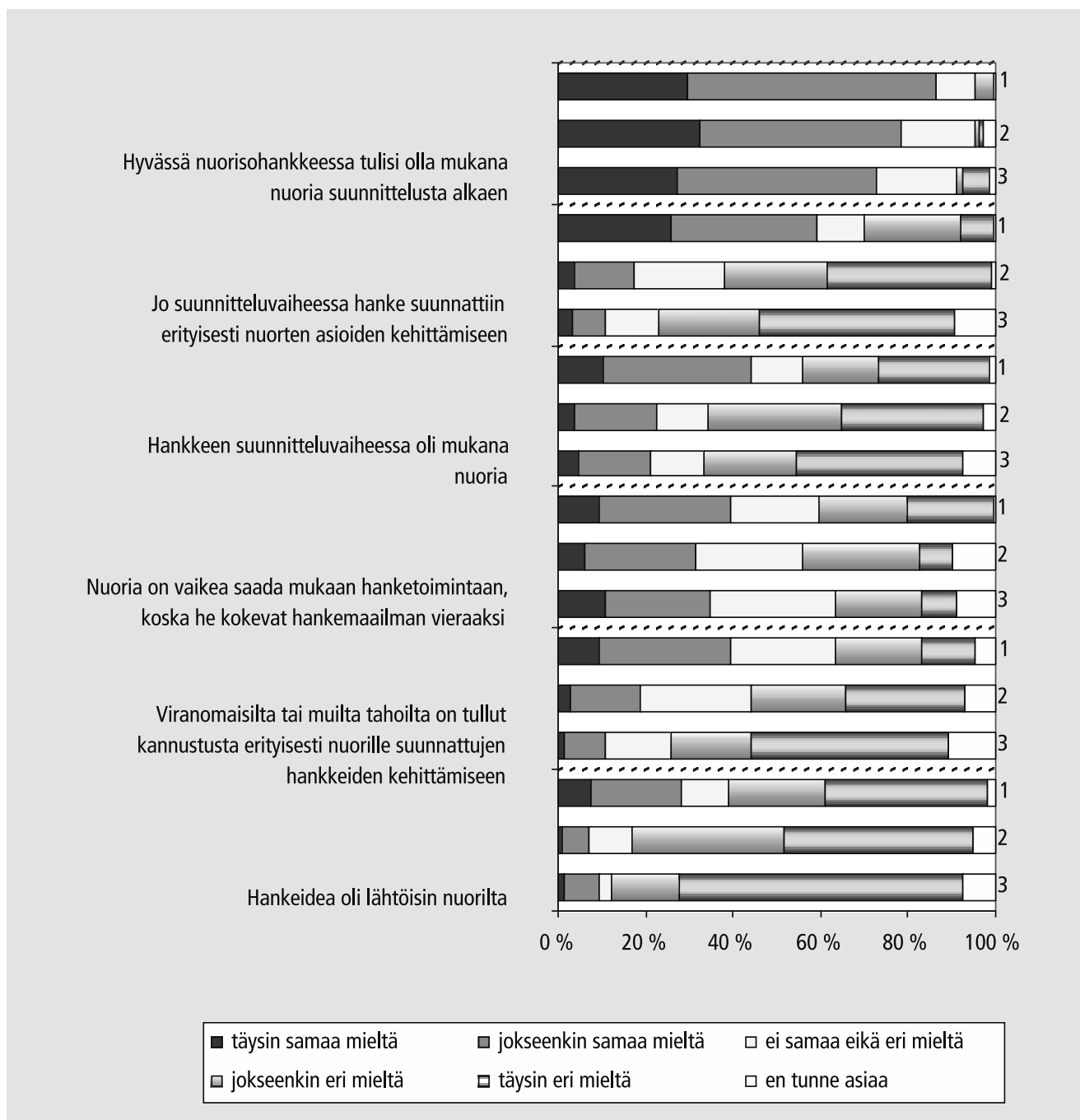
Nuorisohankkeiden vetäjillä on harvoin aikaisempaa hankekokemusta, mikä osoittaa, että nuorisohankkeisiin panostamalla saadaan uusia toimijoita hankkeisiin. Työtä nuorten asioiden edistämiseksi hankkeiden avulla tulee jatkaa. Nuorisohankkeiden kautta hanketoimintaan saadaan mukaan paitsi nuoria, joiden osallistuminen maaseudun kehittämiseen on maaseutualueiden tulevaisuuden kannalta keskeisimpiä kysymyksiä, myös nuoria naisia, joiden jääminen maaseudulle on vielä suurempi haaste kuin nuorten miesten jääminen maaseudulle.

2.2 Maaseudun nuoriin kohdistuvien hankkeiden osuvuus ja merkitys

Tässä luvussa vastataan ensimmäiseen tutkimuskysymykseen, ”Miten nykyisiä hankemenettelyjä voidaan kehittää paremmin nuorten hankkeille sopiviksi?”

Hankkeen syntyprosessi

Hankekyselyn vastaajat olivat yksimielisiä siitä, että hyvässä nuorisohankkeessa tulisi olla mukana nuoria jo suunnittelusta alkaen (Kuva10)². Kuitenkin vain noin kolmanneksessa hankkeista niiden suunnitteluvaiheessa oli ollut mukana nuoria: Hieman yli kolmannes kaikista hankkeista oli suunnattu jo suunnitteluvaiheessa erityisesti nuorten asioiden kehittämiseen,

Kuva 10. Hankkeen syntyprosessi (Nuorilla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa alle 30-vuotiaita henkilöitä). Palkkien numerointi: 1= Nuorisohankkeet (N=145-149), 2= Hieman nuorten asemaa edistävät hankkeet (N=101-102), 3= Nuorten kannalta neutraalit hankkeet (N=65-66).

² Kyselylomakkeen internet-versiossa oli aluksi virhe, sillä lomakkeelta puuttui vaihtoehtoista kohta 5 (täysin samaa mieltä). Vaihtoehto 4 (jokseenkin samaa mieltä) on siten saattanut kerätä enemmän mielipiteitä luokan 5 jäädessä niitä vaille. Mikäli vastaaja on käyttänyt word-lomaketta tai vastannut vasta muistutuskehotuksen saatuaan ”toisella kierroksella”, vaihtoehto 5 on ollut käytettävissä. Niiden internet-vastauslomakkeiden osalta, joissa on huomautettu kohdan 5 puutteesta ja vastaajilla on ollut aikomus käyttää sitä tietyissä väittämissä, korjaukset on tehty lomakkeille.

varsinaisista nuorisohankkeista n. 60 %. Itse hankeidea oli harvoin lähtöisin nuorilta, nuorisohankkeiden kohdalla noin joka kolmas niistä oli nuorten ideoimia. Väittämä ”nuoria on vaikea saada mukaan hanketoimintaan, koska he kokevat hankemaa ilman vieraaksi” jakoi vastaajien mielipiteet puolesta ja vastaan. Vajaa kolmannes hankkeiden vetäjistä koki saaneensa viiranomaisilta tai muilta tahoilta kannustusta nuorten hankkeiden kehittämiseksi, nuorisohankkeista kannustusta oli saanut n. 40 % niistä.

Miten hankeidea sai alkunsa?

Varsinaisissa nuorisohankkeissa suurin yksittäinen hankeidean syntyä selittävä tekijä on ollut jonkin asian **tarve**. Aloitteentekijöinä ovat useimmiten olleet paikalliset ihmiset, usein kylien kehittämistoiminnan aktiivit. Osa hankeideoista on tullut nuorilta itseltään. Idea on saattanut syntyä myös esimerkiksi kunnan tekemän selvityksen pohjalta. Eräs vastaaja on huolissaan nuorten hakijoiden puutteesta: ”Nuoria hankehakijoita on ollut vähän. Toimintaryhmissä työskentelevät henkilöt huolestuivat hankehakijoiden ikähaarukan kivutessa aina vain ylöspäin. Jopa nuorisolle suunnattujen hankkeiden hakijat olivat pääsääntöisesti iäkkäitä ihmisiä”.

Nuorten vapaa-ajan toimintaan tarvittiin enimmäkseen ’tekemistä yleensä’ tai konkreettista tilaa:

Tarpeesta tarjota nuorille kehittävää ja mielekästä toimintaa vapaa-aikana. Pyrittiin saamaan nuoret pois kadulta yhteisten harrastusten pariin.

Häiritsevä nuorten käyttäytyminen kirkonkylässä sai eri tahoja liikkeelle ja yhdessä nuorten kanssa perustimme nuorisokahvilan.

Nuoret halusivat mahdollisuuden skeittaukseen omalla kylällä. Lähimmät paikat olivat kunnan keskustassa n.20km ja nekin melko huonoja. Samalla kaukalon talvi jäädytys helpottui

Muutammat hankeideat liittyivät maaseudun kehittämistarpeisiin:

Tarpeesta saada nuoret palaamaan takaisin kotiseudulleen. Maataloustuottajat olivat huolissaan, kun nuoret eivät näe ympäristönsä tarjoamia mahdollisuuksia, vaan suuntaavat kaupunkiin. Myös nykyaikainen maataloustuotanto on monille, varsinkin opettajille vierasta, haluttiin tuoda kontakteja ja asiantuntemusta kehiin.

Tiedon levitys tai koulutustarve oli selkeästi esillä hankkeilta tullessa palautteessa:

Käytännössä oli järjestömmme tiedossa, että lasten ja nuorten metsä- ja luontokasvatus esim. kouluilla on kovin pirstaloitunut ja tehdään paljon päällekkäistä työtä. Ongelmaksi todettiin, että lapsille ja nuorille jaettava tieto voi olla yksipuolista tai sitä ei tapahdu lainkaan. Mallin rakentaminen päätettiin kehittämiss-hankkeeksi, jotta tähän ongelmaan saadaan ratkaisuvaihtoehtoja.

Tutkimuksista ja käytännön toiminnassa koetusta tarpeesta saada nuorten ohjaajille koulutusta ja koulutusaineistoa nuoren kohtaamisessa eri tilanteissa. Koulutusaineistoista on puuttunut selvät toimintamallit ja niihin työkalut miten havaita ajoissa nuoren vaara ajautua etenkin murrosiässä huonoihin harrasteihin esim. päihteidenkäyttöön.

Myös muita hankeidean lähteitä esiteltiin. Mm. kuntien vähenevät panostukset nuorisotyöhön ovat saaneet aikaan hanketointia. Idea voi syntyä esimerkiksi arkipäivän havainnosta tai lehti-ilmoituksen perusteella.

Havainnosta, että esikouluikäiset ja sitä vanhemmat lapset viettävät vähemmän aikaa vanhempiensa kanssa kuin pienemmät lapset.

Tarpeesta. Halukkaita nuoria seniori apu toimintaan oli ja avun tarpeessa olevia vanhuksia myös!

Nuorisotyön paikalliset kehittäjät yhdessä kehittivät ideaa. Aiemmistä hanketyön muodoista on saatu hyviä kokemuksia! Nuorten osallisuus ja innostus!

Toimintaryhmien omien nuorisohankkeiden koetuista ongelmista. Nuorten omien ideoiden toteutukseen ei löydy nk. vippirahaa, lisäksi EU-hankkeiden byrokratia karsii nuorten osallisuuden.

LEADER+ -tuesta kertovasta lehti-ilmoituksesta ja yhdistyksen sisällä muhineista kehittämisideoista ja -tarpeista.

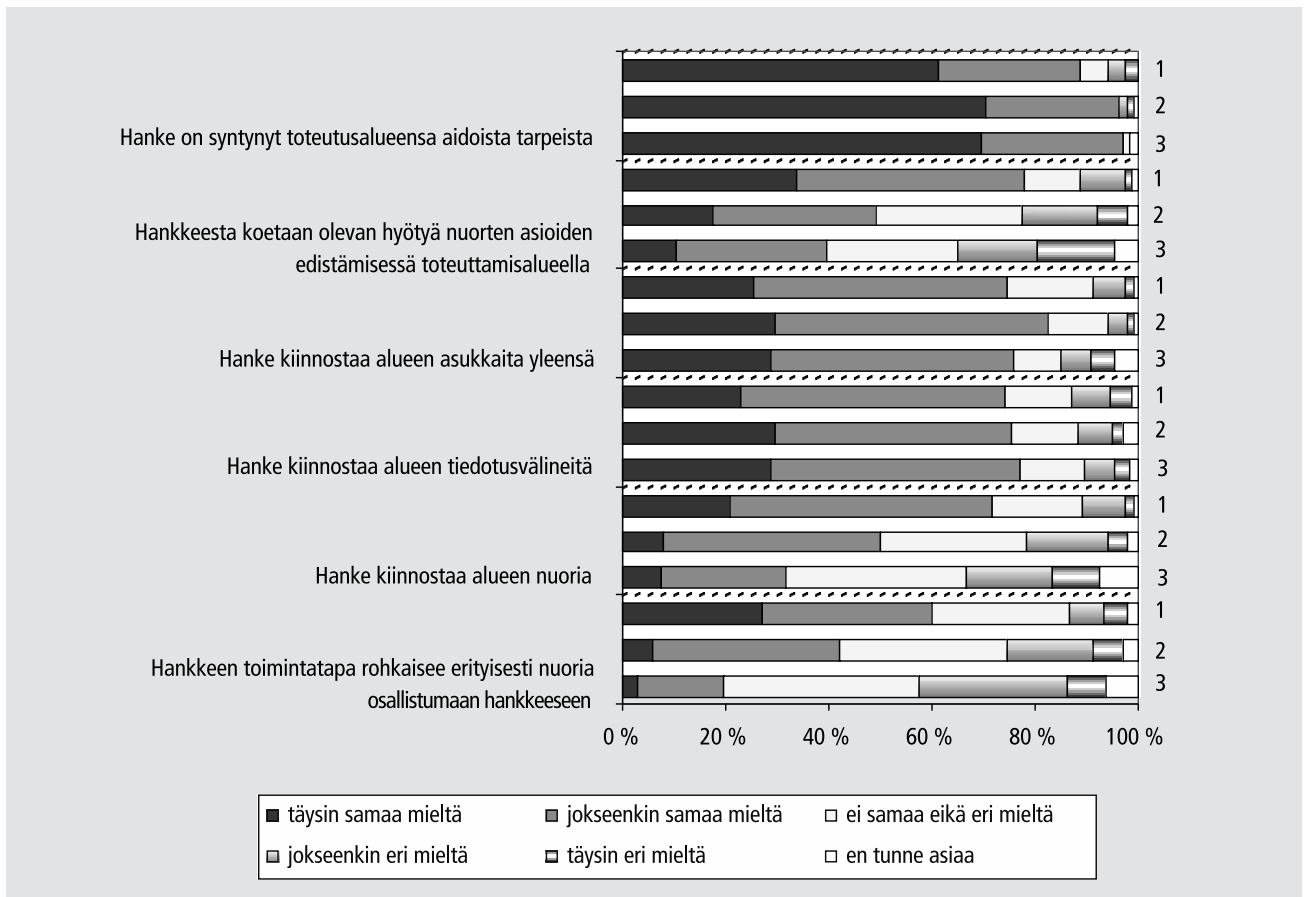
Muissa hanketyypeissä kerrotaan nuorisohankkeita useammin hankeidean tulleen esim. toimintaryhmätyön kautta, kansalaisaloitteesta, tutkimuksen kautta, palvelu-tarpeesta ja yritysten kehittämistarpeista. Jatkohankkeet korostuvat myös näissä hankkeissa.

Hankkeen tarpeellisuuden kokeminen niiden toimialueella

Hankkeen koetaan syntyneen selkeästi toteutusalueidensa aidoista tarpeista (93 % vastaajista) (Kuva 11). Valtaosa vastaajista on myös sitä mieltä, että hankkeet kiinnostavat alueiden asukkaita ja tiedotusvälineitä. Nuoria kiinnostavat lähinnä nuorisolle suunnatut hankkeet. Koska kaikkien hankkeiden ei koeta olevan ”nuorisohankkeita”, vain osa vastaajista mieltää niistä olevan erityisesti hyötyä nuorten asioiden edistämiseksi alueella; nuorisohankkeiden vetäjistä n. 80 % on väittämän kanssa samaa mieltä. 60 %:ssa nuorisohankkeista niiden toimintatapojen koetaankin rohkaisevan nuoria osallistumaan hankkeisiin, muissa hanketyypeissä nuoriin suuntautuvaa kannustusta on selvästi vähemmän.

Johtopäätökset

Nuorisohankkeet ovat syntyneet jonkin asian tarpeesta, joka on päätetty hankkeella ratkaista. Tarpeet ovat liittyneet vapaa-ajantoimintaan, konkreettisen tilan tarpeeseen, maaseudun kehittämistarpeisiin ja informaation tai koulutuksen levitystarpeisiin. Aloitteentekijöinä ovat usein olleet kylien kehittämisto-

Kuva 11. Hankkeen tarpeellisuuden kokeminen alueella ja kunnissa. Palkkien numerointi: 1= Nuorisohankkeet (N=148–149), 2= Hieman nuorten asemaa edistävät hankkeet (N=102), 3= Nuorten kannalta neutraalit hankkeet (N=66).

minnan aktiivit. Myös nuorisohankkeiden organisointi on harvojen aktiivisten toimijoiden harteilla, vaikka niistä koituva hyöty jakaantuu laajemmalle. Nuorisohankkeiden osumatarkkuutta parantaisi edelleen, jos nuoria saataisiin enemmän myös rakentamaan hankkeita.

Maaseudun kehittämishankkeiden toimijoiden havainto ja huoli siitä, että nuoria hankehakijoita ei tuntunut löytyvän, on linjassa maaseudun toimintaryhmien toimialueiden väestön ikärakenteen kehityksen kanssa. Viimeisen kymmenen vuoden aikana maaseutualueilla nuorten alle 30-vuotiaiden osuus väestöstä on selvästi vähentynyt. Toteutetut nuorisohankkeet ovat tärkeitä. Hankkeet ovat syntyneet kohdealueen aidoista tarpeista. Ne kiinnostavat nuoria ja houkuttelevat nuoria osallistumaan niihin.

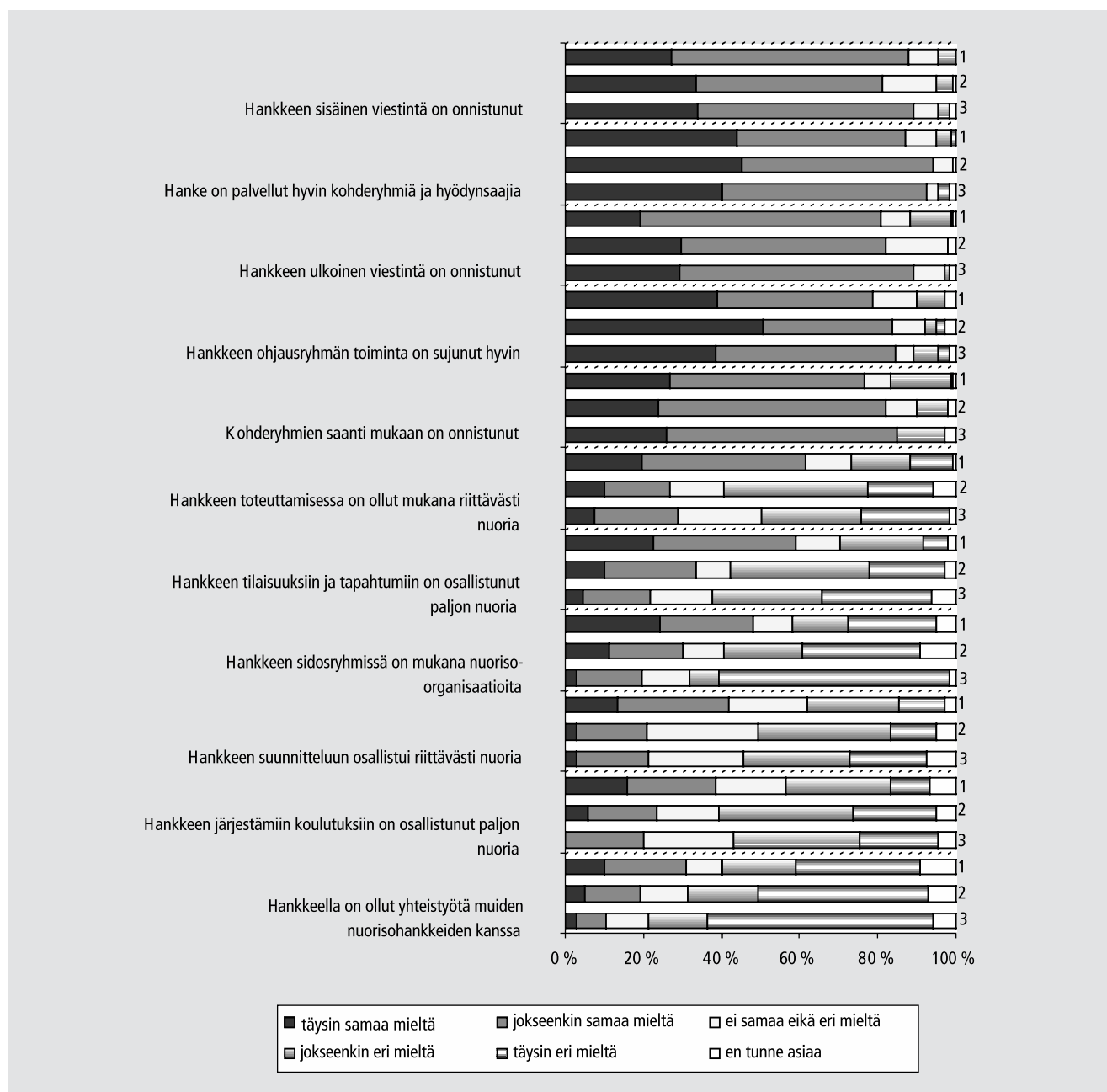
2.3 Hankkeiden toteutus

Luvussa vastataan erityisesti tutkimuskysymykseen 3: ”Mitkä ovat ne kehittämistyön mekanismit, joilla voidaan varmistaa alueellisissa kehittämisohjelmissa erityisesti nuorten asemaa edistävät vaikutukset?” ja tutkimuskysymykseen 4: ”Onko osoitettavissa erityisiä toimintamuotoja, joiden kautta maaseudun nuoret parhaiten saadaan aktivoitua maaseudun kehittämistointaan?”

Hankkeen ohjauksen ja toteutuksen suhteen hankkeissa on onnistuttu palvelemaan kohderyhmiä ja hyödynsaajia (Kuva 12). Myös viestinnän, ohjausryhmän toiminnan sekä kohderyhmien mukaan saamisen koetaan enimmäkseen onnistuneen. Alle

puolessa hankkeista ollaan sitä mieltä, että hankkeisiin on osallistunut paljon nuoria, heitä on ollut mukana suunnittelutyössä ja hankkeen koulutuksissa, sidosryhmissä on ollut mukana nuorisorganisaatiota sekä hankkeella on ollut yhteistyötä muiden nuorisohankkeiden kanssa. Nuorisohankkeissa edellä mainittujen väittämien osuus on luonnollisesti muita hanketyyppejä suurempi. Nuorisohankkeista vain viidenneksellä on ollut yhteistyötä muiden nuorisohankkeiden kanssa, joten hankkeiden mahdolliset kumppanit ovat enimmäkseen muualta kuin nuorisohankkeiden parista.

Nuorisohankkeiden järjestämiin koulutuksiin ja hankkeiden suunnitteluun sekä niiden sidosryhmiin osallistuneiden nuorten määrän suhteen arvioinnit jakautuvat kahtia: väittämien kans-

Kuva 12. Hankkeen ohjauksen ja toteutuksen onnistuminen. Palkkien numerointi: 1= Nuorisohankkeet (N=138–147), 2= Hieman nuorten asemaa edistävät hankkeet (N=99–102), 3= Nuorten kannalta neutraalit hankkeet (N=64–67).

sa samaa mieltä ja eri mieltä olevien osuudet ovat lähes yhtä suuret, joten osassa hankkeita nuoria on saatu riittävästi mukaan, mutta osassa taas ei. Osittain tulosta selittää se, että maaseudun kehittämishankkeiden sidosryhmissä on niukalti nuorten järjestöjä. Toisaalta hankkeiden sisältö ei aina houkuttele nuoria ja hankkeiden nuoriin kohdistamassa aktivoinnissa ja tiedotuksessa on toivomisen varaa.

Nuorten hanketoimintaan aktivoimisen hyvät käytännöt

Selkeästi eniten mainittu nuorisohankkeiden onnistumista luonnehtiva piirre oli se, että nuorten tulee osallistua jo hankkeen suunnitteluvaiheeseen, jolloin he tuntevat hankkeen omakseen. Tässä luvussa analysoidaan hankkeiden kokemuksia, siitä mil-laisilla toimintamuodoilla on parhaiten saatu nuoria mukaan hankkeen toimintaan.

Seuraavat lainaukset kuvaavat esimerkkejä menettelytavoista, joilla nuoria on otettu **mukaan päättämään hankkeeseen jo hankkeen suunnitteluvaiheessa**:

Hankkeessa järjestettiin seminaareja, joiden toteuttamisessa nuorilla oli ratkaiseva osuus. Hankkeen kautta on ammatillisen puualan koulutuksen koneistusta uusittu, mikä on suoraan hyödyttänyt opiskelijoita.

Pyydettiin mukaan ideointiin alusta alkaen. Annettiin nuorille vastuu joistakin osa-alueista esim: Talkoopäällikkö, joka kerää kaikki talkootunnit kaikilta talkoissa olevilta. Sitoutettiin nuoria mukaan toimintaan ja koulutuksiin, esim. Tapahtuman toteuttaminen vaati runsaasti järjestysmies-henkilöitä, joten koulutukseen tarvittaisiin kaikki mahdolliset henkilöt. Tiedotimme avoimesti kaikista ongelmistakin ja etsimme yhteistyössä ratkaisuja kokouksissa, myös nuorten ideat menivät läpi ja he pääsivät vaikuttamaan kokonaisuuteen.

Olemme olleet yhteistyössä oppilaitosten ja seurojen kanssa. Olemme kysyneet mielipiteitä ja ideoita toteutuksesta ja samalla myös nuoret ovat olleet mukana eri tapahtumissa. Nuorilta saa ennakkoluulottomia ideoita.

Seuraavat lainaukset kuvaavat esimerkkejä hankkeista, joissa on onnistuttu luomaan nuoria **kiinnostavia** toimintamuotoja: Maaseudun tietoverkkojen kehittämiseen vaikuttaminen on innostanut nuoria mukaan.

Oikeasti nuoria yrittäjyydestä kiinnostuneita saatiin parhaiten mukaan tapahtumiin ja koulutustilaisuuksiin, joissa hanke oli mukana.

Koulujen ja koko perheen metsäpäivät olivat erittäin suosittuja. Opettajat ottivat mielellään vierailijoita, jotka järjestivät metsä-lisiä teemoja oppilaille. Oppilaat olivat myös innostuneina mukana ...

Uudistunut www-sivusto on ollut luonnollisesti Internetiä käyttävän nuorison kiinnostavin kohde

Monissa hankkeissa on onnistuttu luomaan nuoria **hyödyttäviä** toimintamuotoja:

Yrittäjät ovat tarjonneet työtä, harjoittelupaikkoja, oppisopimuspaiikkoja

Hyvien euroesimerkkien avulla, taloudellinen hyöty, kun teet asiat pitkäjänteisesti, oikein ja hyvin.

Parhaiten nuoria saatiin hankkeisiin mukaan, kun he tiesivät saavansa hankkeesta jotakin konkreettista hyötyä, kuten harrastuspaikan itselleen.

Seuraavat lainaukset kuvaavat esimerkkejä hankkeista, joissa on onnistuttu luomaan menettelytapoja, joissa nuorten **osallistuminen luontevaa**, esimerkiksi koulupäivänä tapahtuvaa *Kouluissa opetustunneilla ja retkillä nuoret ovat mukana (osin tietysti pakosta). Myös vapaaehtoiset retket ovat saaneet suosiota maatalous ja karjanäyttely.*

Metsäteemapäivät lukiolaisille. Yht. melkein 800 nuorta mukana vuosina.2003–2004.

Iltapäiväkerhotoiminta, avoimet nuorten illat

Seuraavassa on esimerkkejä, joissa **tiedotus hankkeista** on ollut onnistunutta ja kattavaa.

Tiedottamalla kotisivun ja opettajien kautta.

Kurssein, joihin kutsuttu oppilaitoksen kautta oppilaita tai tiedottamalla jo osallistuneille opiskelijoille tulevasta tapahtumasta.

Asukkaat: nettisivujen kautta tieto saavuttaa hyvin nuoria. Koulutukset: olemme ottaneet oppilaitosten oppilasryhmiä mukaan koulutuksiin.

Seuraavat lainaukset kuvaavat esimerkkejä hankkeista, joihin nuoret ovat osallistuneet **vanhempiansa mukana**. Näissä hankkeissa tavoitetut nuoret ovat alle 18-vuotiaita.

Kohderyhmän huomioon ottaen eli alle 15-vuotiaat ei heitä tämän enempää rakentamisessa olisi tarvittukaan. Vanhempiansa kautta ja tulokset huomaten he ovat olleet mukana – luulenpa, että he ovat antaneet palautteen näkyä parhaiten opettajiensa kautta. Kylähanke on toteutettu ja sellaisena se on ollut kompakti – ei siihen kaikkia järjestöjä kannata itsetarkoituksellisesti edes vetää; sitten alkaa olla puuhastelun makua, kun täytyy käsi poskella istua jonkun asiaan kuulumattoman kanssa omassa asiassa. Eli ottanette huomioon kylähankeiden subsidiariteetin arvon vs. sosiaalisen puuhastelun?

Vanhemmat ovat tuoneet lapsensa mukanaan talkoisiin. Harrastusyhdistys Hevosharrastajat innostanut nuoria mukaan.

Hankekyselyn vastauksista saatiin esimerkkejä hankkeista, joissa nuorten **tarpeet on onnistuneesti tunnistettu ja tarjottu niihin ratkaisuja**:

Henkilökohtaisilla keskusteluilla/haastatteluilla on saanut selville mitä nuoret haluavat ja tarvitsevat. Samalla on voinut lisätä heidän tietoisuuttaan hankerahoituksesta. Näiden keskustelu-

jen avulla on selvinnyt mitä nuoret ajattelevat Aisaparin toiminnasta ja mitä heidän mielestä pitäisi olla toisin. Mielestäni tämä on ollut parempi tapa kuin koululla pidettävät esitelmät. Yhteisillä talkoilla on tehty selväksi että he nuoret tulevat jatamaan vanhempien aloittamaa työtä. Lisäksi on palkittu nuoria joskus yhteisillä saunailloilla. On kuunneltu ja yritetty toteuttaa nuorten tekemiä esityksiä.

Tapahtumien järjestäminen nuorten kanssa yhdessä. Nuorten tapaamisten yhteydessä heidän ideoiden ja mielipiteiden kuuntelulla sekä niiden mahdollisilla toteutuksilla.

Toisaalta joskus nuorten mukaan saaminen on havaittu miltei ylivoimaiseksi tehtäväksi siihen käytetyillä menetelmillä.

Ei kirveelläkään.

Ulkoliikuntatilaaisuuksiin on saatu mukaan nuoria. Asialuennot ja varsinaiset kuntokurssimme eivät ole heitä kiinnostaneet. Tosin olemme suunnanneet tänä vuonna nuorille omia tapahtumia mm. erikseen nuorten kuntokurssin, mutta ilmoittautuminen on ollut hyvin vaisua.

Johtopäätökset

Tutkimusaineistosta tehtyjen havaintojen perusteella voidaan tunnistaa seuraavat piirteet niissä hankkeissa, joissa nuoria on saatu aktivoitua hanketoimintaan:

- Nuoria on mukana päättämässä jo hankkeen suunnittelu- vaiheessa
- Hankkeen toimintamuodot ovat nuoria kiinnostavia
- Hankkeen toimintamuodot ovat nuoria hyödyttäviä
- Toimintamuodot sellaisia, että nuorten osallistuminen niihin on luontevaa ja osin väistämätöntäkin, esim. koulupäivänä
- Tiedotus on onnistunut ja tavoittanut nuoria
- Osallistuminen vanhempien kautta
- Nuorten tarpeet on hankkeessa tunnistettu onnistuneesti ja niihin tarjotaan ratkaisuja

2.4 Hankkeiden tuloksellisuus ja vaikuttavuus

Tässä luvussa vastataan kysymykseen 2: ”Mitkä olisivat nuorten hankkeiden tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta hyvin kuvaavia indikaattoreita?” Arviointikysymykseen vastaamisen taustaksi selvennetään aluksi keskeisiä käsitteitä.

Hankkeiden tuotokset, tulokset ja vaikutukset

Selvityksessä erotetaan tuotoksen (output), tuloksen (result) ja vaikutuksen (impact) käsitteet toisistaan. Tuotos on projektitoiminnan välitön ilmentymä. Projektien tuotoksia ovat niissä tehtävät toimet, esimerkiksi seminaarien järjestäminen tai selvitysten tekeminen ja julkaiseminen. Tulos on projektin tuotoksen aiheuttama muutos, jonka synnyn edellytys on se, että kohderyhmät hyödyntävät projektin tuotoksia. Vaikutus puolestaan tarkoittaa, että projektin tuotokset ja tulokset todella vaikuttavat kohderyhmien toimintaan. Esimerkiksi projektissa tehty selvitys ja siihen perustuva julkaisu on tuotos, joka muuttuu tulokseksi, kun se saavuttaa kohderyhmänsä ja vaikutukseksi, kun se aikaan saa muutoksia kohderyhmän toiminnassa tai tietoisuutta muutosten välttämistä, asioiden ennallaan pitämistä. (Nagarajan & Vanheukelen 1997, 18–19.)

Sosiaaliset vaikutukset ovat ihmisiin, yhteisöihin ja yhteiskuntaan kohdistuvia vaikutuksia (tässä selvityksessä nuoriin kohdistuvat), jotka aiheuttavat muutoksia esimerkiksi arjen käytännöissä, sosiaalisissa verkostoissa, ihmisoikeuksissa tai hyvinvoinnissa ja sen jakautumisessa. Eri ihmiset kokevat muutokset joko hyväksi tai huonoiksi, koska he ovat erilaisissa asemissa yhteiskunnassa, elävät eri alueilla ja heillä on erilaiset arvot sekä intressit. (Vanclay 2002, 484.) Olennaista vaikutusten arvioinnissa on vaikuttavuuden arviointi. Vaikuttavuuden arvioinnissa arvioidaan, miten hyvin arvioitava toiminta on saavuttanut tavoitteitaan eli haluttuja vaikutuksia vai onko toiminta tuottanut aivan toisenlaisia vaikutuksia, kuin tavoitteiksi asetettiin. Myös tuloksia on tärkeää verrata asetettuihin tavoitteisiin (tuloksellisuuden arviointi). Vaikutukset realisoituvat usein vuosien viiveellä, jolloin päästään laaja-alaiseen jälkikäteiseen realisoituneiden vaikutusten arviointiin. Jälkikäteisen vaikutusten arvioinnin suuri haaste on, miten onnistutaan erottamaan hankkeen synnyttämät vaikutukset muiden tekijöiden vaikutuksista.

Hankkeiden tavoitteiden toteutuminen

Valtaosassa hankkeista (84 %) todettiin, että niiden tavoitteet olivat toteutuneet hyvin tai erinomaisesti (Taulukko 11). Osassa hankkeista tavoitteisiin oli päästy vain kohtalaisesti. Joka viidennen nuorisohankkeen tavoitteiden arvioitiin toteutuneen kohtalaisesti; tässä hanketyypissä oli kriittisempiä kuin muissa. Syynä saattaa olla tämän hanketyypin joidenkin hankevetäjien kokemattomuus hanketoiminnasta; hankkeella voidaan esimerkiksi tavoitella tuloksia, joita sen on käytännössä mahdollista saavuttaa. Osa kyselyn hankkeista oli jo päättäneitä ja osa niistä oli edelleen meneillään.

Hankkeiden konkreettiset nuoriin kohdistuvat tulokset

Nuorisohankkeilta saadussa palautteessa **nuorten aktivointi ja heidän tietojensa ja taitojensa lisääminen** koettiin useissa hankkeissa niiden varsin merkittäviksi aikaansaannoksiksi. ”Sivutuotteena” eri-ikäisille asukkailla löytyy hankkeissa usein yhteistä tekemistä.

Nuoret ovat selvästi kehittyneet ryhmätyö- ja sosiaalisissa taidoissa.

Nuoret itse järjestävät toimintaa. Ottavat selvää asioista ja tutustuvat kuntabyrokratiaan. Nuorten ja päättäjien välinen tiedonkulku on parantunut

Kiinnostuminen maaseudun elinkeinoista todetaan selkeäksi tulokseksi:

Metsäalan oppilaitokseen haki opiskelijoita enemmän kuin vuosiin.

Yhteistyölinkkejä koulujen ja metsäalan toimijoiden kesken ja sitä kautta nuorten metsätietouden ja ammattien tunnettavuuden lisääntyminen.. Koulujen lähimetsiin perustetut koulumetsät.

Jokaisella hankkeessa mukana olevalle tilalle on perheen piiristä löytynyt jatkaja, jopa samalle tilalle työllistynyt useampia perheen nuoria.

Työ-, kesätyö- ja harjoittelupaikat nuorille ovat monen hankkeen tuloksista päällimmäisinä:

Nuoret pääsivät itse tekemään ja vaikuttamaan tapahtuman onnistumiseen. Osalle nuorista tapahtuma oli ensimmäinen työpaikka, ja onnistumisten kautta jäi hyvä mieli ja usko itseän kasvoi. Erona muihin työllistämistöihin oli että nuorilla oli selkeä

Taulukko 11. Hankkeiden tavoitteiden toteutuminen vastausajankohtaan mennessä (%).

Arviointi	Hanketyyppi*			Kaikki hankkeet	
	1	2	3	N	%
Erinomaisesti	27,2	23,5	26,5	82	25,9
Hyvin	51,7	62,7	57,4	179	56,5
Kohtalaisesti	19,0	13,7	14,7	52	16,4
Huonosti	1,4	0,0	0,0	2	0,6
En osaa sanoa	0,7	0,0	1,5	2	0,6
N	147	102	68	317	100,0

*1) Nuorisohankkeet, 2) Hieman nuorten asemaa edistävät hankkeet, 3) Nuorten kannalta neutraalit hankkeet

tavoite ja aikataulu, mihin mennessä tapahtuman eri etukäteisvalmistelut on oltava valmiina. Tapahtuman valmistelu ja toteutus taas poiki lisää ideoita ja uutta innovointia miten eri osa alueet voitaisiin tehdä toisin.

Nuoret ovat päässeet tutustumaan konkreettisesti maaseudun yrityksiin --> kesätyöpaikkoja sovittu. Suhtautuminen alkutuo-
tatoon ja omaan vastuuseen kuluttajana (vanhemmilta palautetta). Opinto-ohjaajien suhtautuminen maaseudun mahdollisuuksiin parantunut. Materiaalia opetukseen.

Nuoret ovat kesätyöllistyneet hankkeen kautta. Nuorten tietämys oman kunnan kulttuurihistoriasta ja kunnioitus oman lähi-
seudun ympäristöä ja luonto kohtaan on lisääntynyt. Monet lapset ja nuoret ovat saaneet innostuksen uuden harrastuksen aloittamiseen, rohkaistuneet sosiaalisissa kontakteissaan ja itse-
ilmaisussaan.

Myös **harrastustoiminta** ja erilaiset tapahtumat ovat olleet hankkeiden tuloksina:

Nuorten teatteriharrastajien määrä on lisääntynyt. Harrastaneiden nuorien välille on syntynyt uusia sosiaalisia verkostoja. Noin 60 nuorta sai kokemuksen suuren teatteriproduktion valmistamisesta..

Uusia aktiivisia vapaaehtoisia talkoolaisia saatu mukaan, alueen koululaiset ja nuoret saaneet uudenlaisia elämyksiä heille suunnattujen konserttien muodossa, uusia kansantanssiryhmiä perustettu.

Kielikoulutus ja kansainvälistyminen nousevat esiin muutamien hankkeiden osalta:

Nuoret ovat tutustuneet italialaiseen yrityskulttuuriin ja nuoriin ja heillä on kansainväliset chat-keskustelut noin kolmen viikon välein.

Nuorten innostus kielten opiskeluun lisääntyi. Nuoret innostuivat ja rohkaistuivat kansainväliseen toimintaan osallistumiseen myös muuta kautta.

Kyliä ala-asteiden oppilaat ovat kirjeenvaihdossa irlantilaisen yhteistyökylien koulujen oppilaiden kanssa, myös muutama 14-18 v. nuori on saanut Irlannista kirjeenvaihtokaverin. Jokaiselta hankkeesta mukana olevalta kylältä on osallistunut nuoria yhteisiin tapaamisiin (hankepalaveriin).

Monen muun teeman ohella tuloksena löytyy myös varsin konkreettinen asia: hankkeiden avulla monet nuoret on saatu pidettyä **poissa pahanteosta**...

Ilkivallan teko kylällä vähentynyt. Yhteys nuoriin on parantunut, keskustelu heidän kanssaan asiallisesti on mahdollista. Aika ajoin nuoret ottavat vastuuta kokoontumistilastaan.

Yhdessä toimiminen luontevaa, kekseliäisyys ja riemukas kokeileminen näkyvillä, kiusanteko ja "tuhoava" riehuminen vähentynyt, fyysinen jaksaminen kohentunut

Päihteiden käytön ja häiriökäyttäytymisen väheneminen.

Muutamat vastaajat perustelivat erikseen hankkeiden vaikutuksia maaseudun nuoriin. Hanketoiminnalla voidaan **vaikuttaa esimerkiksi nuorten (ja vanhempienkin) asenteisiin**:

Nuoret näkevät mitä mahdollisuuksia ympärillä on – ei vain mitä puuttuu.

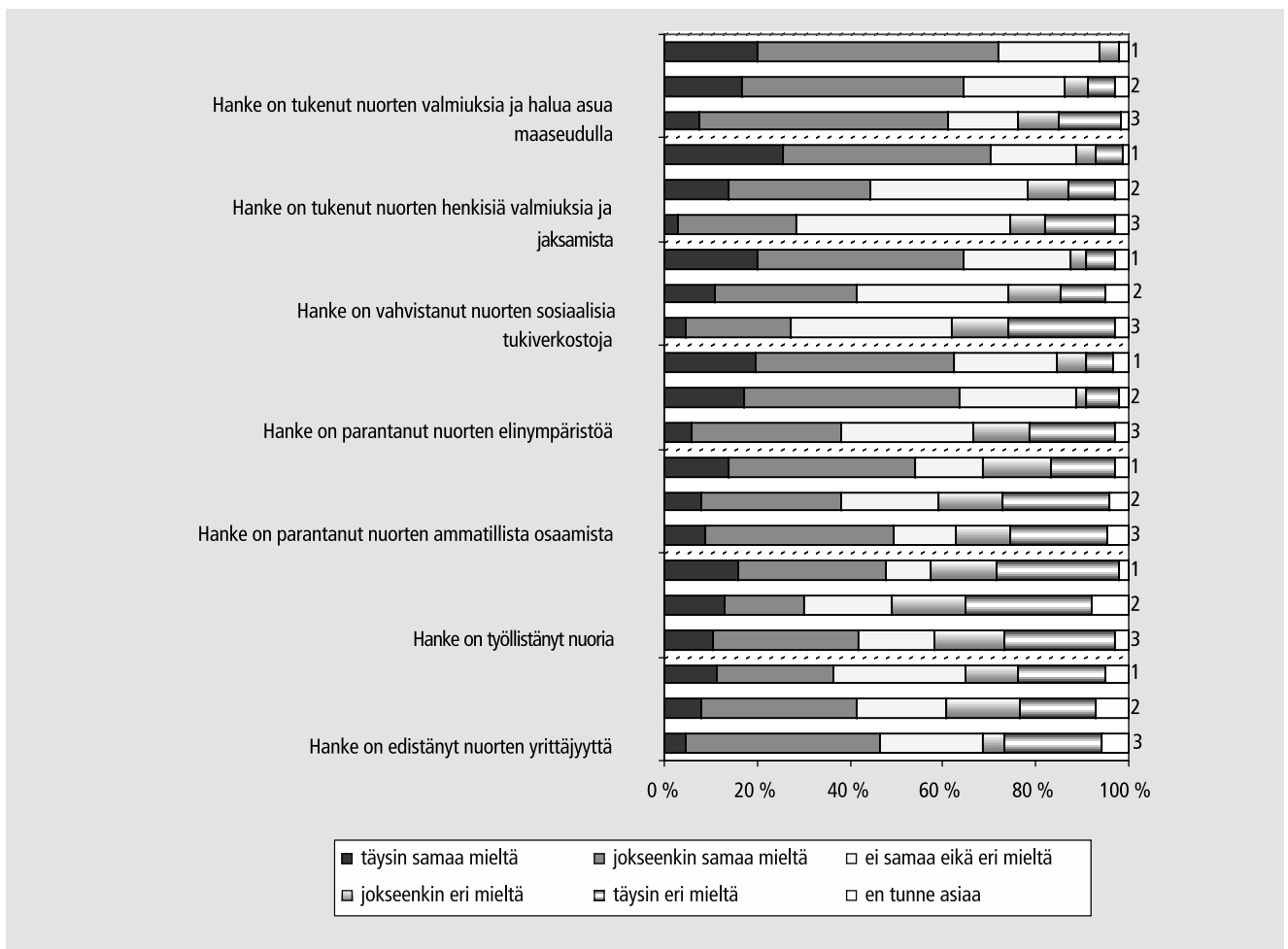
Ilman tämänkaltaista hanketta varmasti suurin osa nuorista olisi muuttanut etelä- Suomeen tai ainakin kaupunkeihin töihin. Hankkeessa aikaansaadut tulokset ovat hyvin vaikeasti olemassa olevilla hankemittareilla mitattavissa, mutta sitä paremmin nähtävissä. Hankkeen ansiosta nuoret näkyvät kyläkuvassa, ovat mukana paitsi omien toimintojensa tekemisessä, myös kylän yhteisten tapahtumien tekemisissä. — Mielipiteitä uskalletaan sanoa, tavoitteita esittää, — rohkeutta on tullut lisää. Nuorten lisääntynyt aktiivisuus on heijastunut myös aikuisiin ja kumma kyllä lisännyt myös heidän kiinnostustaan kylien toimintaan Nuorten kanssa on keskusteltu hankkeen kaikista vaiheista ja siten myös hanketietämys on lisääntynyt nuorten keskuudessa.

Hankkeiden nuoriin kohdistuneista tuloksista todettiin, että osa hankkeista on tukenut nuorten valmiuksia ja halua asua maaseudulla (Kuva 13). Hankkeilla on voitu vaikuttaa myös nuorten elinympäristöihin, ikäryhmän henkiseen hyvinvointiin ja jaksamiseen sekä nuorten sosiaaliseen tukiverkoston vahvistamiseen. Jossain määrin hankkeet ovat myös parantaneet nuorten ammatillista osaamista, ne ovat pystyneet työllistämään nuoria sekä edistäneet myös nuorten yrittäjyyttä. Verrattaessa hanketyyppejä keskenään, nuorisohankkeet näyttävät vastaajien mielestä selkeimmin tukeneen nuorten henkistä hyvinvointia ja jaksamista sekä myös vahvistaneen nuorten sosiaalisia tukiverkostoja.

Tuotosten, tuloksellisuuden ja vaikuttavuuden seuranta: indikaattorit

Ohjelmallisen kehittämisen ja hanketoiminnan toimenpiteiden toteutumista (tuotoksia), tuloksellisuutta sekä vaikuttavuutta voidaan seurata indikaattoreiden avulla. Indikaattori on jonkin asian, tapahtuman tai ilmiön osoitin tai ilmaisin. Ohjelmallisessa aluekehittämisessä indikaattoreiksi kutsutaan aluekehitys-ohjelmien tavoitteiden saavuttamista mittaavia, ennalta valittuja muuttujia.

Toisin sanoen on sovittu yksittäisen indikaattorin (muuttujan) ilmaisevan jonkin tarkasteltavan ilmiön tilaa ja tilassa tapahtuvia muutoksia eli ilmiön positiivista tai negatiivista kehitystä. Valittujen indikaattoreiden on oltava todennettavissa eli niiden tulee perustua saatavilla olevaan informaatioon. Indikaattoreiden pitää olla myös sensitiivisiä ja spesifejä määrän sekä laadun suhteen. Edelleen niiden pitää olla luotettavia ja toisistaan riippumattomia sekä vertailtavia ja normatiivisia. Indikaattoreiden asettamisen vähimmäisvaatimus on, että voidaan asettaa todennettavissa olevia indikaattoreita, joilla on looginen yhteyttä kehitettävään toimintaan. (European Commission, Volume 2, 1999, 193–194.)

Kuva 13. Hankkeiden vaikutukset maaseudun nuoriin. Palkkien numerointi: 1= Nuorisohankkeet (N=143–145), 2= Hieman nuorten asemaa edistävät hankkeet (N=99–101), 3= Nuorten kannalta neutraalit hankkeet (N=66–67).

Luotettavuuden lisäämiseksi tulee valita useita ja erilaisia eli ilmiötä eri puolilta valottavia indikaattoreita, koska ne yhdessä antavat yksittäistä ja yksipuolista indikaattoria luotettavamman ja monipuolisemman kuvan asioiden tilasta ja ohjelmallisen kehittämisen nuoriin kohdistuvien tavoitteiden saavuttamisesta (esim. Ponnikas 2003, 204–205).

Indikaattoreiden puutteet nuoriin kohdistuvien tulosten ja vaikutusten mittaamisen näkökulmasta

Ohjelmien **indikaattoreiden** kyky kuvata hankkeen nuoriin kohdistuvia vaikutuksia arvioitiin vain 18 %:ssa vastauksista hyväksi tai erinomaiseksi (Taulukko 12). 41 % hankkeista koki indikaattoreiden mittaavan asiaa kohtalaisesti ja joka viides hanke huonosti. Viidenneksellä hankkeista ei ollut kantaa asiaan. Varsinaisista nuorisohankkeista n. 26 % arvioi nykyisten indikaattoreiden mittaavan hyvin tai erinomaisesti hankkeen nuoriin kohdistuvia vaikutuksia.

Taulukko 12. Ohjelman nykyisten indikaattorien kyky kuvata hankkeen nuoriin kohdistuvia vaikutuksia (%).

Arviointi	Hanketyyppi*			Kaikki hankkeet	
	1	2	3	N	%
Erinomaisesti	2,1	0	1,5	4	1,3
Hyvin	23,6	14,9	4,6	52	16,8
Kohtalaisesti	38,2	39,6	47,7	126	40,6
Huonosti	17,4	22,8	24,6	64	20,6
En osaa sanoa	18,8	22,8	21,5	64	20,6
N	144	101	65	310	100,0

*1) Nuorisohankkeet, 2) Hieman nuorten asemaa edistävät hankkeet, 3) Nuorten kannalta neutraalit hankkeet

Vastaajilta tuli varsin runsaasti kehittämisehdotuksia indikaattoreihin. Eniten kaivattiin **laadullisia muuttujia määrällisten rinnalle**; tosin useimmat totesivat niiden kehittämisen olevan sangen vaikeaa.

Kvantitatiivisten indikaattoreiden sijaan huomiota pitäisi kiinnittää enemmän myös kvalitatiivisiin seikkoihin.

Nuoriin kohdistuvat toimenpiteet voitaisiin eritellä. Nykyisin vain katsotaan nuorien osallistujien määrää.

Laadulliset tulokset ovat vaikeasti mitattavia. Hyvin useasti hankkeen vaikutukset ovat kauaskantoisia ja tulokset näkyvät ehkä vasta vuosien kuluttua. Indikaattorilomakkeiden vaihtoehtot ovat suppeita. Niissä pitäisi olla tyhjiä kohtia joihin voisi hankekohtaisesti laittaa erilaisia mitattavia indikaattoreita.

Myös indikaattoreiden **ikärajat** kirvoittivat vastaajilta mielipiteitä; lähinnä indikaattorilomakkeiden määrittely ”nuorista” alle 30-vuotiaina. Eri ikäluokkiin kohdistuvat vaikutukset pitäisi monien vastaajien mielestä pystyä kirjaamaan indikaattoreissa erilleen.

Käsitteenä nuoret alle 30 v. on liian laaja. Nuorisjärjestön näkökulmasta me puhumme junioreista 6–9 v. ja nuorista 10–17 v. ja 18–29 v. ovat jo aikuisia.

Nyt kysytään lähinnä onko työpaikoista ja osallistujista joku alle 30 v. Lapsista ei monikaan tee työtä, joten ei kuvaa ollenkaan heihin kohdistuneita toimenpiteitä ja tuloksia.

Hankkeiden **seuranta-aikaa** toivotaan pidemmäksi, koska hankkeiden vaikutukset näkyvät useimmiten vasta jonkin ajan kuluttua:

Vapaamuotoinen kuvaus toiminnasta tulisi nostaa esiin indikaattoreista. Lisäksi pitkäaikaisvaikutukset näkyvät huonosti nykyisissä indikaattoreissa. Nuorisohankkeet ovat pääsääntöisesti hankkeita joilla on kauaskantoisia vaikutuksia.

Nuorten kanssa saatavia tuloksia olisi mitattava muuten kuin työllistymisenä tai uusina yrityksinä. Tuloksia olisi mielestäni mitattava laajemmin ja pitkäaikaisemmilla tutkimuksilla. Hankkeilla on ennaltaehkäisevää vaikutusta onnistuessaan.

Johtopäätökset

Tulosten mittaaminen on toiminnan tuloksellisuuden ja vaikutavuuden arvioinnin edellytys. Yksi arviointitutkimuksen perushavainto on kuitenkin se, että kun tulosten synnyn ajallinen viive kasvaa ja kun tulokset muuttuvat voimakkaammin laadullisiksi niiden mittaaminen yksiselitteisillä mittareilla vaikeutuu. Kovin monisäikeisiä mittareita on vaikea suuren hankemassan tulosten arviointiin käyttää. Niinpä hankkeiden tulosten mittamiseen käytettävät mittarit ovat pääosin määrällisiä ja mittaavat ilmeisen huonosti esimerkiksi yhteisöllisten hankkeiden laadullisia vaikutuksia. Tämän ongelman myös hankevetäjät ovat nuoriin kohdistuvien vaikutusten arvioinnissa havainneet. Tässäkin selvityksessä he kaipaivat erityisesti **laadullisia mittareita määrällisten rinnalle**.

Myös indikaattorilomakkeiden määrittelyä ”nuorista” yksiselitteisesti alle 30-vuotiaina voi pitää hyvin karkeana. Lähinnä tällöin indikaattoreilla mitataan hankkeiden vaikutuksia nuoriin aikuisiin. Nuori on kulttuurisesti määrittynyt käsite ja kuvaa usein enemmän elämäntapaa kuin kalenteri-ikää. Puhumalla nuorista pelkästään alle 30-vuotiaina hukataan kuitenkin valtavasti tietoa siitä, miten hankkeiden vaikutukset kohdistuvat nuoriin, alle täysi-ikäisiin. He ovat ikäryhmä, jonka juurtuminen maaseutuun ja kokemukset siitä elinympäristönä, muovaavat yhteistä tahtoa ja luovat aktiivisia toimijoita, jotka tulevaisuudessa haluavat maaseudulla asua ja sitä kehittää. Olennaista olisi myös se, että nuorille syntyisi pysyviä tunnesiteitä maaseutuun, vaikka he muuttaisivatkin muualle opiskelun tai työpaikan vuoksi. Näiden tunnesiteiden ja alueeseen liittyvien positiivisten mielikuvien ansiosta heistä voi tulla aktiivisia vapaa-ajan asujia entisellä kotiseudullaan tai potentiaalisia paluumuuttajia.

Olennainen puute käytettävissä hanketoiminnan indikaattoreissa on myös niiden hetkellisyys. Indikaattoreilla ei tavoiteta pysyviä ja pitkäaikaisvaikutuksia. Puutetta voidaan korjata jo päätyneisiin hankkeisiin kohdistuvilla arviointitutkimuksilla. Toisin sanoen työnjaon tulisi olla sellainen, että seurannan indikaattorit kuvaisivat luotettavasti hankkeiden tuotoksia ja tuloksia, mutta ohjelmien ja hankkeiden jälkiarviointien avulla analysoitaisiin toiminnan vaikutuksia ja vaikuttavuutta.

Tutkimusaineistojen analysoinnin perusteella esitetään seuraavia indikaattoreiden **kehittämisehdotuksia**:

Pitäisi ottaa käyttöön tarkempia ikään perustuvia luokitteluja. Nykyiset indikaattorit mittaavat voittopuolisesti hankkeiden nuoriin aikuisiin kohdistuvia tuloksia. Jos ollaan huolissaan maaseudun ikärakenteen kehittymisestä, voitaisiin seuranta kohdistaa monipuolisemmin nuoriin. Alle 30-vuotiaat -ryhmän sisällä tulisi lisäksi erotella ainakin alle 18-vuotiaat nuoret sekä 19–24 ja 25–30 -vuotiaat nuoret. Komissio edellyttää ohjelmilta nuoriin, alle 30-vuotiaisiin, kohdistuvien tulosten seuranta. Näin tarkemmat analysoinnit ja indikaattoritiedot tulisivat kansalliseen käyttöön.

Seurannan kehittämisen haasteena on myös kehittää indikaattoreita, jotka tunnistavat nuorten maailmaa nykyisiä indikaattoreita paremmin. Pysyvän työpaikan saaminen ei vielä välttämättä ole nuorille relevantti kysymys, mutta harjoittelupaikan tai kesätyöpaikan löytyminen omalta kotiseudulta hankkeen kautta voi avata ratkaisevia kontakteja nuorelle. Ne voivat johtaa myöhemmin nuoren työllistymiseen ja avata mahdollisuuksia jäädä kotiseuduille.

Haasteita seurannan kehittämisessä kohdistuu myös laadullisten muutosten mittaamiseen. Miten voitaisiin mitata esimerkiksi yhteisvastaavuuden lisääntymistä tai nuorten sitoutumista kotiseutuunsa? Miten indikaattoreissa voitaisiin yhdistää paikallisuus, paikallisen hanketoiminnan erityispiirteet ja valtakun-

nallinen vertailtavuus? Seurantajärjestelmän kautta näiden haasteiden ratkaiseminen tuskin onnistuu, mutta ohjelmien toteutuksenaikaisilla ja niiden toteutuksen päätyttyä toteutettavilla nuorisoteemaan kohdistuvilla arviointitutkimuksilla ko. haasteisiin voidaan vastata.

Hankkeiden nuoriin kohdistuvia tuloksia ja vaikutuksia seurattaessa asetettaville indikaattoreille täytyy olla hankkeen toiminnan ajalle lähtö- ja tavoitearvo, jotka tekevät indikaattoreista tavoitteellisia. Indikaattoreita voidaan asettaa ohjelma- ja hanketasolla. Paikallisen tason mittaaminen onnistuu parhaiten hankkeiden indikaattoreiden seurannan kautta. Esiselvityshankkeiden avulla voidaan analysoida nuoriin liittyvien asioiden tilanne eli lähtötaso jollakin alueella. Tämän perusteella voidaan asettaa tavoitetasot, joita ryhdytään kehittämishankkeilla tavoittelemaan. Esiselvityshankkeen tilanneanalyysi ja tavoitetasojen asettaminen ovat poliittisia päätöksiä, jotka tulee tehdä mahdollisimman avoimesti ja laajasti asianosaisia, erityisesti nuoria, kuunnellen ja yhteistyössä nuorten kanssa. Kehittämishankkeiden tuloksellisuutta seurataan ennalta asetettujen indikaattoreiden tavoitetasojen toteutumista seuraamalla.

2.5 Hankkeiden opetukset

Tässä luvussa vastataan kysymykseen 3: "Mitkä ovat ne kehittämistyön mekanismit, joilla voidaan varmistaa alueellisissa kehittämisohjelmissa erityisesti nuorten asemaa edistävät vaikutukset?"

Millaisia ongelmia hankkeen toteutuksessa on ollut?

Varsinaisten nuorisohankkeiden kokemukset hankemaailmasta ovat varsin paljon samankaltaisia kuin muillakin EU-osarahoitteisilla kehittämisohjelmissa. Nuorisohankkeilta saatiin runsaasti kuvauksia ongelmista hankkeiden toteuttamisessa. Erään vastaajan kommentti kertoo, että **nuoret kokevat hanketoiminnan terminologian vieraana:**

Maaseudun kehittäminen, toimintaryhmätyö, LEADER+, hanke, jne... Ovat nuorille vieraita, uusia ja ehkä hieman pelottaviakin asioita. Suuri työ on ollut muuttaa "kieltä" nuorille tiedotettaessa ja heidän kanssaan keskusteltaessa. Moni on ollut kiinnostunut kuultuaan rahoitusmahdollisuudesta mutta kun heille alkaa kertoa yksityisestä rahasta, hallinnoijasta ja muista hankkeen tärkeistä asioista ottavat he hieman varautuneemman tyylin suhtautua asiaan ja samalla alkuinnostus katoaa. Mielestäni tämä on todella harmillista koska olen kuitenkin jo huomannut että hienoja ja ehkä hieman mielettämiäkin ideoita heillä riittää, mutta myös suuri pelko viedä asiaansa eteenpäin.

Varsin merkittävästi korostui se, että nuoria on **vaikea saada mukaan** hanketoimintaan. Nuorten aikatauluja hallitsevat koulu, seurustelu ikätovereiden kanssa ja harrastukset. Jotkut han-

kevetäjät valittivat, että nuorten omien kiireiden vuoksi nuoria on vaikea saada sitoutumaan hanketoimintaan. Huoli kertoo siitä, että hankkeen suunnittelussa ei ole riittävästi huomioitu nuorten elämäntilanteita ja rakennettu hanketta nuoria kuunnellen. Hanketoimintojen pitää nimenomaan liittyä nuorten elämän prioriteetteihin, silloin nuoret ovat motivoituneita osallistumaan hankkeeseen, eikä hankkeen tule olla ulkopuolelta tarjottu lisä nuorten elämään ja odottaa nuorilta ajankäytöllisiä uhrauksia siihen, jotta aikuinen projektin vetäjä työllistyisi.

Omarahoitusosuutta nuorten hankkeissa pidettiin hankalana ja toivottiin sen höllentämistä.

Oli vaikea myydä hanketta, jolla oli pieni omavastuu osallistujille. Kaikki ovat oppineet saamaan ilmaiseksi palveluja. Meillä on kova työ opettaa ihmiset siihen, ettei ns. ilmaissuomea ole.. Hankesuunnitelmassa pitäisi osata mainita kaikki mahdolliset asiat, jotta rahoitus toimisi. Joustoa ei näköjään ole. Omarahoitusta pitäisi nuorten hankkeissa pienentää ja jollain tavalla helpottaa.

Hankesuunnitteluun liittyviä ongelmia lueteltiin nuorisohankkeista varsin runsaasti. Monet hankkeet suunnitteluaan edelleen liian "täyteen", yhdellä hankkeella koetetaan toteuttaa kaikki mahdollinen.

Meidän hanke ei ole ollenkaan pysynyt ruodussa, jos katsotaan hankkeen suunnitelmaa ja budjettia. Hankkeen suunnitteluvaiheessa emme tienneet mitä tuleman piti, emmekä osanneet (hankevastaavan taitamattomuutta) monista yrityksistä huolimatta saamaan aikaan sellaista muutospäätöstä joka olisi mennyt läpi. Niinpä putoimme hankkeen raitelilta ja sillä tarkoitan kustannuksista putoamista. Hankkeen menoiksi ei hyväksytty asioita joita meistä olisi pitänyt. Kuitenkin ja kaikesta huolimatta hankkeemme on ollut mielestämme loistava sisunnäyte kyliltä ja ennenkaikkea nuorilta.

Hankebyrokratia ja maksatusten hitaus, jotka on monissa arvioinneissa havaittu varsin yleisiksi ongelmiksi hankkeissa, koettelevat myös nuorisohankkeiden vetäjien hermoja. Myös hankkeiden rahoituspäätökset kestävät joskus luvattoman kauan. Esimerkiksi yhdessä mukana olleista hankkeista hankkeen maksatuspäätös kesti peräti 1,5 vuotta. Ohjausryhmän ja yhteistyötahojen **sitoutumattomuus**, jotka myös ovat monissa arvioinneissa nousseet hanketyön ongelmiksi esille, koettelevat myös nuorisohankkeita.

Ei mitään muita kuin että asiointi TE-keskuksen kanssa on ollut ajoittain takkuista ja hidasta. Ohjeet ovat muuttuneet matkalla eikä koskaan oikein ole varma toimiiko nyt oikein vain onko jokin taas muuttunut.

Ohjausryhmää on ollut vaikea saada sitoutumaan hankkeeseen. – Kyläläisiä vaikea saada koulutuksiin ja tapahtumiin mukaan, koska kotona on aina joku sukulainen, joka osaa asian.

Yhteistyötahojen passiivisuus. Hankeidea ehkä muutamia vuosia aikaansa edellä, eikä alueella ole valmiutta vielä ko. toiminaan.

Mukana oli myös nuorisohankkeita, joilla ei ole ollut juuri-kaan ongelmia

Hanke oli ensimmäisiä toteutettuja hankkeita. Byrokratia oli suhteellisen helppo kun yhteistyössä rahoittajan kanssa suunniteltiin käytäntöjä. Nuorten ryhmä oli sitoutunut mutta pitkäjänteisen sitouttamisen suunnittelu oli iso projekti. Taloudellinen hyöty nuorille yrittäjille tuli 1½v toiminnan aloittamisesta. Pääsääntöisesti hanke sujui kaikilta osin ilman suurempia ongelmia.

Hyviä käytäntöjä nuorten aseman edistämiseen maaseudulla

Varsinaisilta nuorisohankkeilta saatiin runsaasti vastauksia hankkeiden onnistumisista. Monet hankkeet olivat kyenneet vaikuttamaan nuorten **tietoisuuteen** siitä, että maaseutu on edelleen varteenotettava asuinpaikkavaihtoehto, myös nuorille. Esimerkiksi luontoon liittyvät työt ja harrastukset edistävät nuorten pysymistä maaseudulla.

Olemme pystyneet tarjoamaan työtä, joka mahdollistaa asuminen maaseudulla. Samalla olemme esimerkkinä siitä, että maaseudulla on mahdollista olla yrittäjä.

Nuoret otetaan huomioon, jolloin he kokevat olevansa tärkeitä. Syntyy myönteinen asenne kotikylään, jolloin toiveissa on, että nuoret haluavat palata kylälle asumaan opintojensa jälkeen.

Hanketoiminnan myötä **kiinnostus nuorten asioihin on herännyt** paikkakunnalla, mikä on edistänyt heidän asemansa parantamista:

Kiinnostus nuorten käyttäytymiseen lisääntynyt. Nyt on kohde (kyläseura) jolta vaaditaan vastauksia nuorten ei-toivottuun käyttäytymiseen

Nuorten ja aikuisten yhteistyö on onnistunut. Nuoret tekevät merkittäviä dokumentteja, joiden kautta he ovat yhteistyössä eri tahojen kanssa. Nuoret ovat päässeet näiden tilaustöiden kautta osalliseksi ns. aikuisten maailmaan ja heidät on otettu siellä vastaan tasavertaisina ja vakavasti.

Erilaisia nuorisoon liittyviä **yhteistyökuvioita ja verkostoitumista** on saatu aikaan paikallisen hanketoiminnan myötä. Yhteistyötä ja esimerkiksi harrastustoimintaa voi tehdä yhdessä maaseudun ja kaupungin nuorten kanssa sekä yli kuntarajojen. Maaseudun ja kaupungin välisessä vuorovaikutuksessa nuoret ovatkin tärkeä ryhmä. Jos jo nuorena tämä vuorovaikutus omakсутaan toimintamalliksi, sen jatkaminen myöhemmin esimerkiksi yritystoiminnassa tai asuin- ja työpaikan valinnassa on luontevaa.

Nuoret ovat löytäneet sen nuorisotoiminnan mallin jota hankkeessa hakemaan lähdeittiinkin, ihan itse. Yhteistyökuviot muiden nuorten ja nuorisotyötä tekevien kanssa tulee jatkumaan. se luottamus ja aktiivisuus jota nuoremme nyt osoittavat ei olisi totta ilman hanketta.

Yhteishenki nuorten välillä on parantunut. Nuoret eivät riko ramppeja kun tietävät miten suuri työ niiden rakentamisessa on ollut. Vanhemmat ovat huomanneet että nuoret haluavat olla mukana nuorten asioissa.

Kyläyhdistykset ovat saaneet aktivoitua myös nuorempaa väkeä mukaan hankkeiden / kylän toimintaan, hankkeessa on järjestetty tilaisuuksia eri teemoista, ja jokaiselle löytyy aina jokin kiinnostuksen kohde. Kylätoiminnan tunnettuuden lisääminen hankkeen kautta auttaa uskomaan oman elinympäristönsä kehittämismahdollisuuksiin, joka alentaa kynnystä osallistua toimintaan.

Osassa hankkeista on tähdätty **harrastusmahdollisuuksien parantamiseen** ja sitä kautta edistetty nuorison asemaa paikallisesti:

Hankkeen käynnistämällä hankkeilla on edistetty nuorten viihtyvyyttä, parannettu harrastusmahdollisuuksia ja edistetty erilaisia henkilökohtaisia valmiuksia toimia yhteiskunnassa.

Olemme toimintamme kautta korostaneet musiikkiharrastuksen mahdollisuutta maaseudullakin ja tärkeyttä persoonallisuuden kasvulle.

Muutamien hankkeiden ideana on ollut **lisätä nuorten tietoa ja tietoutta** erilaisista asioista. Samalla oppii arvostamaan mm. oman elinympäristön perinteitä.

Nuoret saivat oppia kierrätyksestä ja lajittelusta. Taidoista on hyötyä jokapäiväisessä elämässä. Ei yksistään maaseudulla.

Maaseudun elinkeinojen ja historian esittely, maaseudun työt, maatilan eläimet, kulttuurihistoria on esillä luontokoulun opeutuksessa. Miljöö sinällään on ainutlaatuinen ja tarjoaa lapsille ja nuorille positiivisia elämyksiä ja luontokokemuksia maaseudun elämästä.

Nuorison **työpaikkojen ja työharjoittelun** aikaan saaminen ja **yrittäjyyteen** tähtäävät hankkeet ovat tuottaneet erilaista onnistumista. Tätä kautta nuoret ovat saaneet uskoa tulevaisuuteen ja tuntevat paikkakuntansa yritystoimintaa paremmin.

Työpaikkojen lisääntyminen, yrittäjyyden edistäminen, siistimpi kyläympäristö ja mahdollisuus vaikuttaa itse omaan tulevaisuuteensa tekemällä asian eteen jotakin.

Kaksi nuorista laajensi hankeaikana perustettua yritystoimintaansa päätoimiseksi tulonlähteeksi. Heillä on yrityksissään sesonkiajan palkattua työvoimaa.

Nuorten innostaminen huomaamaan maaseudulla olevien luonnonvarojen monipuolisia käyttömahdollisuuksia. Tästä voi syntyä pitkällä aikajänteellä yrittäjämäistä toimintaa maaseudulle.

Hankkeissa luotujen toimintatapojen siirtäminen

Hankkeissa luodut siirrettävät käytännöt eivät ole varsinaisesti "hyviä käytäntöjä", vaan vain "siirrettävissä olevia käytäntöjä". Todennäköisesti on kuitenkin niin, että selkeitä epäonnistumisia hankkeissa ei haluta siirtää. Hyvä käytäntö on sellainen, jolla on perusteet säilyä osana paikallista toimintaa. Tämä ei kuitenkaan ennusta käytännön siirrettävyydestä juuri mitään. Kyselyyn vastanneet hankevetäjät ovat siirtäneet oman käytäntönsä, oman hankkeen, sellaisenaan ideatasolla muualle.

Kriittisesti tarkasteltuna hyväksi käytännöksi voidaan määritellä vasta sellainen käytäntö, joka on osoittautunut hyväksi ja sovellettavaksi alkuperäisen lisäksi muilla alueilla tai toimintasektoreille. Alun perin hyvä toimintamalli on *osoittautunut* toimivaksi omassa kontekstissaan, mutta kun se siirretään muualle, ei voida olla lainkaan varmoja toimintamallin toimivuudesta uudessa toimintaympäristössä.

Yli puolet vastaajista oli sitä mieltä, että hankkeissa luotuja **käytäntöjä voitaisiin hyödyntää muualla** (Taulukko 13). Tämä on kohtalaisen suuri määrä. Tulosta analysoitaessa on kuitenkin huomioitava se, että hankevetäjät eivät välttämättä ko-

vin helposti sano, että heidän hankkeessaan luodut käytännöt ovat sellaisia, että niitä ei voida muualla hyödyntää. Vain 4 % ei katsonut, että käytäntöjen siirrosta olisi hyötyä. 45 % vastaajista ei osannut ottaa kantaa asiaan. Nuorisohankkeissa oltiin muita hanketyyppejä useammin myönteisiä hankkeen käytäntöjen siirtämisestä.

Mikäli vastaajat olivat valinneet edellisessä kysymyksessä (vrt. Taulukko 13) vaihtoehdon ”Kyllä”, heitä pyydettiin kertomaan, mikä käytäntö olisi siirrettävissä tai hyödynnettävissä muualla. Hankkeilta saatuja vastauksia on luokiteltu taulukkoon 14 ja näistä kokonaisuuksista on lueteltu esimerkkejä.

Taulukko 13. Hankkeessa luotujen käytäntöjen hyödyntäminen muualla (%).

Voisiko hankkeessa luotuja käytäntöjä hyödyntää muualla?	Hanketyyppi*			Kaikki hankkeet	
	1	2	3	N	%
Kyllä	58,4	46,7	41,8	138	51,1
Ei	2,4	5,6	3,6	10	3,7
En osaa sanoa	39,2	47,8	54,5	122	45,2
N	125	90	55	270	100,0
*1) Nuorisohankkeet, 2) Hieman nuorten asemaa edistävät hankkeet, 3) Nuorten kannalta neutraalit hankkeet					

Taulukko 14. Hankkeilta saatujen hyvien käytäntöjen luokittelu sekä esimerkkejä niistä. Tarkastelussa ovat mukana kaikki hanketyypit.

Hyvä käytäntö	Esimerkkejä
Neuvonta- ja aktivointi-toiminnan toimivat ideat	- Nuorten aktivoiminen oikeisiin toimintoihin, joiden reaalinen tavoite on oikea, ei pelkästään nuorten viihdyttäminen - Tukinuorimalli - Muuallakin voi aktivoida nuoria kotipalveluun ja vanhusten auttamiseen! - Työnohjausta maanviljelijöille - Kierrätys ja jäteneuvonta - Luotu ATK-tukihenkilöverkosto maaseudulle
Projektiosaamisen kehittäminen	- Nuorten itsensä ideoimat ja toteutetut projektit +koulutukset - Projektin suunnittelua ja työnjohtotaitoa - Hankevetäjä samaistuu kohderyhmään, mutta on pedagogi ammattitaidoltaan. - Omatomaisuushankerahamalli - Hankkeen tuottama koulutusmateriaali - Vastaavanlainen TV- ja radiohanke olisi hyvä toteuttaa muuallakin Suomessa jos alueelta löytyy seudullinen/ paikallinen radio- ja tv-kanava
Yhteistyön ja tiedottamisen osa-alueiden ideat	- Kyläsuunnittelun kohdistaminen nuorten tarpeisiin entistä enemmän muun perussuunnitelman ohella - Nykyisen nuorisoparlamenttimme toiminta kokonaisuudessaan - Osallisuuskoulutus, forumiteatterikerho, nuorisoryhmien verkostoituminen, ulkopuolisten tahojen vieraileminen kouluun säännöllisesti. tätä kautta nuorille tietoa hallinnosta, hankkeista, ideoista, yrityselämästä, järjestöistä jne. - Koko toimintamalli järjestösektorin ja koulujen välillä on uutta ja sovellettavissa valmistuttuaan kaikille halukkaille. Malli viedään lisäksi Eestiin. - Yhteissuunnittelun kokemukset - Pienten naapurikuntien yhteiset messut paikallisesti - Yhteistyökylät ulkomailta, opintomatkat puolin ja toisin, sen jälkeen laajemman yhteistyöhankeen aloittaminen - Ökat lokalt samarbete, utbyte av ideer, kopiering av ideer
Kouluihin ja koulutukseen kohdistuvat käytännöt	- Koulujen harjoittelujaksot - Vertaisohjaajat - Kansainvälinen ruokakulttuuri koulujen kotitalousopetuksessa; lisäksi opintomatka - Liikuntakerhojen vetäminen - Luokkaretkiaineiston tuottaminen - Opaskoulutus - Tiedotus henkilö henkilölle oppilaskuntien ym. kautta. "Agenttien" hommaaminen kouluille.
Työhön ja yritystoimintaan suuntautuvat käytännöt	- Nuorilla olevat yritykset esimerkkeinä - Yrittäjyyskasvatusmalli - Yrityshankkeissa yhteistyö 4H-kerhojen kanssa - Nuorten osallistuminen rakennustyöhön - Pajatoiminta - Maaseutuyrittäjyys - Paikkatiedon hyödyntäminen matkailussa - Sähköinen markkinointi
Maaseudun kehittämiseen liittyvät onnistumiset	- Nuorisotaloja kyliin - Esim. seurantalosten kunnostuksessa talkoilla tai oppilaitosten kanssa voisi varttuneempi sukupolvi jakaa työkokemuksiaan nuorten kanssa. Käytännön työ ja esimerkki on monelle lukuhaluttomalle oivallinen tie hankkia ammattitaitoa ja varmuutta. - Tieisännöinti on sivuelinkeinona nousemassa - Maaseutusihteerin oman kunnan maatilojen tuntemus - Tilatreeni-konseptia on jo kopioitu muihinkin maakuntiin - Pienryhmätoiminta, SPV-suunnittelu - Neuvontaklinikka-malli maataloilla
Metsäalan mallit	- Malli metsäpoluille myös netissä - Teemallisten metsäpäivien tarjoaminen kouluille - Etämetsänhoitajille kohdistettu neuvonta suurissa kaupungeissa - Yhteistyökumppaneiden järjestämä metsäpäivä
Perinteisiin, harrastuksiin ja erilaisiin tilaisuuksiin liittyvät käytännöt	- Talkoohengen nostatus onnistunut - Tarinan tuottamistapa - Perinneleiri - Larppauksen hyödyntäminen - Harrastuspiirien toteutustapa - Uusi produktio on meneillään jo hankkeessa luoduilla verkostoilla - Festivaalien ja produktioiden suunnittelu ja järjestäminen - Verkostoitamat - Nollapromillelinja

Miten nuorten asemaa maaseudulla voitaisiin parhaiten edistää hanketoiminnan kautta?

Nuorisohankkeiden vastaajat painottivat **yhteisöllisten hankkeiden rahoittamista** yhtenä keinona edistää maaseudun nuorten asemaa hanketoiminnan kautta.

Käytännön konkreettiset tehtävät teoriatietojen lomassa, valmis idea taloudellisine hyötyineen esimerkkinä mitä kohti pyrkiä. Ei liikkeellelähtöä ajatuksesta "minkä yrityksen haluaisitte perustaa" vaan jokin malli mistä lähteä muokkaamaan omannäköinen Esim meillä perenna-ala oli valmiina, siitä kiinnostuneet tervetuloa ja myöhemmin laajentaa yritysalueita. Näin saimme aktiivisen ryhmän ja pääsimme heti mukaan toimintaan. Alusta lähtien tehokasta. Selvästi rajattu alue.

Tulisi olla hankkeita, joiden avulla nuoret voivat verkottua ja tavata saman intressin omaavia (harrastus, kiinnostus, tulevaisuuden toiveet). Harva asutus ja pitkät välimatkat haittaavat ja uusiin ihmisiin on vaikea tutustua. Hankkeiden avulla voidaan saada seudun nuoret tutustumaan ja pitämään yhtä ja kehittämään toimintaa. Sosiaalinen elämä paranee. Hyvinvointi lisääntyä ja maaltapako vähenee.

Toisaalta maaseudun kehittämishankkeiden vetäjät painottivat, että maaseudulla elämisen mahdollisuudet paranevat todella, vasta kun **hankkeilla luodaan uusia työpaikkoja**.

Hanketoiminnalla luodaan hyviä työpaikkoja. Vielä parempia työpaikoista tulee jos nuoret tietävät tavoitteet ja pystytään tiimityöskentelyyn. Vanhojen konkareiden pitää myös muistaa oma vastuunsa kun otetaan nuoret mukaan ideoimaan, että ei tyrmäittäisi nuorten ideoita vaan jatko kehiteltäisiin vielä raakoja juttuja ja jos kehitetään jotakin ideaa, on nuorten päästävä myös toteuttamaan sitä. Rohkaiskaa nuoria hakemaan myös omia hankkeita!

Hankkeelle pitää olla todellinen tarve, ei väkisin keksitty. Kaupunkieihin pitää saada asennemuutosta. Esim. joissakin virastoista ym. kotitalalla työskentelyä ei pidetä työnä. Hankkeiden kautta pitää syntyä todellisia, pysyviä työpaikkoja.

Koulutus/konsultointihankkeita, jotka auttaisivat nuoria heidän jokapäiväisessä toiminnassaan maaseudulla. Hanke, joka tähtäisi nuorten työllistymiseen maaseudulle. Sukupolvenvaihdo-shankkeet olleet hyviä.

Nuorten kannalta on tärkeää, että kehittämishankkeilla **avataan nuorille väyliä** työelämään, harjoittelupaikkoja, kontakteja ja tutustumista maaseudun yrityksiin. Jos nuoret pääsevät tämän väylän kautta kiinni kotipaikkakuntansa yrityksiin, heidän mahdollisuutensa jäädä kotiseuduilleen kasvavat. Olosuhteiden tu-kiessa kehitystä hankkeilla saavutetaan hyviä tuloksia

Ilman hankerahoitusta emme olisi pystyneet näin varmasti työllistämään yleensä ketään tai varsinkaan nuoria. Ainakin meidän yrityksen kohdalla olemme saaneet yhden nuoren ottamaan elämästä kiinni työpaikan tarjoamalla ja yhden lapsiperheen paluu muuttamaan paikkakunnalle pysyvästi. Edellä mainittujen asioiden toteutuminen on myös monen muun tekijän summa

mm. työntekijän sopivuus työpaikkaan, eikä mikään hanke voi näihin asioihin vaikuttaa, mutta kun muut asiat osuvat kohdalleen antaa hankerahoitus viimeisen varmistuksen taloudellisena tukena.

Maaseudun nuorten **yrittäjyysvalmiuksien parantaminen** yrittäjyyskasvatus-hankkeiden kautta nähtiin myös keinona nuorten kiinnittämiseen työelämään kotiseudullaan.

Yrittäjyyskasvatusta. Kartoittaa paikkakunnan mahdollisuudet ja sen pohjalta rakentaa toiminnallisia edellytyksiä nuorten työllistämiseen ja yrittäjyyteen.

Nuorten yrittäjyysvalmiuksien edistäminen ja nuoret toteuttamaan omia hankkeita.

Yrittäjyyden syntyä tukee myös **innovaatioiden tuotteistaminen ja kaupallistaminen** kehittämishankkeiden kautta.

Sellaisia hankkeita, jotka edistävät maaseudun innovaatiotoimintaa, auttavat hankkeistamaan/kaupallistamaan ideoita ja mahdollisesti tuovat työtä ja tuloa nuorille. Osa nuorista aktivoituu hankkimaan koulutusta. Kyläosuuskunta on sekä yleishyödyllinen että sopivasti 'kaupallinen' yksikkö. Ei ole pelkästään yritys, vaikka sitä argumenttia käytetään aina, kun rahaa ei haluta myöntää osk:lle. Suomessa on vähän kovaan bisnekseen osallistuvia pienosuuskuntia = todellisia sosiaalisia 'yrityksiä'.

Monet projektipäälliköt myös toivoivat, että maaseudun nuorten kehittämishankkeissa päästäisiin **kevennetyllä byrokratialla**. Tähän liittyen nuorisohankkeiden tietä suunnittelusta ja rahoituksen hakemisesta hankkeiden tulosten saavuttamiseen voitaisiin ja tulisi nopeuttaa. Rakenteiden pitäisi olla osallistumiseen kannustavia, ei torjuvia. Byrokratia ja paperinmakuiset hankkeet tuntuvat osasta nuoria vierailta.

Nuorisohankkeille voisi olla olemassa kevyempi hankerunko ja -byrokratia. Nykyinen järjestelmä rasittaa turhaan taustayhdistysten puheenjohtajaa, sihteeriä ym. johtohenkilöstöä sekä ennen kaikkea pienten yhdistysten taloutta (vaikka tukiprosentit ovatkin korkeita).

Itse toimintaa tulisi kiinnittää enemmän huomiota. Papereiden pyörittäminen on välillä turhauttavaa, ja osaltaan myös estää nuoria osallistumasta hankemaailmaan, koska se nähdään monesti liian virallisena alueena. Hankkeiden toteuttaminen on todella raskasta hankevetäjille. Tähän vaikuttaa paljon myös se, että hankevetäjän tulee kehittää itse toimintaa ja muodostaa itselle oma toimenkuva. Samalla tulisi hoitaa erilaisten maksatushakemuksien, raporttien ja indikaattoreiden tekeminen. Tämä työllistää ja kuormittaa työntekijää monesti liikaa. Jos nuoria halutaan hankemaailmaan mukaan, on sen oltava nuorisolle suunnattua kaikilta osin. Tällainen indikaattoreiden täyttämisen ei valitettavasti ikinä tule nuoria kiinnostamaan. Käytännönläheinen, tuttu ja turvallinen sekä lämmin kuva tulisi hankemaailmasta antaa. Tällä hetkellä kuva on valitettavan viileä, etäinen ja harmaa.

Byrokratiaa tulisi madaltaa nuorisohankkeiden kohdalla. Yhteistyötä eri tahojen välillä tulee lisätä. Vaikka nuoret toimivat hankkeissa itse, tulee muistaa että aikuisten tukea tarvitaan.

Yksi keino keventää byrokratiaa olisi **kattohankkeiden** rakentaminen. Niiden alle tulisi osahankkeita, joita nuoret voisivat toteuttaa vähemmällä byrokratialla.

Antamalla tilaa ja mahdollisuuksia nuorten omien pienten hankkeiden toteutukseen, esimerkiksi tuntuvasti keventämällä byrokratiaa tai sallia nk. kattohankkeita joiden avulla kanavoitaisiin raha kentälle.

Annetaan nuorten itsensä koota rauhallisesti maaseudun hyviä ja huonoja puolia ja miettiä omia resurssiaan pärjätä maaseutumiljöössä. Kouluyhteistyön avulla voidaan luoda tilaisuuksia neutraaliin pohdintaan ilman muotivirtausten paineita. Lopetetaan luuleminen ja kysytään avoimilla kysymyksillä suoraan nuorilta ilman vedätyksiä ja johdattelua heidän tulevaisuuden visioitaan. Järjestetään lisää omatoimisuushankerahan tyyppejä, hyvin lievän byrokratian kautta saatavia tukirahajärjestelmiä nuorille.

Tärkeäksi ja tulokselliseksi menettelytavaksi projektipäälliköt kokivat **nuorten** omien hankeideoiden rahoittamisen, nuorten mukaan ottamisen jo hankkeen suunnitteluun, laajoihin hankkeisiin nuorten toteuttamien osien sisällyttämisen.

Nuorten omia hankkeita heidän ehdoillaan

Avustamalla nuoria käynnistämään omia projekteja ja yritysko-keiluja.

Nuoret tulee osallistaa ja saada mukaan toiminnan suunnitteluun, kehittämiseen ja toteuttamiseen. Nuorisojärjestöille suunnatut hankkeet, joissa nuoret toimivat oman paikkakuntansa (nuorisotoiminnan) kehittäjinä. Nk. kokeiluhankkeet, joissa nuoret pääosassa, ohjaus tuki ja turva erilaisilta nuorisotoimijoilta (kunta, srk, yhdistykset..).

Nuorille olisi eduksi, jos hankkeet voisivat paloitella kokonaisuutta pienempiin osiin. Nuorten osuus olisi sitten jotain kalustohankintaa, kurssin järjestämistä, yms esim. kylähankkeessa.

Normaali hanketoiminnan **vaikuttavuuden parantaminen** eli pysyvien vaikutusten varmistaminen hankkeissa koettiin tuloksellisuuden edellytykseksi nuoriinkin kohdistuvissa hankkeissa. Tärkeää on huomion kiinnittäminen hankkeen jälkihoitoon eli vaikutusten synnyn varmistamiseen heti hankkeen alusta asti. *Pitäisi saada pitkäkestoisia hankkeita, koska toimintamuotojen ja -ympäristön rakentaminen vie aikaa. Nuorten saaminen mukaan toimintaan vie myös oman aikansa ja saattaa käydä niin, että hanke päättyy juuri kun toiminta saatu parahiksi käyntiin. Hanke jonka puolesta vastasin, on päättynyt yli vuosi sitten. Jos maaseudulla on tarjota työpaikkoja, niin nuoret viihtyvät maalla.*

Byrokratia yksinkertaisemmaksi, niin kynnys hakea hankerahoitusta alenisi.

Joissakin hankkeissa nuorten aseman edistäminen on havaittu varsin haastavaksi:

Kokemustemme ja hankkeen aikana suorittamamme kyselyn perusteella maaseudun nuoret (suuri osa heistä) ovat suuntaa-

massa maalta pois heti kun mahdollista. Vaikea kysymys, jota hyvä pohtia. Vielä ei vastauksia!

Johtopäätökset

Nuorisohankkeiden kokemukset hankemaailman **ongelmista** ovat varsin paljon samankaltaisia kuin muidenkin EU-osarahoitteisten kehittämishankkeiden. Näitä ongelmia on havaittu monissa arvioinneissa (esim. Keränen et al. 2004; Ponnikas et al. 2005). Tämä on tietysti selvää silloin, kun puhutaan hankkeista, joiden kohderyhmänä ovat täysi-ikäiset, mutta alle 30-vuotiaat, aikuiset. Heidän toimintatapansa tuskin eroavat paljonkaan varttuneempien aikuisten toimintatavoista. Tämän lisäksi vaikuttaa siltä, että myös alle 18-vuotiaiden nuorten toimintatavat muistuttavat aikuisten tapoja toimia. Ongelmat ovat samoja: kohderyhmää on vaikea saada sitoutumaan pitkäjänteiseen kehittämiseen, alkuinnostus hiipuu toiminnan edetessä, kehittämisvastuu jää helposti muutamien aktiivisten toimijoiden harteille. Lisäksi maaseutualueiden usein pitkät etäisyydet haittaavat hankkeisiin osallistumista.

Tutut hanketoiminnan epäkohdat eli epärealistinen tavoitteen asettelu hankesuunnitteluvaiheessa rahoituksen varmistamiseksi sekä liiallinen hankebyrokratia sekä maksatusten hitaus koettiin ongelmana myös nuorisohankkeissa. Myös ohjausryhmän muodollinen asema, vailla ohjausvaikutusta, koettiin ongelmana.

Nuorisohankkeille, joiden kohderyhmänä olivat alle 18-vuotiaat nuoret, ominaisia ongelmia olivat seuraavat: osa nuorista muuttaa päätöksensä nopeasti ja heitä on vaikea saada sitoutumaan pitkäjänteiseen toimintaan, nuoret vierastavat hankkeisiin liittyvää terminologiaa ja hankemaista tapaa toimia.

Nuorisohankkeiden onnistumiset nuorten asioiden edistämisesä ilmensivät erityisesti laadullisia vaikutuksia: uskoa maaseudun mahdollisuuksiin oli lisätty, kiinnostusta nuorten asioiden hoitoon oli lisätty, yhteistyötä ja verkostoitumista oli vahvistettu, harrastusmahdollisuuksia oli parannettu tai lisätty tietoisuutta oman kotiseudun kulttuurihistoriasta. Myös tämänkaltaisia tuloksia hankeseurantajärjestelmän pitäisi pystyä mittaamaan.

Hankkeissa oli luotu nuoriin kohdistuvia käytäntöjä, joita voitaisiin muissakin hankkeissa hyödyntää. Olennaista olisi kehittää nuorisohankkeiden tietopankkeja, joista näitä käytäntöjä voitaisiin levittää.

Hanketoiminnan kautta nuorten asemaa maaseudulla voidaan vahvistaa yhteisöllisyyden vahvistamiseen tähtäävillä hankkeilla, jotka lisäävät nuorten asumisviihtyisyyttä maaseudulla sekä tuloshankkeilla, jotka luovat uusia yrityksiä ja työpaikkoja. Yhteisöllisillä hankkeilla voidaan vahvistaa maaseudun nuorten sosiaalista pääomaa ja tukiverkostoja. Nuorten keskinäinen yh-

teydenpito harvaanasutulla maaseudulla voi olla hankalaa. Hankkeilla voidaan edistää esimerkiksi samoja asioita harrastavien nuorten yhteydenpitoa. Yhteisöllisten hankkeiden kautta voidaan toteuttaa hankepolku. Tällöin tuloshankkeisiin siirytään yhteisöllisten hankkeiden kautta, joissa nuoret toiminnan kautta vähitellen löytävät yritysidean ja perustavat halutessaan yrityksen.

3 Toimintaryhmät ja maaseudun nuoret

Tässä luvussa käsitellään maaseudun kehittämistyötä toimintaryhmätyön näkökulmasta. Keskeinen kysymys on, miten saataisiin lisää nuoria mukaan tähän toimintaan. Toisin sanoen luvussa vastataan erityisesti arviointikysymykseen 1: ”Miten nykyisiä hankemenettelyjä voidaan kehittää paremmin nuorten hankkeille sopiviksi?”

EU-jäsenyyden myötä Suomen maaseudun uusiksi toimijoiksi ovat vakiintuneet maaseudun paikalliset toimintaryhmät, jolla tarkoitetaan rekisteröityä yhdistystä, osuuskuntaa tai muuta yksityisoikeudellista yhteisöä, jonka pääasiallisena tarkoituksena on toteuttaa EU:n yhteisöaloiteohjelmaa tai vastaavaa EU-osarahoitteista tai kansallista maaseudun kehittämisohjelmaa. Ohjelmakaudella 2000–2006 maaseudulla toimii LEADER+, ALMA, POMO sekä tavoite 1 -ohjelmien toimintaryhmiä. Aineistoina tässä luvussa ovat tilastoaineistot sekä LEADER+ -toimintaryhmien jäsenten kanssa tehdyissä toiminnallisissa ryhmätyöissä kerätyt haastatteluaineistot ja tehtyjen ryhmätöiden tulokset.

3.1 Väestön ikärakenne toimintaryhmien alueella

LEADER+ -toimintaryhmien ikärakenne vaihtelee suhteellisen paljon (Taulukko 15). Tavoite 1 ja 2 alueilla toimivien toiminta-

ryhmien ikärakenne on samankaltainen, tavoitealueiden ulkopuolisilla alueilla taas selvästi näitä nuorempi. Maaseututyypeittäin tarkasteltuna nuorin ikärakenne on kaupunkien läheisen maaseudun toimintaryhmissä ja vanhin puolestaan harvaan asutulla maaseudulla.

Väestön ikärakenteessa suhteellisesti suurin muutos toimintaryhmien alueilla on tapahtunut lasten (0–14 v.) ikäryhmässä (Taulukko 16). Esimerkiksi tavoite 1 -alueilla lasten määrä on vähentynyt keskimäärin 12,3 % vuosina 1994–99 ja 12,4 % vuosina 1999–2004. Lasten määrän pienentyminen koskettaa kuitenkin eniten tavoite 1 alueiden ja harvaan asutun maaseudun alueiden toimintaryhmiä. Näillä alueilla myös työikäisen väestön määrä on vähentynyt suhteellisesti eniten. Tulevaisuudessa nuorille alle 30-vuotiaille on vaikea kohdistaa hankkeita näillä alueilla: lasten määrä vähenee huolestuttavasti ja tulevina vuosina nuoria on alueilla entistä vähemmän. Kaikkia alueita koskeva väestön ikääntyminen on kiihtymässä. Tosin joillakin alueilla kuten tavoite 1 -ohjelman toimintaryhmien alueella, joka on suurimmaksi osaksi myös harvaan asuttua maaseutua, väestön väheneminen on niin voimakasta, että myös vanhusväestön määrä noilla alueilla vähenee. Vanhusten määrä on kasvamassa suhteellisesti voimakkaimmin kaupunkien läheisen maaseudun ja tavoitealueiden ulkopuolisilla alueilla.

Eri maaseututyypeistä ehkä parhaat mahdollisuudet säilyä asuttuna on kaupunkien läheisillä maaseutualueilla, joissa voidaan hyödyntää läheisiä keskuksia työssäkäyntialueena ja yritysten markkina-alueena. Tosin pitkät pendelöintimatkat keskuksiin nostavat energian hinnan noustessa huomattavasti elin-

Taulukko 15. Väestön ikärakenne maaseudun paikallisten toimintaryhmien alueilla vuonna 2004 (%). Tilastossa ei ole mukana toimintaryhmien alueilla sijaitsevia suuria kaupunkeja. Alueet on järjestetty yli 65 -vuotiaiden osuuden mukaan suuruusjärjestykseen. Lähde: Tilastokeskus ALTIKA.

Toimintaryhmä	Ikärakenne 2004			
	0–14 v.	15–64 v.	65- v.	Yht.
LEADER+ toimintaryhmät	17,9	63,4	18,7	100,0
Tavoite 1 toimintaryhmät	17,1	63,7	19,2	100,0
Tavoite 2 toimintaryhmät	17,8	62,5	19,7	100,0
Tav. al. ulkopuol. toimintaryhmät	20,8	65,7	13,5	100,0
Kaupunkien läheinen maas. toimintaryhmät	19,1	65,8	15,1	100,0
Ydinmaaseutu toimintaryhmät	17,9	62,4	19,7	100,0
Harvaan asuttu maaseutu toimintaryhmät	15,2	62,5	22,4	100,0
Koko maa	17,5	66,7	15,9	100,0

Taulukko 16. Väestön ikärakenteen muutos maaseudun paikallisten toimintaryhmien alueella 1994–2004 (%). Tilastossa ei ole mukana toimintaryhmien alueilla sijaitsevia suuria kaupunkeja. Alueet on järjestetty yli 0–14 -vuotiaiden määrän (vuosina 1999–2004) suhteellisen muutoksen mukaan suuruusjärjestykseen. Lähde: Tilastokeskus ALTIKA.

Toimintaryhmä	0–14 v.		15–64 v.		65- v.	
	1994–99	1999–2004	1994–99	1999–2004	1994–99	1999–2004
LEADER+ toimintaryhmät	-9,3	-7,1	-3,5	-2,8	4,8	5,9
Tavoite 1 toimintaryhmät	-12,3	-12,4	-4,7	-5,0	6,6	6,4
Tavoite 2 toimintaryhmät	-8,4	-6,4	-3,6	-3,2	2,7	4,4
Tav. al. ulkopuol. toimintaryhmät	-0,7	9,3	1,6	7,4	7,9	12,2
Kaupunkien läheinen maas. toimintaryhm.	-5,5	-1,5	-0,6	1,4	8,9	11,7
Ydinmaaseutu toimintaryhmät	-9,4	-7,3	-3,7	-3,2	2,6	3,9
Harvaan asuttu maaseutu toimintaryhmät	-16,1	-18,0	-8,0	-9,0	7,1	5,5
Koko maa	-3,0	-3,0	1,6	0,9	6,6	8,3

kustannuksia ja pendelöinti yksityisautoilla on ekologisesti kestävän kehityksen vastaista kehitystä. Erityisen haastavaa nuorison elinmahdollisuuksien kehittämisen kannalta ovat tavoite 1 -ohjelman harvaan asutun maaseudun alueet. Niiden ikärakenne on vanhenemassa. Väestö vähenee ja tämä taas vaikeuttaa paikallisilla tai alueellisilla kotimarkkinoilla toimivien yritysten toimintaedellytyksiä ratkaisevasti. Näin nuorille on alkutuotannon lisäksi tarjolla niukasti mahdollisuuksia työllistyä kotiseuduillaan. Samassa supistuvassa kierteessä ovat myös nuorten elämäntilanteen kannalta elintärkeät opiskelumahdollisuudet. Noilla alueilla on kuitenkin elinkeinollisia mahdollisuuksia, joihin myös nuoret voivat tarttua ja joita hanketoiminnalla voidaan edistää. Erityisesti kestävän kehityksen mukaiseen ympäristömatkailun kehittämiseen ja luonnonvarojen hyödyntämisen kehittämiseen keskittyvillä kehittämishankkeilla voidaan avata uusia elämisen ja paluumuuton mahdollisuuksia noille alueille. Tulokelliset hankkeet edellyttävät kuitenkin verkottumista toimijoiden välillä kansallisesti ja kansainvälisesti uusien markkinointikanavien löytämiseksi. Tyhjenevien maaseutualueiden kotimarkkinoiden kysyntä ei riitä mahdollistamaan uutta yritystoimintaa. Opiskelumahdollisuuksia taas voidaan luoda luomalla uudenlaisia etäopiskelumahdollisuuksia hankkeiden kautta.

3.2 Nuorten aktivoiminen maaseudun toimintaryhmien työssä

Nuorten mukaan saaminen yhteiskunnalliseen osallistumiseen, institutionaaliseen osallisuuteen, on haaste, joka koskettaa myös maaseudun paikallisia toimintaryhmiä. Esimerkiksi LEADER+-väliarviointissa (Pylkkänen 2004) havaittiin, että alle 30-vuotiaita nuoria on varsinaisena jäsenenä seitsemän toimintaryhmän hallituksessa. Nuorten osuus kaikkien hallitusten varsinaisten jäsenten joukossa on seitsemän prosenttia. Taulukossa 17 verrataan toimintaryhmien nuorten hallitusjäsenyyttä nuorten keskimääräiseen yhteiskunnalliseen osallistumiseen kunnallispolitiikassa ja eduskunnassa. Tarkastelusta ilmenee, että nuorten osuus LEADER+ -hallituksissa on hiukan suurempi kuin nuorten

keskimääräinen osuus kunnanvaltuustoissa, hallituksissa ja eduskunnassa. Tässä on myönteinen viesti maaseudun kehittäjille: todennäköisesti toimintaryhmyöhön osallistuminen on nuoria enemmän kiehtova vaikuttamisen kanava kuin perinteiseen parlamentaariseen edustukselliseen demokratian tarjoamiin vaikutuskanaviin käyttäminen. LEADER+ -toimintaryhmien jäsenten keski-ikä on kuitenkin lähellä 50 vuotta.

Nuorten aktivoiminen Oulujärvi-LEADER ry:n toiminnassa

Oulujärvi-LEADER ry:n (LEADER+ -toimintaryhmä Kainuussa) itsearvioinnissa toteutettiin 25.11.2004 toiminnallinen ryhmätyö, jossa pohdittiin toimintaryhmän hallituksen jäsenten ja työntekijöiden kanssa nuorten aktivoimisen edistämistä toimintaryhmyöhön. (Ponnikas 2004.)

Nuorison (alle 30 vuotta) aktivoimiskeinoja pohdittiin tuplatiimimenetelmällä, jossa seminaarin osallistujat pohtivat kolmessa ryhmässä keinoja nuorten osallistumisen lisäämiseen Oulujärvi-LEADER ry:n toimintaan. Tulokset muodostuivat tuplatiimitaululla (Taulukko 18) seuraavanlaisiksi, plus-pisteet kuvaavat yksittäisten ehdotusten seminaarilaisilta saamaa kannatusta.

Ryhmätöiden perusteella muodostettiin seuraavat toimenpideehdotukset nuorten saamiseksi entistä enemmän kiinnostumaan toimintaryhmyöstä ja osallistumaan toimintaryhmyöhön:

1. Nuorille suunnattua tiedotusta tehostetaan
→ Hyviä eläviä esimerkkejä (hanketoimija), joissa nuoret ovat onnistuneet hanketyössä, kutsutaan nuorille suunnattuun tilaisuuteen kertomaan kokemuksistaan tai heitä haastatellaan toimintaryhmän tiedotuslehteen
→ kohderyhmä huomioon
2. Nuorille suunnattua koulutusta hanke- ja toimintaryhmyöstä toteutetaan esim. koulutushankkeena
→ toimintaryhmän omat hankkeet
→ muut koulutushankkeet

Taulukko 17. Nuorten osallistuminen LEADER-toimintaryhmyöhön ja muuhun yhteiskunnalliseen päätöksentekoon (%).

	LEADER -hallitukset	Kunnallisvaalit 2000	Kunnan-hallitukset	Eduskuntavaalit 2003
Nuoret (alle 30 v.) %	7	5,5	2	3

Taulukko 18. Oulujärvi-LEADER ry:n 25.11.2004 itsearviointitilaisuuden yhteenveto. Teema: Nuorten aktivoiminen toimintaryhmän toimintaan.

Tiedotus	Nuorille vastuuta	Koulutus ja nuorten hankkeet	Vierailut oppilaitoksiin
Keskiasteen oppilaitoksiin tietoisuutta "Nuori LEADER-yhdyshenkilö" +++	Kysytään nuoria suostumaan hallitukseen! ++	Omia koulutuksia nuoria kiinnostavista aiheista +	Vierailut oppilaitoksissa
Konkreettiset esimerkit +	Tunnetut nuorisosaatiivit mukaan hallitus-työskentelyyn +++	Nuorten omat hankkeet, joihin eivät keski-ikäiset puutu	Esittelytilaisuus nuorille
Tietoisuus Into-talolla Generaattorissa ++			

- Järjestetään vierailuja oppilaitoksiin (lukiot, am. korkeakoulut, yläaste)
- Annetaan nuorille vastuuta toimintaryhmytyössä, kutsutaan toimintaryhmiin nuoria mielipidevaikuttajia, jotka ovat nuoria LEADER-yhdyshenkilöitä ja kertovat muille nuorille LEADER-toiminnasta.

Kaikkia yllä mainittuja toimintasuosituksia yhdistää se, että niissä pitäisi pystyä välittämään ja kertomaan, mikä on LEADER-toimintaan osallistumisen konkreettinen hyöty nuorille.

Toimintamalleissa pitäisi pystyä rakentamaan konkreettisia ideoita ja saada niiden ympärille nuoria. On myös muistettava, että nuoret ovat erilaisia, aivan kuin muutkin väestöryhmät: toimia suunniteltaessa tulee aina huomioida, millaisille nuorille toimia suunnataan eli määritellä kohderyhmä.

Nuorten rekrytoiminen on jo monin paikoin vaikeaa, koska väestön keski-ikä on niin korkea, ettei kaikilla alueilla edes ole nuoria eli toimintaympäristö nuorten asioiden edistämiseen maaseudun kehittämisessä on haasteellinen.

Nuorten aktivoiminen Rieska-LEADER ry:n toiminnassa

Rieska-LEADER ry:n (LEADER+ -toimintaryhmä Pohjois-Pohjanmaalla) itsearvioinnissa toteutettiin 10.12.2004 toiminnallinen

ryhmyty, jossa pohdittiin tuplatiimimenetelmällä toimintaryhman hallituksen jäsenten ja työntekijöiden kanssa, miten nuorten (alle 30-vuotiaat) aktivoimista toimintaryhmytyöhön voitaisiin edistää. (Ponnikas 2005.)

Tilaisuudessa päädyttiin seuraaviin toimintaehdotuksiin nuorten aktivoimiseksi toimintaryhmytyöhön:

- Yhteistyö oppilaitosten (ammatilliset, yläaste jne.) kanssa:
 - opetussuunnitelmiin hanketyön opetusta – oppilaiden omia hankkeita,
 - tiedotusta oppilaitoksissa, kuten vierailukäyntejä,
 - nuoria itse kertomaan kokemuksistaan muille nuorille
- Oma rahoitusmalli nuorten hankkeille (hankkeet nuorten itse tekemiä; rahoitusta järjestetään)
- Nuorten tapahtuma (vuosittainen) ja nuorten teemalehti (LEADER+ tiedotuslehti): lehti ja tapahtuma yhteistyössä (yrittäminen, harrastustoiminta – Rieska-LEADER aktivaattorina ja koordinaattorina)
- Internetin hyödyntäminen (nettipeli, joka opettaa hanketyötä tms., ideapankki – nuorten hankkeena rakentamia työkaluja)

Tuplatiimitaululla vastaavat teemat ja niihin liittyneet ehdotukset ja niiden saama kannatus näytti seuraavanlaiselta (Taulukko 19), plussat kuvaavat yksittäisten ehdotusten seminaarilaisilta saamaa kannatusta.

Taulukko 19. Rieska-LEADER ry:n 10.12.2004 itsearviointitilaisuuden yhteenveto. Teema: Nuorten aktivoiminen Rieska-LEADER ry:n toimintaan.

Oppilaitokset	Rahoitusmalli	Tapahtuma	Internetin hyödyntäminen	Paluun edellytysten edistäminen
Rieska-LEADERin jalkautuminen oppilaitoksiin ja kouluihin opojen kautta... yrittäjyys (esim. ylä-aste) +++	Oma rahoitusmalli nuorten hankkeille Nuorten tekemä hanke à sille rahoitus +++	Vuosittainen "nuori R.L." tapahtuma. Organisointi yhdessä nuorten kanssa. – esim. kuntien vapaa-aikatoimet – aktivointi → osallistuminen ++	LEADER-peli nettiin - hankeopetus +	Paluumuuton edellytysten (asunto, työ jne.) luominen nuorille
Hankkeen toteuttaminen valinnaisena oppiaineena ++		Nuorisolle kohdist. teemalehti → esim. tapauksia +	Ideapankki nettiin	
Ammatillisissa kouluissa opiskeleville oma hanke / yhteydenpito +		Nuorisojärjestöjen aktivoiminen à mennään kertomaan +		
Lähestyminen tiedotteella ammattikorkeakoulujen opiskelijoita à tulevia yrittäjiä? +		Yhteistyön luominen ja tiivistäminen alueelta jo toimivien yhd. ja järjest. kanssa (tiedotus, NS, 4h)		
Kv-toiminta kiinnostaa +		Tiedotus ja aktivointi (mm. kansainvälist. mahdollisuus)		

Toimintaryhmien onnistuminen nuorten aktivoinnissa

LEADER+ -väliarvioinnin yhteydessä tehtiin ALMA, POMO ja LEADER+ -toimintaryhmien hallitusten jäsenille fokusryhmähaastattelu (20.4.2005), jossa pohdittiin mm. sitä, miten toimintaryhmät ovat toimintaryhmätyössä ja rahoittamissaan hankkeissa onnistuneet parantamaan nuorten (< 30 v.) elämisen edellytyksiä toiminta-alueellaan ja lisänneet nuorten yhteiskunnallista aktiivisuutta (ks. Taulukko 20).

Hallituksen jäsenet suhtautuivat kohtuullisen kriittisesti toimintaryhmätyön onnistumiseen nuorten maalla asumisen tukemisessa. Yhteisöllisiä hankkeita pidettiin onnistuneina, mutta maalla pysymistä tai paluumuuttoa edistäviä työpaikkoja ei ole heidän mielestään onnistuttu tyydyttävästi luomaan toimintaryhmätyön kautta:

Aktiivisuus lisääntynyt, useita nuoriin kohdistuvia hankkeita, nuoret lähteneet hankkeisiin aktiivisesti mukaan. Viihtyvyys parantunut, mutta töitä ei syntynyt (kuin esim. hankesivujen päivitys).

Yleistä tunnelmaa maaseutukylissä on parannettu, mikä vaikuttaa myös nuoriin.

Hallituksen jäsenet myös kritisoivat sitä, että hankkeiden hyvät tulokset ovat olleet liian yksittäisiä ilmiöitä. Useiden hankkeiden kumuloituvia työpaikka- ja yritysvaikutuksia ei ole riittävästi syntynyt.

Pistemäisyys toiminnassa häiritsee, jossain saatu hyviä tuloksia, mutta ei säteilyvaikutusta. Miten saataisiin aikaan yleisempi innostus? Mallintamisen kautta?

Nuorten hankkeita ollut muutama hanke, stipendihanke (päättötyö), partiolaisten hankkeita (majan kunnostusta), mitään suurempaa ja laajempaa ei ole ollut saati luotu työpaikkoja. Kyläsuunnitelmiin vaikea saada nuoria mukaan.

Ei suuremmassa määrin, mutta pistemäisesti. Vaikuttavuus heikkoa.

Onnistuneen hankkeen tunnuspiirre: nuoret itse aktiivisesti mukana, niissäkin, joissa vanhemmat mukana, hyviä tuloksia. Nuorten omista ideoista lähdettävä.

Hallitusten jäsenillä oli kuitenkin myös positiivisia kokemuksia hyvin menneistä hankkeista. Hankkeilla on suuret mahdollisuudet

onnistua silloin, kun toimintaympäristö tukee niiden tavoitteiden saavuttamista, kuten tässä kaupungin läheinen maaseutu:

Omalla alueella toimintaryhmätyö lisännyt perheiden muuttamista alueelle, tuonut samalla myös nuoria mukana. Kylämessut yms. lisännyt tietoisuutta alueesta, nuorena poismuuttaneet miettineet takaisin tuloa. Oman alueen imago kasvanut. Alue kaupungin lähellä, sinne helppo muuttaa. Nuorten elinolot on parantuneet, mikäli hankkeet luoneet työpaikkoja, jotta nuoret voivat jäädä.

Kuitenkin hankkeilla on myös taisteltu onnistuneesti valtavirran muutoksia vastaan:

Alue muuttotappioaluetta, perheitä lähtenyt pois. Toimintaryhmän työ on vaikuttanut poismuuton hidastumiseen, kylälaisten itsetunnon ja imagon kehittymiseen. Nyt nuoret ovat alkaneet kylissä hissukseen havahtua toimintaan.

Koulutuspaikat kaupungeissa, sinne muutetaan noin 20-vuotiaina. Monet hankkeita hakevat voivat olla vanhempia, jo koulutuksen saaneita, työttömiä.

Toimintaryhmien jäsenten keski-ikä on korkea, pääsääntöisesti 40–50 vuoden välillä. Tämä heijastuu myös toimintaryhmien rahoittamiin hankkeisiin. Nuoria ei useinkaan ole hankehakijoina. Sen sijaan nuoriin kohdistuvia hankkeita rahoitetaan toimintaryhmien kautta.

lökkään hallituksen vaikea käsitellä nuorten hankkeita, maaseudun kehittäminen profiloituu varttuneempien toimintaan

Nuoria ei ole kovin paljon mukana, etenkin hakijoina, mutta nuoriin kohdistuvia hankkeita on ollut. Parannettavaa silti olisi. Tosi pieni osuus nuoriin suunnattuja hankkeita (samoja muillakin). Nuoria suhteessa vähemmän, ei ole rahaa antaa tarpeeksi nuorille. Nuorten on hankittava osa rahasta itse jo sitoutumisen kannalta, ei saa antaa heille kaikkea.

Johtopäätökset

Toimintaryhmien kanssa käytyjen ryhmätöiden ja -haastattelujen perusteella voidaan todeta, että toimintaryhmien tulisi lisätä nuorten (alle 30 vuotta) aktiivistoimia. Olennaista näissä toimissa on muistaa, että nuoret ovat heterogeeninen ryhmä samoin kuin muutkin ikäluokat. Nuorten aktivoinnissa tulee miettiä, millaiset nuoret ovat kohderyhmänä ja mitkä asiat näi-

Taulukko 20. LEADER+ -väliarvioinnin fokusryhmähaastattelussa (20.4.2005) haastateltujen toimintaryhmien hallitusten jäsenten (N 15) arviot toimintaryhmätyön tuloksia koskevista väitteistä.

Väitteet, joihin otettiin kantaa	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Toimintaryhmätyö ja hankkeet ovat parantaneet nuorten (< 30 v.) elämisen edellytyksiä alueella ja lisänneet nuorten aktiivisuutta		◆ ◆ ◆ ◆ ◆ ◆ ◆ ◆	◆ ◆ ◆ ◆ ◆ ◆	◆ ◆ ◆ ◆	
Toimintaryhmätyön ansiosta alueen asukkaiden sitoutuminen ja usko alueeseen on voimistunut		◆	◆ ◆ ◆ ◆ ◆ ◆ ◆ ◆	◆ ◆ ◆ ◆ ◆ ◆ ◆ ◆ ◆ ◆	

tä nuoria kiinnostavat, ja suunnitella toimet sen mukaisesti. Olennaista on myös tukea ja mahdollistaa hankkeita, jotka ovat todella nuorten itsensä rakentamia. Tulisi pyrkiä luomaan nuorten omiin eri elämäntilanteisiin liittyviä hankkeita.

Yleisesti kuitenkin nuorille, erityisesti alle täysi-ikäisille, tiedottamista toimintaryhmätyöstä tulee lisätä. Maaseudun kehittäminen hanketoiminnan kautta on niin vakiintunut toimintamalli, että toimintaryhmille tulisi turvata resurssit jalkautua toimintalueensa oppilaitoksiin kertomaan hanke- ja toimintaryhmätyön perusteista. Hankemaisen toiminnan logiikan tuntemus on tiettyssä mielessä jopa kansalaisoikeus ja sen instrumentin hallitseminen lisää kansalaisen vaikutusmahdollisuuksia.

4 Pohdinta

Johtopäätökset tutkimuskysymyksistä

Selvityksen **ensimmäinen tutkimuskysymys** oli ”Miten nykyisiä hankemenettelyjä voidaan kehittää paremmin nuorten hankkeille sopiviksi?” Selvityksessä on päädytty seuraaviin johtopäätöksiin.

Tutkimusaineiston perusteella voidaan todeta, että nuoria, erityisesti alle täysi-ikäisiä, pitäisi saada mukaan jo hankkeen suunnitteluun. Hankesuunnittelua tulee vetää täysi-ikäisen, mutta nuoria pitää olla mukana suunnittelussa, jolloin he sitoutuvat hankkeeseen sen toteutuksen alusta lähtien. Tällöin varmistetaan, että hankkeen toimintamuodot ovat nuoria kiinnostavia ja nuoria hyödyttäviä. Olennaista onnistuneelle nuorisohankkeelle on, että nuorten tarpeet on hankkeessa tunnistettu onnistuneesti ja niihin tarjotaan ratkaisuja.

Selvityksessä yksi keskeinen käsite on maaseudun paikallinen toimintaryhmä, jolla tarkoitetaan rekisteröityä yhdistystä, osuuskuntaa tai muuta yksityisoikeudellista yhteisöä, jonka pääasiallisena tarkoituksena on toteuttaa EU:n yhteisöaloiteohjelmaa tai vastaavaa EU-osarahoitteista tai kansallista maaseudun kehittämisohjelmaa. Ohjelmakaudella 2000–2006 maaseudulla toimii LEADER+, ALMA, POMO sekä tavoite 1 -ohjelmien toimintaryhmiä. POMO on kansallinen ohjelma, mutta muut ovat EU-ohjelmia, joista rahoitettu toiminta on EU-osarahoitteista toimintaa.

Nuorten kuulemisen ja tarpeiden selvittämisen menetelmiä tulee systematisoida. Hyviä instrumentteja tähän ovat esiselvityshankkeet ja toimivia tahoja esiselvitysten organisoimiseen ovat maaseudun paikalliset toimintaryhmät. Systemaattisen suunnittelun ja tarpeiden kartoituksen jälkeen todennäköisyys nuorten sitoutumiseen hankkeisiin paranee.

Toisen tutkimuskysymyksen ”Mitkä olisivat nuorten hankkeiden tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta hyvin kuvaavia indikaattoreita?” johtopäätöksiksi kiteytyi seuraavia asioita.

Nuorisohankkeiden tuloksia mittaamaan tarvitaan lisää laadullisia mittareita määrällisten rinnalle. Myös indikaattorilomakkeiden määrittelyä ”nuorista” yksiselitteisesti alle 30-vuotiaina voi pitää hyvin karkeana. Lähinnä tällöin indikaattoreilla mitataan hankkeiden vaikutuksia nuoriin aikuisiin. Puhumalla nuorista pelkästään alle 30-vuotiaina hukataan tietoa siitä, miten hankkeiden vaikutukset kohdistuvat nuoriin, alle täysi-ikäisiin. Pitäisi ottaa käyttöön tarkempia ikään perustuvia luokitteluja. Alle 30-vuotiaat -ryhmän sisällä tulisi lisäksi erotella ainakin alle 18-vuotiaat nuoret sekä 19–24 ja 25–30 -vuotiaat nuoret.

Komissio edellyttää ohjelmilta nuoriin, alle 30-vuotiaisiin, kohdistuvien tulosten seurantaan. Näin tarkemmat analysoinnit ja indikaattoritiedot tulisivat kansalliseen käyttöön.

Olennainen puute käytettävissä hanketoiminnan indikaattoreissa on myös niiden hetkellisyys. Indikaattoreilla ei tavoiteta pysyviä ja pitkäaikaisvaikutuksia. Haasteita seurannan kehittämässä kohdistuu myös laadullisten muutosten mittaamiseen. Seurantajärjestelmän kautta näiden haasteiden ratkaiseminen tuskin onnistuu, mutta ohjelmien toteutuksenaikaisilla ja niiden toteutuksen päätyttyä toteutettavilla nuorisoteemalla kohdistuvilla arviointitutkimuksilla ko. haasteisiin voidaan vastata.

Hankeindikaattorien kehittämisen haasteena on myös kehittää indikaattoreita, jotka tunnistavat nuorten maailmaa nykyisiä indikaattoreita paremmin. Pysyvän työpaikan saaminen ei vielä välttämättä ole nuorille relevantti kysymys, mutta harjoittelu- paikan tai kesätyöpaikan löytäminen omalta kotiseudulta hankkeen kautta, voi avata ratkaisevia kontakteja nuorelle. Ne voivat johtaa myöhemmin nuoren työllistymiseen ja avata mahdollisuuksia jäädä kotiseuduille.

Hankkeiden nuoriin kohdistuvia tuloksia ja vaikutuksia seurattaessa asetettaville indikaattoreille täytyy olla hankkeen toiminnan ajalle lähtö- ja tavoitearvo, jotka tekevät indikaattoreista tavoitteellisia. Indikaattoreita voidaan asettaa ohjelma- ja hanketasolla. Paikallisen tason mittaaminen onnistuu parhaiten hankkeiden indikaattoreiden seurannan kautta. Esiselvityshankkeiden avulla voidaan analysoida nuoriin liittyvien asioiden tilanne eli lähtötaso jollakin alueella. Tämän perusteella voidaan asettaa tavoitetasot, joita ryhdytään kehittämishankkeilla tavoittelemaan. Esiselvityshankkeen tilanneanalyysi ja tavoitetasojen asettaminen ovat poliittisia päätöksiä, jotka tulee tehdä mahdollisimman avoimesti ja laajasti asianosaisia, erityisesti nuoria, kuunnellen ja yhteistyössä nuorten kanssa. Kehittämishankkeiden tuloksellisuutta seurataan ennalta asetettujen indikaattoreiden tavoitetasojen toteutumista seuraamalla.

Johtopäätöksiksi **kolmanteen tutkimuskysymykseen** ”Mitkä ovat ne kehittämistyön mekanismit, joilla voidaan varmistaa alueellisissa kehittämisohjelmissa erityisesti nuorten asemaa edistävät vaikutukset?” saatiin seuraavaa.

Erityisen haastavaa nuorison elinmahdollisuuksien kehittämisen kannalta ovat tavoite 1 -ohjelmien harvaan asutun maaseudun alueet. Niiden ikärakenne on vanhenemassa. Väestö vähenee ja tämä taas vaikeuttaa paikallisilla tai alueellisilla kotimarkkinoilla toimivien yritysten toimintaedellytyksiä ratkaisevasti. Näin nuorille on alkutuotannon lisäksi tarjolla niukasti mahdollisuuksia työllistyä kotiseuduillaan. Samassa supistuvassa kierteessä ovat myös nuorten elämän tilanteen kannalta elintärkeät opiskelumahdollisuudet.

Ohjelmia toteutetaan hankkeiden kautta. Nuorten kannalta toimiva kehittämissuunnan mekanismeja ovat seuraavat: jo ohjelmien tavoitteiden ja toimintalinjojen laatimisvaiheessa kuunnellaan nuorten näkemyksiä, ymmärretään nuoret heterogeenisenä, erilaisia tarpeita omaavana ryhmänä. Jätetään ohjelmien tavoitteisiin sopivasti liikkumavaraa, että ohjelman hankkeistuksen aikana ilmeneviä nuorison tarpeita voidaan ohjelman toteutusraameihin mahduttaa. Tiedotetaan eri nuorisoryhmille ohjelman tarjoamista rahoitusmahdollisuuksista ja mietitään yhdessä nuorten kanssa, miten yhteensopivia ovat nuorten tarpeet ja ohjelmaan sen teon aikana kirjatut nuorten tarpeet. Jos ohjelman laatimisen ja toteutushetken välisissä tarpeissa on eroja, mietitään yhdessä nuorten kanssa miten ne voidaan sovittaa yhteen. Rakennetaan ohjelman tavoitteita toteuttavia hankkeita yhdessä nuorten kanssa. Toimivien nuorisohankkeiden piirteitä on se, että niissä hyödynnetään vahvasti toiminnallisilla menetelmillä ja parhaisiin tuloksiin päästään vaihteellisella vähittäisellä etenemisellä.

Tutkimusaineiston perusteella voidaan todeta, että maaseudun paikalliset toimintaryhmät ovat luonteva instrumentti nuorisohankkeiden toteutukseen.

Neljäs tutkimuskysymys ”Onko osoitettavissa erityisiä toimintamuotoja, joiden kautta maaseudun nuoret parhaiten saadaan aktivoitua maaseudun kehittämistoimintaan?” tuotti seuraavanlaisia johtopäätöksiä.

Nuorisohankkeiden toteuttaminen on tärkeää ja tuloksellista toimintaa. Suuri osa nuorisohankkeista kiinnostaa toimialueensa nuoria ja suuri osa niistä houkuttelee myös nuoria osallistumaan hankkeeseen. Sen sijaan väestön ikäranteen kehitykseen tai muuttoliikkeeseen hankkeilla ei ymmärrettävästi ole juurikaan pystytty vaikuttamaan.

Hyvät nuorisohankkeet syntyvät nuorten aidoista tarpeista, ja perustettu hanke ratkaisee ne nuoria tyydyttävällä tavalla eli hankkeissa tehdään oikeita asioita ja niistä seuraa oikeita asioita. Tämä varmistetaan nuoria kuuntelemalla ja tarjolla olevista mahdollisuuksista eri nuorisoryhmille tiedottamalla.

Ei-täysi-ikäisten nuorten osallistamisen ja kuuntelemisen menetelmiä hankkeiden suunnittelussa ja toteutuksessa tulee edelleen kehittää. Tällöin hankkeiden saattaminen alle 18-vuotiailta nuorilta, vaikka ideoiden eteenpäin vieminen ja hankkeiden toteuttaminen olisikin täysi-ikäisten vastuulla. Tällöin nuoret olisivat hankkeen asiakkaina ja hyödynsaajina ja hanke palvelisi todennäköisesti heidän tarpeitaan.

Toimivimmillaan nuorten osallistamisen menetelmät ovat silloin, kun ne toteutetaan puhumalla nuoria kiinnostavista asioista ja organisoimalla nuoria kiinnostavaa toimintaa. Toiminnan ohessa kuunteleminen tapahtuu luontevasti ja voi joidenkin kohdalla edetä varsinaiseen hanketoimintaan. Kun suunnitellaan nuorille suunnattuja toimia, tulee määritellä ja profiloi-

loida se ryhmä nuoria, joiden kanssa halutaan tehdä yhteistyötä. Toiminnassa tulee huomioida nuorisoiäluokan erilaisuus. Nuoria on murrosikäisistä täysi-ikäisiin nuoriin aikuisiin. Myös nuorten erilaiset harrastukset ja alakulttuurit identifioivat nuoria erilaisiin ryhmiin. Toimittaessa nuorten kanssa alle 30-vuotiaat -ryhmän sisällä tulisi lisäksi erotella ainakin alle 18-vuotiaat nuoret sekä 19–24 ja 25–30 -vuotiaat nuoret.

Nuorisohankkeiden merkitys

Nuorten tarpeisiin parhaiten osuvia maaseudun kehittämishankkeita syntyy silloin, kun nuoria on mukana hankkeen suunnittelusta alkaen. Liian harvoin nuorison asioita kehittämään suunnatun hankkeen hankkeita on lähtöisin nuorilta. Nuorisohankkeissa vähemmistö on nuorten ideoimia. Tulos kertoo, siitä että nuorten kuulemisen tapoja tulisi kehittää. Tässä tutkimuksessa nuoriksi määriteltiin alle 30-vuotiaat. Suuri osa tästä joukosta on täysivaltaisia, täysi-ikäisiä poliittisia kansalaisia. Heillä on periaatteessa mahdollisuus vaikuttaa edustuksellisen demokratian vaikuttamiskeinojen kautta ja toimia täysivaltaisina toimijoina myös hankemaailmassa eli vaikuttaa hankkeiden kautta.

Nuorten, alle 18-vuotiaiden kohdalla haasteellista on pohtia, miten turvataan nuorten osallisuus yhteiskunnassa. Heillä ei ole mahdollisuuksia vaikuttaa edustuksellisen demokratian vaikuttamiskeinojen avulla. Käytännössä nuorten osallistumismahdollisuuksien lisääminen ja heidän näkemystensä paremman huomioimisen ei tarvitse tarkoittaa äänestysien laskemista, vaan päätöksenteko- ja hallintojärjestelmien muuttamista enemmän nuoria kuuntelevaksi ja vuorovaikutteisemmaksi. Myös hankkeet tarjoavat nuorille uusia yhteiskunnallisen osallistumisen mahdollisuuksia ja sitä kautta vahvistavat nuorten osallisuutta yhteiskunnassa. Hankkeiden kautta nuoria voi sitoa yhteiskuntaan esimerkiksi mielekäs yhteisöllinen toiminta tai hankkeen kautta avautunut työharjoittelupaikka tai yritysidea ja halu oman yrityksen perustamiseen.

Myönteistä tässä tutkimuksessa nuorisohankkeissa oli se, että miltei puolessa nuorisohankkeista nuoria oli mukana hankkeen suunnittelussa. Hankkeiden onnistumista osoittaa myös se, että suurin osa nuorisohankkeista kiinnostaa toimialueensa nuoria ja suurin osa nuorisohankkeista houkuttelee nuoria osallistumaan hankkeeseen. Nuorille suunnattujen yhteisöllisten ja elinkeinollisten hankkeiden ideoiminen ja toteuttaminen yhdessä nuorten kanssa voi tuntua taistelulta tuulimyllyjä vastaan, kun monien maaseutualueiden ikä- ja väestörakenteen muutokset tekevät niiden tulevaisuuden hyvin haastavaksi. Hankkeiden kautta voidaan kuitenkin vaikuttaa myönteisesti niihin osallistuvien yksilöiden elämään. Ne muutokset eivät näy tilastoissa suurina heilahteluina, mutta voivat muuttaa nuoren ihmisen elämän suunnan ratkaisevasti paremmaksi. Hanketyötä maaseudun nuorten parissa pitää jatkaa.

Lähteet

Ahonen, Pertti (1999). Arviointi kansanvaltaisena käytäntönä. Teoksessa Eräsaari, Risto & Linqvist, Tuija & Mäntysaari, Mikko & Rajavaara, Marketta (toim.) Arviointi ja asiantuntijuus (ss. 119–142). Gaudeamus. Helsinki.

Arnstein, Sherryl (1969). A Ladder of Citizen Participation. *Journal of the American Planning Association*. Vol. 35. No. 4. July 1969 (ss. 216–224).

Barber, Benjamin (1984). *Strong Democracy. Participatory Politics for a New Age*. University of California Press. California.

Bell, Simon & Morse, Stephen (2001). Breaking through the Glass Ceiling: who really cares about sustainability indicators? *Local Environment*. Volume 6. Number 3. August 2001 (ss. 291–309).

Dahl, Robert (1976). Equality and Power in American Society. Teoksessa Stephen, David ja Peterson, Paul (ed.) *Urban Politics and Public Policy. The City in Crisis*. Preager Publishers. New York.

David, Stephen & Peterson, Paul (1976). Government without Purposes; Citizens without Power. Teoksessa David, Stephen & Peterson, Paul (toim.) *Urban Politics and Public Policy. The City in Crisis* (ss. 3–19). Toinen painos. Preager Publishers. New York.

European Commission (1999). MEANS collection: Evaluating socio-economic programmes, Volume 1–6. EC Structural Funds. Italy.

Fiorino, Daniel (1996). Environmental policy and the participation gap. Teoksessa Laferty, William, M & Meadowcroft, James (toim.) *Democracy and the Environment. Problems and prospects* (ss. 194–212). Edward Elgar. Cheltenham UK.

Jacob, Merle (1996). Sustainable Development. A Reconstructive Critique of the United Nations Debate. Department of The-
ory of *Science and Research*, Göteborgs Universitet. Göteborg.

Jacobs, Michael (1999). Sustainable Development as a Contested Concept. Teoksessa Dobson Andrew (toim.) *Fairness and Futurity* (ss. 21–45). Essays on Environmental Sustainability and Social Justice. Oxford University Press. Oxford.

Keränen, Heimo (2001). Hankesuunnittelun idea ja projektisyklin hallinta aluekehittämisessä. *University of Oulu, REDEC Kajaani, Research Reports 7*. 173 p.

Keränen Heimo, Jukka-Pekka Kataja, Olli Aulaskari sekä Heikki Keränen, Susanna Nevalainen, Pentti Malinen & Jouni Ponnikas (2004). Alueellisen maaseudun kehittämisohjelman (ALMA) väliarvioinnin loppuraportti. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisu 3/2004.

Maa- ja metsätalousministeriö (2005). Maaseudun kehittämisen tietopaketti. <www.lande2000.fi> (1.9.2005)

Mäntysalo, Raine & Nyman, Kaj (2002). Osallisuuslaboratorio. Kokemuksia vuorovaikutteisen maankäytön suunnittelun koulutusprojektista. Teoksessa Bäcklund, Pia, Häkli, Jouni & Schulman, Harry (toim.) *Osalliset ja osaajat. Kansalaiset kaupungin suunnittelussa*. (ss. 260–279). Gaudeamus. Helsinki.

Nagarajan, Nigel & Vanheukelen, Marc (1997). *Evaluating EU Expenditure Programmes: A Guide. Ex post and Intermediate Evaluation. XIX/02 – Budgetary overview and evaluation. The Directorate – General for Budgets of the European Commission*. Bryssel.

Net Effect Oy, LTT-Tutkimus, MTT Taloustutkimus, Oulun yliopiston Kajaanin kehittämiskeskus, Suomen Itsesuunnittelu & Jyväskylän yliopiston ympäristöntutkimuskeskus (2004). Pohjois-Suomen tavoite 1-ohjelma 2000–2006. Väliarviointi. Sisäasiainministeriö, EU-ohjelmat 1/2004. 170 s.

Niemenmaa, Vivi (1999). Sosiaalista kestävyyttä etsimässä. Teoksessa Niemenmaa, Vivi (toim.) *Näkökulmia sosiaaliseen kestävyYTEEN*. Paikallinen agenda 21 -projektin julkaisu (ss. 11–18). Suomen kuntaliitto. Helsinki.

Ponnikas, Jouni (2000). Kansalaisosallisuus ja ydinjätteet. Kunnalliset vaikuttajat ja loppusijoituksen paikallinen päätöksenteko. Tampereen yliopisto. Poliitiikan tutkimuksen laitos. Julkaisu 12/2000. JYT2001-tutkimuksia. Tampere.

Ponnikas, Jouni (2003). Globaali käsite paikallisessa kontekstissa: Kestävän kehityksen paikallistuminen Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun EU:n aluepolitiikan toimijoiden mielipideilmastossa vuosina 1995-2002. *University of Oulu, REDEC Kajaani, Research Reports 9*.

Ponnikas, Jouni (2004). Oulujärvi LEADER ry:n itsearviointi. Oulun yliopisto, Kajaanin yliopistokeskus. Julkaisematon moniste.

Ponnikas, Jouni (2005). Itsearviointiraportti. Rieska-LEADER ry. Oulun yliopisto, Kajaanin yliopistokeskus. Julkaisematon moniste.

Ponnikas, Jouni, Sirpa Korhonen & Heikki Keränen (2005). Elinvoimaa kylille! Asu kylässä -hankkeen ulkoinen arviointi. University of Oulu, REDEC Kajaani Working Papers 53.

Pylkkänen, Päivi (toim.) (2004). Suomen LEADER+ -ohjelman väliarviointiraportti 2003. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 2/2004. (Kajaanin yliopistokeskus kumppanina).

Rannikko, Pertti (1997). Eläjänä elonkehän reunalla. Teoksessa Rannikko, Pertti & Schuurman Nora (toim.) Elämisen taika taigalla. Ihminen ja luonto Pohjois-Karjalan biosfäärialueella (ss. 141–162). Joensuun yliopisto. Karjalan tutkimuslaitoksen julkaisuja. N:o 120. Joensuu.

Rogers, Maureen & Ryan, Roberta (2001). The Triple Bottom Line for Sustainable Community Development. Local Environment. Volume 6. Number 3 (ss. 279–289). November 2001.

Sainio, Ari (1994). Kohti kansalaisten kuntaa. Suomen kuntaliitto. Helsinki.

Tilastokeskus (2005). ALTIKA, Maaseutuindikaattorit, Ruutu ja Statfin -tietokannat.

Vanclay, Frank (2002). Social Impact Assessment. Teoksessa Ted Munn (toim.) Encyclopedia of global environmental change. Volume 5: Social and economic dimensions of global environmental change (ss. 484–485). Chichester: Wiley.

Williams, Bruce & Matheny, Albert (1995). Democracy, Dialogue and Environmental Disputes. The Contested Languages of Social Regulation. Yale University. Michigan.

Liite 1.

Maaseudun kehittämisohjelmat ohjelmakaudella 2000–2006

(Maa- ja metsätalousministeriö 2005).

ALMA alueellinen maaseudun kehittämisohjelma

Alueellista maaseudun kehittämisohjelmaa, ALMAA toteutetaan vuosina 2000–2006 tavoite 1 -ohjelman ulkopuolisilla alueilla Etelä- ja Länsi-Suomessa lukuun ottamatta 12 suurimman kaupungin asemakaava-alueita. Ohjelma sisältää EU-osarahoitteiset yritystoiminnan monipuolistamiseen tarkoitetut investointi-, aloittamis- ja kehittämistuet sekä maaseudun kehittämishankkeiden rahoittamisen.

Alueellisen maaseudun kehittämisohjelman avulla halutaan pysäyttää maaseutualueiden väkiluvun väheneminen sekä väestörakenteen vinoutuminen. Tavoitteena on lisätä yritystoiminnan mahdollisuuksia sekä vahvistaa maatalojen taloudellisia edellytyksiä. Ohjelman avulla pyritään säilyttämään maaseutukylät toimivina asuin-, työ- ja yrittämisympäristöinä. Toiminnassa korostetaan ennen kaikkea syrjäisen ja ydinmaaseudun kokonaisvaltaista kehittämistä.

Kehittämisohjelmaa toteutetaan kolmella toimintalinjalla. Toimintalinja 1 suuntautuu alueen maa- ja metsätalouden kehittämiseen, toimintalinja 2 maaseutuelinkeinojen monipuolistamiseen ja toimintalinja 3 maaseutuyhteisöjen kehittämiseen.

Kauden 2000–2006 julkinen kokonaisrahoitus on n. 388 miljoonaa euroa, josta Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahaston tukiosaston, EMOTR-T:n, osuus on n. 116 miljoonaa euroa lopun jakautuessa valtion, kuntien ja muiden julkisten tahojen kesken. Yksityisen rahoituksen osuudeksi on arvioitu noin 40 prosenttia kokonaisrahoituksesta.

ALMA -ohjelma-asiakirjassa kuvataan maaseutualueiden kehityksyyseroja maaseutujaottelulla: syrjäinen maaseutu, ydinmaaseutu, kaupungin läheinen maaseutu ja kaupungit. Kuntaluokittelua on uudistettu ja ALMA-ohjelman tukien porrastus noudattaa uusittua jaottelua.

ALMA-ohjelman hallinto- ja maksuviranomaisena toimii maa- ja metsätalousministeriö. Ohjelman käytännön toimeenpanosta alueellaan vastaavat TE-keskusten maaseutuosastot.

LEADER+

LEADER+ on yksi EU:n neljästä yhteisöaloiteohjelmasta kaudella 2000–2006. LEADER+ rahoittaa paikallisia maaseudun kehittämishankkeita. Toimien suunnittelusta ja täytäntöönpanosta vastaavat paikalliset toimintaryhmät, jotka muodostuvat maaseudun asukkaista, paikallisista yhteisöistä ja kuntien edustajista.

LEADER käynnistettiin vuonna 1991 tukemaan innovatiivisia maaseudun kehittämistoimia silloisen EY:n epäsuotuisilla alueilla. LEADER II koski ohjelmakautta 1994–1999. Sen toimintaa kaudella 2000–2006 jatkaa LEADER+. LEADER-hankkeita voidaan toteuttaa niillä EU:n maaseutualueilla, joilla toimii LEADER+ -ryhmä.

LEADER tulee ranskankielisistä sanoista Liason Entre Actions de Developpement l'Economie Rurale, jotka suomennettuina ovat Yhdyssteet maaseudun talouden kehittämiseen tähtäävien toimien välillä. LEADERissa korostetaan erityisesti paikallista, asukkaiden omaa aktiivisuutta, ja siten LEADER täydentää esimerkiksi Suomen perinteistä kylätoimintaa. LEADERiin kuuluu myös ryhmien vahva verkostoituminen ja yhteistyö. LEADER+ -ohjelman periaatteena on, että maaseudun asukkaat päättävät itse kotiseutunsa kehittämisestä. Ohjelmaa toteuttavat paikalliset toimintaryhmät, joten kehittämistyöhön voi osallistua kuka tahansa asiasta kiinnostunut.

LEADER+ -rahoitus on pääasiassa pienimuotoista. Rahoitusta saavien kehittämishankkeiden on liityttävä uuden tietotaidon ja teknologian hyväksikäyttöön, maaseudun asukkaiden elämänlaadun kohentamiseen, paikallisten tuotteiden jatkojalostukseen tai toiminta-alueen luonnon ja kulttuuristen voimavarojen hyödyntämiseen, maaseudulta kaupunkiin suuntautuvan muuttoliikkeen hidastamiseen tai maaseudun ja kaupunkien vuorovaikutukseen. Rahoitettavia toimia ovat esimerkiksi pienyrityksen perustaminen tai kehittäminen, kurssien järjestäminen, kylien kehittäminen, pienimuotoinen tuotekehittely tai pienyritysten tuotteiden yhteismarkkinointi taikka maataloilla tapahtuva yritys- tai muu toiminta.

Suomen LEADER+ -ohjelman kokonaisbudjetti on noin 170,4 miljoonaa euroa. EU-rahoituksen osuus tästä on noin 55,4 miljoonaa euroa ja hankkeen kotimainen julkinen rahoitus saman verran. Avustusten lisäksi hankkeessa täytyy olla aina mukana myös hakijan omaa rahaa. Hakijana voi olla yksittäinen henkilö, useampi henkilö yhdessä tai esimerkiksi pienyritys tai yhdistys. Kaiken kaikkiaan LEADER+ ohjelmasta rahoitettaneen vuosina 2000–2006 noin 4 000 hanketta, joista noin 30 prosenttia on yritystukia.

Maaseudun asukkaat, paikalliset yhdistykset ja yritykset sekä alueen kuntien edustajat muodostavat yhdessä paikallisen toimintaryhmän, jonka tulee järjestäytyä oikeustoimikelpoiseksi yksiköksi, esimerkiksi yhdistykseksi. Paikallinen toimintaryhmä koostuu mahdollisimman laajapohjaisesti alueen asukkaista ja yhteisöistä ja sen on toimittava aidosti yhteistyössä. Paikallinen toimintaryhmä laatii alueelleen kehittämissuunnitelman, jossa määritetään alueen kehittämistarpeet, etsitään ratkaisuvaihtoehtoja ongelmiin sekä hyödynnetään alueen vahvuuksia.

POMO+

POMO+ toimintaryhmien kehittämissuunnitelmilla tarkoitetaan paikalliseen omaehtoisuuteen perustuvaa ohjelma- ja strategiatyötä, jota tehdään muutaman kunnan, seutukunnan tai niiden osien alueella. POMO+ kehittämissuunnitelmat ovat maaseudun ja saariston kehittämisen väline, jolla laajennetaan LEADER -toimintatapaa kansallisin varoin uusille alueille sekä täydennetään LEADER+ -ohjelmaa ja muuta alueellista kehittämistä. Toimintatapaa kutsutaan lyhenteellä POMO+ (Paikallisen omaehtoisuuden maaseutuohjelma).

POMO+ -toiminnassa suunnitellaan ja toteutetaan maaseudun asukkaista lähteviä paikallisia strategioita ja kehittämishankkeita, jotka tuovat alueille uusia lähestymistapoja ja toimijoita maaseudun kehittämiseen sekä uusia työtilaisuuksia ja yrityksiä. POMO+ -toiminta vahvistaa paikallista aloitteellisuutta ja seudullista, yhteistyöhön perustuvaa kehittämistyötä. Toiminnalla tuetaan yritystoiminnan verkostoitumista, paikallista työllistymistä ja saadaan liikkeelle kehitystyötä.

POMO+ -toiminnan yleisenä tavoitteena on maaseudun elinkeinotoiminnan ja työtilaisuuksien lisääminen. Toteuttamisessa korostetaan pilottiluonteisuutta ja innovatiivisuutta. Näiden edistäminen vahvistaa maaseutualueen vetovoimaisuutta ja erityisesti elinkeinoelämän kilpailukykyä ja valmiuksia.

Läpäisyperiaate kaikissa hankkeita rahoittavissa toimenpitekokonaisuuksissa ovat yhteistyö, verkostoituminen, kestävä kehitys sekä eri väestöryhmien tasavertaisten osallistumis- ja elinkeinomahdollisuuksien parantaminen.

POMO+ -toimintakauden (2001–2006) määrällisenä tavoitteena on 300 uuden työpaikan syntyminen kokopäivätoimiseksi muutettuna. Lisäksi tavoitteena on uudistaa tai säilyttää 130 työpaikkaa sekä vaikuttaa toiminnallaan 60 uuden yrityksen perustamiseen. Lisäksi tavoitteena on 200 ohjelman aikaista työpaikkaa kokopäivätoimiseksi työpaikoiksi muunnettuna. Tavoitteena on, että noin puolet työpaikoista kohdistuu naisille ja noin 15 % alle 30 -vuotiaille nuorille.

Hallituksen raha-asiainvaliokunta päätti keväällä 2001 toimintaryhmätyön laajentamisen (POMO+ -toimintaryhmät) kansal-

liseksi rahoitukseksi 2,5 milj. euroa vuodessa eli 15,1 milj. euroa ohjelmakautena 2001–2006. Määräraha osoitetaan vuosittain erikseen maatilatalouden kehittämisrahaston (MAKERA) käyttösuunnitelmassa. POMO+ -toiminta rahoitetaan yksinomaan kansallisesti, eikä Euroopan unioni osallistu sen rahoitukseen. Kansallisesta julkisesta rahoituksesta 80 % tulee valtiolta ja 20 % ryhmien toiminta-alueiden kunnilta. POMO+ -toiminnan kokonaisrahoituksesta 70 % arvioidaan olevan julkista rahoitusta ja noin 30 % yksityistä rahoitusta.

Itä-Suomen tavoite 1-ohjelma

Maaseutua ja sen kehittämistä ajatellen Itä-Suomen tavoite 1 -alueen voimavaroja ovat erityisesti runsaat ja laadukkaat luonnonvarat, puhdas luonto, monipuoliset ja vaihtelevat luonnonolosuhteet, luonnonsuojelualueet, vahvat alueelliset kulttuurit, kattava oppilaitosverkosto ja aktiiviset ja oma-aloitteiset ihmiset sekä voimakas kylätoiminta. Näiden voimavarojen pohjalta on mahdollista kehittää etenkin laadukasta elintarvikkeiden perustuotantoa, luonnonvaroihin perustuvaa jalostusarvoa nostavaa tuotantoa ja luontoyrittäjyyttä sekä vastata puhtaiden ympäristöstävällisten tuotteiden kysynnän kasvuun. Matkailukysynnän kansainvälinen lisääntyminen puolestaan avaa uusia markkinoita myös maatilamatkailulle. Näitä mahdollisuuksia tukee monipuolinen koulutusjärjestelmä, jonka avulla maaseudun ihmisten tietoja ja taitoja voidaan lisätä ja pitää ajantasaisina.

Uuden palvelutuotannon kehittäminen (yritysten väliset yhteydet, sähköinen kauppa, hyvinvointipalvelut), etätyö ja etäopetus luovat etäisyyksiä ylittäviä mahdollisuuksia maaseudun elinkeinorakenteen uudistamiselle. Metsiin ja puun jalostukseen liittyvät erilaiset mahdollisuudet ovat edelleen merkittävä maaseudun kehittämisen voimavara. Uusiutuvien energialähteiden ja energian tehokasta käyttöä edistetään. Alueen luonnon, maiseman ja kulttuurin suojeluun kiinnitetään erityistä huomiota. Maaseutu on houkutteleva, viihtyisä ja turvallinen ympäristö monimuotoisille taloudellisille ja vapaa-ajan toiminoille. Itä-Suomen maatalous on kilpailukykyinen muuhun maa- ja metsätalouteen verrattuna. Maaseutu-kaupunki-vuorovaikutus on vilkasta ja monipuolista, ja maaseudun toimijat verkostoituvat alueellisesti, valtakunnallisesti ja kansainvälisesti. Teknologian korkean tason hyödyntäminen korostuu myös maaseudun kehittämisessä.

Tavoitteena on maaseudun taloudellisen perustan laajentaminen ja vahvistaminen. Ohjelma tukee uuden, innovatiivisen yritystoiminnan aikaansaamista ja olemassa olevien yritysten toimintatapojen uudistamista ja kannattavuuden parantamista. Kehittämistoimien suuntaamisessa pyritään siihen, että innovatiiviset maaseudun kehittämishankkeet ja yritysten investointi- ja muut kehittämisprojektit tukevat toisiaan ja että niillä saavutetaan pysyviä vaikutuksia.

Suuri osa aluetta luetaan syrjäiseksi maaseuduksi. Tälle alueelle kohdennetaan toimenpiteitä, joilla pyritään peruspalvelujen ja yhteisön toimivuuden turvaamiseen. Kehittämistoimenpiteillä kannustetaan omaehtoiseen, paikallislähtöiseen kehittämistyöhön, yrittämismyönteisen ilmapiirin luomiseen, elinkeinorakenteen monipuolistamiseen ja palveluiden uudelleen järjestämiseen. Kylien omaehtoinen kehitystyö parantaa niiden mahdollisuutta toimia yritysten toimintaympäristönä sekä maaseutuväestön viihtyisänä asuin- ja työympäristönä. Samalla huolehditaan ympäristöstä ja maisemasta sekä parannetaan kylien hyvinvointi- ja kulttuuripalveluja.

Maaseudun kannalta tärkeimpiä ovat kotieläintalouden, metsätalouden ja luonnontuotteiden tuotanto- ja jalostusketjut. Tavoitteena on maaseudun taloudellisen perustan laajentaminen ja vahvistaminen monipuolistamalla maaseudun elinkeinoja, parantamalla niiden kilpailukykyä ja kehittämällä maaseutuyritysten toimintaympäristöä. Omaan raaka-ainetuotantoon sekä alueen luonnonvaroihin ja luontoarvoihin perustuvia tuotantoketjuja vahvistetaan. Kalatalousyritysten kannattavuutta ja sitä kautta työllistämisedellytyksiä parannetaan monipuolistamalla toimintaa ja lisäämällä jalostusastetta.

Iltä-Suomen tavoite 1 -ohjelmassa maaseudun kehittämiseen on varattu koko kaudella EU-rahoitusta 125,7 milj. euroa (EMOTR-O) ja kansallista julkista rahoitusta saman verran eli yhteensä 251 milj. euroa. Kalataloustoimenpiteiden vastaavat rahoitusosuudet ovat 4,1 milj. euroa (KOR) ja 4,1 milj. euroa (kansallinen julkinen) yhteensä noin 8,3 milj. euroa.

Pohjois-Suomen tavoite 1-ohjelma

Pohjois-Suomen tavoite 1 -ohjelman strategisena tavoitteena on lisätä taloudellista kasvua niin, että alueelle saadaan syntymään uusia työpaikkoja ja uutta yrittäjyyttä. Strategia kohdistuu ensisijaisesti olemassa olevan yritystoiminnan laajenemismahdollisuuksien parantamiseen ja uuden yritystoiminnan syntymisedellytyksien lisäämiseen. Tavoitteena on luoda väestölle toimeentulon ja kehittymisen mahdollisuudet niin, että väkiluvun pieneneminen pysähtyy.

Ohjelman strategia koostuu seuraavista asioista. Vahvistetaan olemassa olevien yritysten kannattavuutta ja edistetään niiden laajenemismahdollisuuksia. Lisätään yritysten kansainvälistä kilpailukykyä ja osaamista muodostamalla yhteistyöhön perustuvia yritysverkostoja, klustereita, strategisilla toimialoilla. Tuetta klustereita täydentävien yritysten syntymistä. Parannetaan yritysten toimintaympäristöjä tarvittavilla palveluilla ja infrastruktuurilla. Vähennetään työttömyyttä ja ennaltaehkäistään syrjäytymistä. Kehitytään tietyillä osaamisalueilla maailman huipputasolle yritystoiminnan, oppilaitosten ja tutkimusyksiköi-

den muodostamisessa osaamiskeskuksissa. Vahvistetaan alkutuotannon kilpailukykyä rakennetta kehittämällä ja jatkuvuutta turvaavilla toimenpiteillä. Monipuolistetaan maaseudun elinkeinorakennetta alueellisiin vahvuuksiin perustuen panostamalla kokonaisten tuotantoketjujen kehittämiseen. Kohotetaan osaamisen tasoa elinkeinojen kehittämisen painopistealoilla. Varmistetaan yrityksille osaava työvoima mm. kehittämällä koulutusjärjestelmiä yritysälähtöisesti. Edistetään paikalliskulttuurien (erityisesti saamelaiskulttuurin) sekä luonnon- ja kulttuuriympäristöjen säilymistä sekä ympäristön laadun parantamista. Edistetään työmarkkinoiden toimivuutta työllistymisen edistämiseksi.

Strategian ja ohjelman läpikäyviä periaatteita ovat kestävän kehityksen ja sukupuolten välisen tasa-arvon toteuttaminen. Kansainvälistymisen, tietoyhteiskunnan, maaseudun ja kaupunkien vuorovaikutuksen sekä kulttuurin edistäminen ovat kaikkiin toimintalinjoihin sisäänrakennettuja tavoitteita.

Maaseutua ja sen kehittämistä ajatellen Pohjois-Suomen tavoite 1 -alueen voimavaroja ovat erityisesti runsaat ja laadukkaat luonnonvarat, puhdas luonto, monipuoliset ja vaihtelevat luonnonolosuhteet, luonnonsuojelualueet, vahvat alueelliset kulttuurit, kattava oppilaitosverkosto ja aktiiviset ja oma-aloitteiset ihmiset sekä voimakas kylätoiminta.

Ohjelman toimenpiteet kohdistuvat ensisijaisesti perustuotannon jatkuvuuden turvaamiseen ja kilpailukykyyn parantamiseen, maatalojen rakenteen sekä elin-, työ ja tuotanto-olosuhteiden parantamiseen, maaseudun elinkeinopohjan monipuolistamiseen sekä palveluiden ja infrastruktuurin parantamiseen. Korkeatasoisten tuotteiden ja palveluiden aikaansaaminen edellyttää tuotantoketjun lenkkien sujuvaa yhteistyötä ja työnjakoa sekä jokaisen yksittäisen lenkin moitteetonta toimimista.

Ohjelmassa painotetaan maatilataloutta, metsätaloutta, porotaloutta, kalataloutta, kotimaisia energialähteitä sekä maaseudun pienyritystoimintaa ja maatalouden liittämiselinkeinoja. Maaseudun taajamien ja kaupunkien yhteistyö sekä maaseutu elinympäristönä nostetaan myös ohjelmassa esiin. Omaehtoisen toiminnan tukemisessa erotetaan alakohtina naiset, nuoret, kylätoiminta sekä saamelaisuus.

Pohjois-Suomen ohjelman kokonaiskustannusarvio on 1098 milj. euroa. Maaseudun kehittämiseen on varattu koko kaudella EU-rahoitusta 68,5 milj. euroa (EMOTR-O) ja kansallista julkista rahoitusta saman verran eli yhteensä 136,9 milj. euroa. Kalataloustoimenpiteiden vastaavat rahoitusosuudet ovat 2,6 milj. euroa (KOR) ja 2,6 milj. euroa (kansallinen julkinen) yhteensä 5,2 milj. euroa.

Liite 2.

Kysely hankevetäjille maaliskuussa 2005.

MAASEUDUN KEHITTÄMISHANKKEIDEN VAIKUTUKSET NUORIIN - KYSELY HANKEVETÄJILLE

Vastaajan nimi	
Puhelinnumero	
Sähköpostiosoite	
Hankenumbero	
Hankenimi	

I TAUSTA

1. Hankkeen sijainti?

Minkä maakunnan alueella hanketta toteutetaan?

Missä kunnassa hanketta hallinnoidaan

2. Mistä ohjelmasta hanketta rahoitetaan?

ALMA

Tavoite 1, Itä-Suomi

Tavoite 1, Pohjois-Suomi

LEADER+

POMO

3. Mille seuraavista ikäryhmistä hanke on ensisijassa suunnattu? (valitse vain yksi vaihtoehto)

15-19 v.

20 – 29 v.

30 – 39 v.

40 – 49 v.

Yli 50 v.

Jokin muu ikäryhmä, mikä?

4. Kumpaa sukupuolta oli hankkeeseen osallistuneiden enemmistö?

Miehiä

Naisia

Molempia arviolta yhtä paljon

5. Hankevetäjän sukupuoli?

Mies

Nainen

6. Hankevetäjän ikä?

Alle 30 v.

30 – 39 v.

40 – 49 v.

Yli 50 v.

7. Hankevetäjän aikaisempi hankekokemus?

Ei aikaisempaa hankekokemusta

1-2 hankkeesta

3 tai useammasta hankkeesta

II HANKKEEN OSUVUUS JA MERKITYS

8. Hankkeen syntyprosessi. Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä? (Nuorilla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa alle 30-vuotiaita henkilöitä) 0= en tunne asiaa, 1=täysin eri mieltä, 2=jokseenkin eri mieltä, 3=en osaa sanoa, 4=jokseenkin samaa mieltä, 5=täysin samaa mieltä. Rastita.

	0	1	2	3	4	5
Hankeidea oli lähtöisin nuorilta						
Hankkeen suunnitteluvaiheessa oli mukana nuoria						
Jo suunnitteluvaiheessa hanke suunnattiin erityisesti nuorten asioiden kehittämiseen						
Viranomaisilta tai muilta tahoilta on tullut kannustusta erityisesti nuorille suunnattujen hankkeiden kehittämiseen						
Hyvässä nuorisohankkeessa tulisi olla mukana nuoria suunnittelusta alkaen						
Nuoria on vaikea saada mukaan hanketoimintaan, koska he kokevat hankemaailman vieraaksi						

9. Miten hankeidea sai alkunsa?

10. Miten hankkeen tarpeellisuus koetaan alueella ja kunnissa?

Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä? 0= en tunne asiaa, 1=täysin eri mieltä, 2=jokseenkin eri mieltä, 3=en osaa sanoa, 4=jokseenkin samaa mieltä, 5=täysin samaa mieltä. Rastita.

	0	1	2	3	4	5
Hanke on syntynyt toteutusalueensa aidoista tarpeista						
Hankkeesta koetaan olevan hyötyä nuorten asioiden edistämisessä toteuttamisalueella						
Hanke kiinnostaa alueen asukkaita yleensä						
Hanke kiinnostaa alueen nuoria						
Hanke kiinnostaa alueen tiedotusvälineitä						
Hankkeen toimintatapa rohkaisee erityisesti nuoria osallistumaan hankkeeseen						

III HANKKEEN TOTEUTUS

11. Miten hankkeen ohjaus ja toteutus ovat mielestäsi onnistuneet?

Valitse mielestäsi soveltuvin vaihtoehto: 0= en tunne asiaa, 1=täysin eri mieltä, 2=jokseenkin eri mieltä, 3=en osaa sanoa, 4=jokseenkin samaa mieltä, 5=täysin samaa mieltä. Rastita.

	0	1	2	3	4	5
Hankkeen sisäinen viestintä on onnistunut						
Hankkeen ulkoinen viestintä on onnistunut						
Kohderyhmien saanti mukaan on onnistunut						
Hankkeen suunnitteluun osallistui riittävästi nuoria						
Hankkeen tilaisuuksiin ja tapahtumiin on osallistunut paljon nuoria						
Hankkeen järjestämiin koulutuksiin on osallistunut paljon nuoria						
Hankkeen ohjausryhmän toiminta on sujunut hyvin						
Hankkeen toteuttamisessa on ollut mukana riittävästi nuoria						
Hankkeella on ollut yhteistyötä muiden nuorisohankkeiden kanssa						
Hankkeen sidosryhmissä on mukana nuorisoo-organisaatioita						
Hanke on palvellut hyvin kohderyhmiä ja hyödynsaajia						

12. Millaisilla toimintamuodoilla on parhaiten saatu nuoria mukaan hankkeen toimintaan?

IV HANKKEEN TULOKSELLISUUS JA VAIKUTTAVUUS

13. Kerro, mitkä olivat hankkeen kolme tärkeintä tavoitetta?

1.	
2.	
3.	

14. Miten hankkeen tavoitteet ovat tähän mennessä mielestäsi toteutuneet? *Rastita. Valitse yksi seuraavista vaihtoehdoista.*

☐	Erinomaisesti
☐	Hyvin
☐	Kohtalaisesti
☐	Huonosti
☐	En osaa sanoa

15. Millaisia konkreettisia nuoriin kohdistuvia tuloksia hankkeella on tähän mennessä saavutettu? *Sanallinen kuvaus.*

--

16. Millaisia vaikutuksia hankkeella on ollut maaseudun nuorille?

Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä? 0=en tunne asiaa, 1=täysin eri mieltä, 2=jokseenkin eri mieltä, 3=en osaa sanoa, 4=jokseenkin samaa mieltä, 5=täysin samaa mieltä. Rastita.

	0	1	2	3	4	5
Hanke on työllistänyt nuoria						
Hanke on parantanut nuorten ammatillista osaamista						
Hanke on edistänyt nuorten yrittäjyyttä						
Hanke on parantanut nuorten elinympäristöä						
Hanke on tukenut nuorten henkistä hyvinvointia ja jaksamista						
Hanke on tukenut nuorten valmiuksia ja halua asua maaseudulla						
Hanke on vahvistanut nuorten sosiaalisia tukiverkostoja						

Voit halutessasi perustella edellisiä vastauksiasi.

--

17. Miten hyvin ohjelman nykyiset indikaattorit kuvaavat hankkeen nuoriin kohdistuvia vaikutuksia? *Rastita. Valitse yksi seuraavista vaihtoehdoista.*

☐	Erinomaisesti
☐	Hyvin
☐	Kohtalaisesti
☐	Huonosti
☐	En osaa sanoa

18. Miten indikaattoreita tulisi kehittää, jotta nuoriin kohdistuvat vaikutukset tulisivat paremmin esille? *Sanallinen kuvaus.*

--

V HANKKEEN OPETUKSET

19. Millaisia ongelmia hankkeen toteutuksessa on ollut?

--

20. Mikä on onnistunut hankkeessa parhaiten tähän mennessä liittyen nuorten aseman edistämiseen maaseudulla?

--

21. Voisiko hankkeessa luotuja käytäntöjä hyödyntää muualla? *Rasti.*

☐	Kyllä, esim. mikä käytäntö _____
☐	Ei
☐	En osaa sanoa

22. Miten nuorten asemaa maaseudulla voitaisiin parhaiten edistää hanketoiminnan kautta? *Voit myös antaa palautetta tutkijoille tai kommentoida edellä esitettyjä kysymyksiä.*

--

KIITOS VASTAAMISESTA!

Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 2006

Viimeisimmät julkaisut:

1/2006	Maaseutuelinkeinoneuvontajärjestöjen valtionapua saavan toiminnan arviointi
ISBN 952-453-249-2
2/2006	Etelä- ja Länsi-Suomen maaseudun kehittämisohjelma ELMA
ISBN 952-453-250-6
2a/2006	Program för utveckling av landsbygden i södra och västra Finland för år 2006
ISBN 952-453-257-3
3/2006	Tavoitteena hyvinvoiva nauta (2003)
ISBN 952-453-242-5
4/2006	Alueelliset metsäohjelmat 2006–2010
Yhteenvedo metsäkeskusten metsäohjelmista
ISBN 952-453-272-7
5/2006	Eläinlääkärit 2006
ISBN 952-453-274-3
6/2006	EU Competences in Forestry Policy
ISBN 952-453-277-8
7/2006	Suomen maaseututyypit 2006
ISBN 952-453-283-2
8/2006	Suomen Leader+ -ohjelman väliarviointi 2005
ISBN 952-453-286-7